

RAUTILA-PROJEKTI

2003-2007

Selviytymisen ja syrjäytymisen tarinoita

Vakka-Suomen Mielenterveysseura ry

Rautilan tukitalon perustehtävänä on edesauttaa nuoren aikuisen arjen taitoja, henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä antaa mahdollisuus pitkäjänteiseen ja tasapainoiseen kasvuun.

Tämä raportti jakautuu kahteen erilliseen osioon.

Ensimmäisen osion muodostaa varsinainen Rautila-projektin loppuraportti

Työryhmä:

**Riku Laurila, Ritva Lehtonen, Eila Pappila
Kristian Ilmanen ja Pirjo Jaakkola**

Kiitokset kommenteista Katjalle, Jaanalle ja Lealle.

Toinen osio pitää sisällään Kehityspiikki Oy:n tekemän Rautila-projektin loppuarvion

Työryhmä:

Atso Juote, Kari Anttila ja Risto Ruokolainen

Suomen Mielenterveysseura

Vakka-Suomen Mielenterveysseura

Uudenkaupungin kaupunki

SISÄLLYSLUETTELO

SAATESANAT

1. HANKKEEN TAUSTA – s. 3
2. RAUTILAN TUKITALO – s. 6
 - 3.1. Valikoituminen asiakkaaksi – s.7
 - 3.2. Ensimmäinen kuukausi talossa – s.9
 - 3.3. Palvelusuunnitelma – s.10
 - 3.4. Käytännön työskentelytavat – s.11
 - 3.4.1. Vuorokausirytmiryhtiin – s.11
 - 3.4.2. Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen – s.11
 - 3.4.3. Ravitsemus – s.12
 - 3.4.4. Viralliset asiat kuntoon – s.13
 - 3.4.5. Raha-asioiden hoidon tukeminen – s.14
 - 3.4.6. Terveystien oma hoito – s.14
 - 3.4.7. Päihteidenkäytön hallinta – s.15
 - 3.4.8. Asunnon asumiskuntoisuus – s.16
 - 3.4.9. Koulutus ja työelämään sitoutuminen – s.17
 - 3.4.10. Käyttäytyminen – s.18
 - 3.4.11. Sosiaalisten taitojen kehittyminen – s.18
 - 3.4.12. Itsetunnon ja minäkuvan kehittyminen – s.19
 - 3.4.13. Säännöt ja rangaistukset – s.20
 - 3.5. Tukitalosta pois muuttaminen – s.21
 - 3.6. Asiakastyön haasteet – s.23
 - 3.7. Asiakastyön dokumentointi – s.24
3. RAUTILA PROJEKTIN SATELLIITTIVYÖ – s.25
 - 4.1. Mikä ihmeen satelliitti? – s.25
 - 4.2. Satelliittivyo – s.26
 - 4.3. Työskentelyn erityispiirteet – s.27
 - 4.4. Vapaaehtoistyö osaksi satelliittivyoä – s.28
4. TYÖSKENTELY ASIAKKAIDEN LÄHEISVERKOSTON KANSSA s.29
5. ASUINALUETVYÖ – s.30
6. YHTEISTVYÖVERKOSTOT – s.31
7. TYÖNTEKIJÄNÄ TUKITALOSSA – s.32
 - 8.1. Työntekijän toimenkuva – s.32
 - 8.2. Työntekijän rooli tukitalossa – s.33
 - 8.3. Työntekijän ajatuksia työskentelystä – s.34
8. RAUTILA PROJEKTIN KULKU – s.35
 - 9.1. Käynnistysvaihe ja ensimmäisen vuoden ”traumat” – s.35
 - 9.2. Projektin uudelleen käynnistysvaihe ja ”Uusi Rautila” – s.37
 - 9.3. Aktiivisen toiminnan kausi – s.39
 - 9.4. Projektin käytännön järjestelyt – s.39
 - 9.5. Projektityöskentelyn hyödyt ja haitat – s.41
 - 9.6. Projektin arviointi – s.43
9. TULOSTEN TARKASTELO – s.43
 - 10.1. Tilastollinen tarkastelu – s.43
 - 10.2. Rautilan saama palaute – s.47
 - 10.3. Rautilan työntekijöiden oma näkemys työn tuloksellisuudesta – s.48
10. YHTEENVETOA/OMAA ARVIOINTIA – s.50
11. RAUTILA-PROJEKTIN JATKO? – s.51

LÄHTEET
LIITTEET

SAATESANAT

”Vakka-Suomen Mielenterveysseuran tarkoituksena on edistää mielenterveyttä tukemalla ja kehittämällä rakentavaa ja ehkäisevää mielenterveystyötä, psyykkistä hoitoa ja kuntoutusta, muita mielenterveyspalveluja sekä vapaaehtoista kansalaistoimintaa mielenterveyden alalla” (Vakka-Suomen Mielenterveysseura ry:n säännöt). Tätä tehtäväänsä seura on toteuttanut Rautilan tehostetun tukiasumisen projektin kautta.

Yhteiskunnallisesti merkittävää toiminta on silloin, kun saaduista kokemuksista kerrotaan yleisesti ja annetaan kootut tiedot myös muiden käyttöön. Tämän raportin tarkoituksena on antaa mahdollisimman yksityiskohtainen ja rehellinen kuvaus tehdystä työstä ja sen tuloksista.

Rautila-projekti on ollut monella tapaa mielenkiintoinen palapeli, joka on projektivuosien aikana rakentunut yhä ehjemmäksi kokonaisuudeksi. Jokainen uusi asiakas avaa uuden keskeneräisen kohdan, mutta perusraamit ovat jo melko valmiina ja pysyvinä. Tässä loppuraportissa kerromme siitä, miten eri osaset ovat loksahaneet paikoilleen ja millaisia epätoivon ja ilon pilkahduksia työhön on liittynyt. Toivomme, että vastaavaa työtä tekevät saavat raportistamme eväitä omaan tehtäväänsä.

Projekti on tehnyt inhimillisesti arvokasta työtä. Sitä nuorten ahdistuksen ja pahan olon määrää, jota tukitalon toiminta on vähentänyt, ei voi laskea tuottavuuslukuissa. Ne työntekijät, jotka ovat olleet projektissa mukana pitkään, pääsevät näkemään ja kuulemaan oman työnsä tulokset. Omaan osuuteensa pitää suhtautua kuitenkin nöyrästi, koska nuori itse tekee suurimman työn.

Lämmin kädenpuristus ja halaus kuuluvat niille tahoille, jotka ovat tehneet työmme mahdolliseksi. Uudenkaupungin kaupungin sosiaalitoimi osarahoittajana ja tärkeimpänä yhteistyökumppanina on kulkenut rinnallamme koko pitkän jakson, samoin kuin kaupungin asuntotoimi. Vakka-Suomen kihlakunnan poliisilaitos on ollut mukana työssä välillä tiukan kritiikin antajana ja toisaalta vahvana tukena sekä turvana. Arjen apuna ovat olleet Vakka-Suomen sairaalan psykiatrian tulosvastuualue, A-klinikka, edunvalvonta, Ammatti-instituutti Novida, yksityiset isännöitsijät ”Eki, Esa ja Arttu” sekä Uudenkaupungin diakoniasäätiö ja monet, monet muut. Kiitos!

1. HANKKEEN TAUSTA

Tämä on Rautila-projektin 2003–2007 (Moniongelmaisten ja syrjäytymisuhan alaisten henkilöiden tehostetun tukiasumisen käynnistäminen) loppuraportti. Projektia ovat rahoittaneet Raha-automaattiyhdistys sekä Uudenkaupungin kaupunki. Tämän raportin on tarkoitus toimia informatiivisena katsauksena Rautila-projektin kokonaisuuteen ja samalla toimia tietynlaisena prosessikertomuksena ja -evaluaationa projektista. Prosessievaluaation tehtävänä nähdään se, että tuodaan esille projektin toteuttamisessa käytettyjä toimintatapoja (Seppänen-Järvelä 2003, 7).

Tämä loppuraportti kertoo Rautila-projektista siten kuin projektin työntekijät ovat sen kokeneet. Projektista on myös tehty arviointitutkimus, jonka on tehnyt Kehityspiikki Oy. Raportti on työstetty lukuisten erilaisten aineistojen pohjalta. Rautila-projektin itsensä tuottamat dokumentit, päiväkirjat, muistiot, tilastoinnit, raportit ja toimintakertomukset ovat antaneet paljon informaatiota projektista. Tärkeimpänä informaation lähteenä tässä raportissa nousee kuitenkin esiin työntekijöiden oma ääni.

Seuraavassa on tarjolla hieman taustatietoa tukiasumisesta. Tukiasuminen on vakiintunut asumispalvelumuoto lastensuojelussa sekä mielenterveys- ja päihdetyössä. Tukiasuminen vakiinnutti asemansa 1970- ja 1980- luvuilla asunnottomuusongelman noustessa mukaan poliittiseen keskusteluun. Vuonna 1980 uusi sosiaalihuoltolaki määritteli sosiaalihuollon roolia asuntopoliitikassa. Kunnan tuli järjestää palvelu- ja tukiasuntoja sekä tarpeen mukaan muita asuntoja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Nuorten tukiasumisesta säädettiin vielä erikseen lastensuojelulaissa vuonna 1983, jossa määritettiin kunnan velvollisuudeksi järjestää jälkihuoltoa täysi-ikäiselle lastensuojelunuorelle. Suomessa varsinkin nuorten tukiasumisen kentällä on perinteisesti ollut monia eri toimijoita ja monenlaisia erilaisia toteuttamistapoja. (Raitakari 2003, 16–17.)

Miten Rautila-projekti on saanut alkunsa? Uudenkaupungin kaupunginhallitus asetti 26.3.2001 asuntopoliittisen toimikunnan. Sen tehtäväksi tuli laatia kaupunginhallitukselle selvitys kaupungin asuntopoliittiseen tilanteeseen liittyvistä ongelmista sekä laatia ehdotuksia toimenpiteistä, joilla kaupunki voisi tämänhetkistä tilannetta paremmin vaikuttaa kaupungin keskeisten strategioiden toteutumista palvelemaan kehitykseen. Toimikunnan työn tuli valmistua syyskuun 2001 loppuun mennessä. Toimikunta jätti

raporttinsa kaupunginhallitukselle 8.10.2001. Selvityksessä esitettiin kaupungin asuntopoliittikan kehittämisen keinoja.

Kaupunginhallitus käsitteli selvitystä 15.10.2001 ja 22.10.2001 ja päätti, että asuntopoliittisen toimikunnan toimenpide-ehdotukset käsitellään ao. toimielimissä erikseen asianmukaisen valmistelun jälkeen. Yksi toimenpiteistä oli tuettu asuminen. Asuntopoliittinen toimikunta esitti kaupunginhallitukselle, että sosiaali- ja terveyskeskukselle annetaan tehtäväksi koota Uudenkaupungin toimijoista ryhmä selvittämään, miten Uudessakaupungissa voidaan kehittää Uuteenkaupunkiin sopiva malli tuetulle asumiselle. Vastuuhenkilöksi nimettiin sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja. Työn piti olla valmiina 30.6.2002.

Tuetun asumisen toimikunta on koostunut sosiaali- ja terveyskeskuksen, A-klinikan, asuntotoimen, isännöitsijöiden, poliisin, seurakunnan ja Kaarisilta-projektin¹ työntekijöistä. Yleisesti toimikunta totesi, että eri kohderyhmissä tuen tarve on erilaista, mutta asumisen tukitoimia tarvitsee karkean arvion mukaan noin 160 henkilöä. Toimikunta totesi myös, että jokaisella sektorilla on rajalliset resurssit, jolloin asiakkaille pitäisi tarjota palvelujen ketjutussysteemiä ja poistaa mahdolliset päällekkäisyydet toiminnoissa sekä taata palvelujen monipuolisuus. Toimikunta työsti tuetun asumisen toimintamallin, jossa Kaarisilta-projektin kokemusten pohjalta luotiin tuetun asumisen tulevaisuuden suunnitelma Uuteenkaupunkiin. Uudenkaupungin kaupunginhallitus kokouksessaan 20.5.2002 hyväksyi projektisuunnitelman ja teki yksimielisen päätöksen kaupungin sitoutumisesta mahdolliseen alkavaan projektiin. Projekti sai tarvittavan rahoituksen rahoitusautomaattiyhdistykseltä ja näin se pääsi alkamaan suunnitellusti.

”Tehostetun tukiasumisen yksikön tarkoituksena on monimuotoisen tuen antaminen, yhdessä viranomaisverkoston kanssa, moniongelmaisille 18- 30 - vuotiaille nuorille aikuisille. Työ toteutetaan tehostettuna tukiasumisena tukitalossa sekä asumisen tukitoimintana nuoren omassa asunnossa.”

¹ Kaarisilta-projekti oli Vakka-Suomen Mielenterveysseura Ry:n ensimmäinen projekti. Projektin kohderyhmänä olivat mielenterveyskuntoutujat, syrjäytymisvaarassa olevat ja itsenäistyvät nuoret. Tavoitteena oli tukea heitä elämänhallinnassa ja itsenäisessä asumisessa. (Lisätietoja Kaarisilta-projektista ks. Talus 2004.)

Edellä oleva lainaus tiivistää hyvin sen mistä Rautila-projektissa pääasiassa on ollut kyse. Rautila-projekti suunniteltiin yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen, erikoissairaanhoidon, poliisin, asuntotoimen, isännöinnin ja seurakunnan kanssa, liittyen kiinteästi myös asuntopoliittisen ohjelman tuettuun asumiseen ja Syke2004-hankkeeseen. Projektin kahden ensimmäisen vuoden aikana oli tarkoitus sovittaa yhteen Kaarisilta-projektin tuettu asuminen ja tukitalon toiminta sekä luoda linjat laajentuneelle tukiasumiselle Uudessakaupungissa ns. palveluiden ketjutuksella noudattaen Syke2004-hankkeen mukaista toimintasuunnitelmaa seuraavalla tavalla:

- * asiakas asuu tukitalossa ja sitoutuu jatkohoitonsa avoimuudessa.
- * sen jälkeen hän siirtyy kaupungilla oleviin tukiasuntoihin ja vasta sitten itsenäiseen asumismuotoon.
- * asiakas sitoutetaan toimintamalliin alusta asti, joka auttaa ja tukee hänen selviytymistään ja vahvistaa itsenäiseen hallittuun elämään.
 - * projektin toiminnan välillinen tavoite on nähdä myös alueellisen sijainnin ja väestöryhmän kautta toiminta turvallisuutta lisäävänä tekijänä sekä ilkeiden, rikollisuuden yms. vähentävä vaikutus tehostetun valvonnan myötä.

Projektin kohderyhmänä ovat alun perin olleet:

- * Aikuistuvat nuoret, jotka eivät muuten selviydy itsenäisesti elämässään (sekä heidän läheisensä)
- * Syrjäytymisuhan alaiset henkilöt (päihteitä käyttäneet, narkomaaniäidit, kuntoutukselta palaavat, moniongelmaiset, kaksoisdiagnoosit yms.), jotka tarvitsevat valvottua ja tehostettua tukiasumista selviytyäkseen kuntoutuksen jälkeisestä jaksosta (esim. päihteettömänä), eivätkä muuten selviydy muissa tukiasunnoissa tai itsenäisessä asumisessa. Toisaalta taas syrjäytymisuhan alaiset henkilöt, joiden kohdalla vältetään laituskuntoutus tehostetulla tukiasumisella
- * Muut tehostettua tuettua asumista tarvitsevat

Raha-automaattiyhdistyksen myönteisen ennakkopäätöksen jälkeen Kaarisilta – projektin projektisihteeri (myöhemmin toiminnanjohtaja) käynnisti tukitalon toiminnan osoitteessa Rautilantie 3 tammikuussa 2003 siten, että silloiset talon asukkaat ja vuokralaiset

sijoitettiin muualle kaupunkiin asumaan sitä mukaa, kun silloisten asukkaiden vuokrasopimukset saatiin lain puitteissa päättymään. Toisaalta taas kiinteistössä asusteli muutamia asukkaita ilman laillisia oikeuksia asumiseen, joita jouduttiin häätämään myös virka-apua käyttäen. Kiinteistö käsittää kahdeksan erillistä asuntoa, joissa kaupunki aloitti remontointityöt siten, että yhdestä asunnosta kunnostettiin projektin toimitilat ja lisäksi kunnostettiin kaksi asuntoa asuttavaan kuntoon. Loput asunnot jäivät projektin toimesta asukkaiden itsensä kunnostettavaksi talkoo- ja työllisyysvoimin kaupungin niukan rahatilanteen vuoksi.

2. RAUTILAN TUKITALO

Rautilan tehostetun tukiasumisen yksikkö sijaitsee Uudenkaupungin keskustan tuntumassa. Kiinteistö on kaupungin omistama puurakenteinen talo, jossa on kahdeksan yksiötä. Seitsemän asunnoista on asukkaiden käytössä ja yksi toimii projektin toimitilana. Aukkaat ovat normaalissa vuokrasuhteessa Uudenkaupungin kaupunkiin. Vuokrasopimuksen syntymisen edellytyksenä on asukkaan sitoutuminen tukiasumissääntöihin. Työntekijät ovat paikalla talossa arkisin klo 8.00 – 22.00 ja viikonloppuisin klo 14.00 – 22.00. Projektin loppuvaiheessa aukioloaikoja supistettiin niin, että lauantaisin työntekijää ei ollut lainkaan ja iltavuoro päättyi klo 21. Rautilan työntekijöillä on hallussaan avain, jolla pääsee kaikkiin huoneistoihin. Myös muissa tuetun asumisen projekteissa on ollut tapana, että työntekijällä on ollut käytössään avain nuoren asuntoon (ks. esim. Raitakari 2003, 14). Kaikissa asunnoissa on nettiyhteys.

Rautilan asiakkaaksi tulee 18–30-vuotiaita nuoria, joilla on elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Syynä voi olla kasvava päihdeongelma, mielenterveysongelmat (diagnosoidut tai kehittymässä olevat), raha-asioiden hoitamattomuus, opiskelu- tai työelämään sitoutumattomuus sekä asumisen taitojen puutteellisuus. Osa asiakkaista on asunnottomia tai häätöuhan alla. Osa siirtyy omasta asunnosta Rautilaan siinä vaiheessa kun halu omien ongelmien selvittämiseen on syntynyt. Joitakin asiakkaita on tullut kodeistaan siinä vaiheessa, kun asiat vanhempien kanssa eivät ole enää sujuneet.

Tukitalon työskentelyn tavoitteena on luoda nuorelle yleisten normien mukainen elämisen malli. Yksinkertaisuudessaan suositeltavaa mallia voisi kuvata seuraavasti; aamulla

aloitetaan päivä ja nouseaan ylös sängystä ja syödään jonkinlainen aamupala. Arkisin nuoren tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan kiinnittyä työelämään tai hakeutua koulutukseen. Omasta hyvinvoinnistaan pitää olla kiinnostunut ja huolehtia omasta hygieniastaan. Joka päivä pitää syödä lämmin ateria. Viralliset asiat: raha-asiat ja velvollisuudet hoidetaan. Omasta asunnosta pidetään huolta, jotta se olisi asumiskuntonen. Vapaa-aikaan kehitetään mielekästä tekemistä. Illalla mennään nukkumaan. Tehostetun tukiasumisen yksikössä ollaan sitä varten, että saataisiin asioita paremmalle mallille, ei ikuisesti asumassa. Työtä tehdään ratkaisukeskeisellä orientaatiolla. Nuorten menneisyyteen ei voida vaikuttaa.

Kaikilla ihmisillä on tarve tulla otetuksi vakavasti. Tukitalon työskentelyssä suhtaudutaan nuoriin ja heidän asioihinsa kokonaisvaltaisesti. Huomio keskittyy ensin varsin konkreettisiin asioihin ja sitten nuoren ajatuksiin, toiveisiin ja tuntemuksiin. Tarvehierarkkisia ajatuksia mukailen nuoren perustarpeet pitää ensin saada tietylle tasolle, ennen kuin nuorella on realistisia mahdollisuuksia parantaa tilannettaan psyyken tasolla.

2.1. Valikoituminen asiakkaaksi

Asukkaat valikoituvat projektiin yleensä SAS-ryhmän (selvitä, arvioi, sijoita) tai sosiaalitoimen suosituksella. Suurin osa asukasehdokkaista on tullut sosiaalitoimen kautta. Sosiaalityöntekijät ovat suositelleet asiakkaalle tukitaloon muuttoa. Tämän jälkeen asiakas on ottanut yhteyttä taloon yksin tai sosiaalityöntekijän kanssa yhdessä. SAS-ryhmän kautta suositeltavasta asukkaasta päätetään erikseen, ottaako tukitalon henkilökunta häneen yhteyttä suoraan vai ohjaako jokin yhteistyötahoista asiakasta ottamaan yhteyttä tukitaloon. Uudenkaupungin SAS-ryhmä on laajapohjainen: edustus on sosiaalitoimesta, A-klinikalta, asuntotoimesta/isännöinnistä ja tekniseltä puolelta, poliisista, Rautilan tukitalosta sekä Diakoniasäätiöstä.

Projektin aikana 7 nuorta on tullut kysymään asuntoa suoraan tukitalosta. Oma-aloitteisesti tulleista nuorista ollaan yhteydessä sosiaalitoimeen ja kysytään heidän näkemystään asukkaan sopivuudesta tehostetun tukiasumisen yksikön asiakkaaksi. Kaupungin sosiaalitoimelta pyydetään siis kaikissa asukasvalinnoissa suullista kannanottoa.

Monessa tapauksessa asiakkaan tulo Rautilaan johtui siitä yksinkertaisesta syystä, että hänellä ei kerta kaikkiaan ollut muuta vaihtoehtoa. Tämä ei ole mitenkään harvinainen tilanne tuetun asumisen piirissä ja tätä on koettu myös muissa tuetun asumisen projekteissa. Esimerkiksi Omakolo-projektiin nuoret ohjautuivat usein, koska se oli ainoa paikka, jossa oli tilaa ja joka suostui ottamaan asunnon tarvitsijan vastaan (Raitakari 2003, 14).

Asukasvalinnat tehdään talon henkilökunnan päätöksellä. Päätös perustuu ohjaavan tahon suositukseen ja työntekijöiden tekemään haastatteluun. Taloon alkuhaastatteluun tulevista nuorista on yleensä hyvin pintapuoliset tiedot. Ne nuoret, jotka tulevat omatoimisesti kysymään asuntoa tukitalosta, ovat tulleet henkilökunnalle tutuksi jo aikaisemmin talon asukkaiden kavereiden tai sisarusten ominaisuudessa.

Potentiaalinen asukas saapuu yleensä yksin alkuhaastatteluun. Alkuhaastattelussa on yleensä läsnä kaksi Rautilan työntekijää. Alkuhaastattelussa kerrotaan Rautilasta yleisesti, asumisen säännöistä sekä käytännöistä. Haastattelussa nuorelta kysellään henkilötietojen lisäksi tämän hetkistä elämäntilannetta sekä omia ajatuksia ja motiiveja tuettuun asumiseen siirtymisestä. Yhteisen keskustelun kautta varmistetaan, että nuori ymmärtää tuetun asumisen erityispiirteet ja säännöt. Alkuhaastattelussa esitellään myös toimitilat sekä haastateltavan mahdollinen tuleva asunto. Asunnot ovat tilavia yksiöitä.

Alkuhaastattelussa asukkaalle kerrotaan myös mm. että vuokralaiselle mahdollisesti myönnetty asumistuki maksetaan suoraan vuokranantajalle eli Uudenkaupungin kaupungille, sähkökustannuksista vuokralainen vastaa suoraan sähköyhtiölle. Alkuhaastattelussa kerrotaan myös, että asumisesta tukitalossa peritään materiaalimaksu, joka on 60e/kk. Jos asukas on pois tukitalosta useita peräkkäisiä päiviä, voidaan sopia maksun alentamisesta 2e/poissaolo päivä. Maksu sisältää asukkaiden yhdessä valmistaman aterian päivittäin, kahvittelun ja pyykinpesukoneen käytön. (Maksut 2006 alkaen 3e/päivä.)

Kaikkia nuoria ei ole hyväksytty asukkaaksi ja syynä on ollut lähinnä raju päihteiden käyttö, johon on liittynyt haluttomuus tilanteen katkaisemiseen ennen muuttoa. Muutama nuori on kieltäytynyt tukitaloon muutosta liian tiukkojen sääntöjen vuoksi tai asuinalueen pelottavan maineen takia. Muutamassa tapauksessa on myös käynyt niin, että jo asumisen alkuvaiheessa on jouduttu toteamaan, että Rautila ei ole oikea paikka uudelle asukkaalle.

Haastattelun jälkeen tehdään asukkaaksiottopäätös mahdollisimman pian, yleensä samana päivänä.

Muutto Rautilaan organisoidaan käytännössä siten, että asukkaalle luovutetaan asunnon avaimet vuokrasopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Jos asukkaalla itsellään ei ole ollut lähipiirissään muuttoapuun soveltuvia henkilöitä, on Rautilan henkilökunta avustanut muutossa konkreettisesti auttamalla kantamaan tavaroita, järjestelemään muuttoautoa jne. Muuttopäätöksen jälkeen hoidetaan yhdessä asukkaan kanssa viralliset asiat kuntoon kuten vuokrasopimukset ja muuttoilmoitukset.

2.2. Ensimmäinen kuukausi talossa

Nuoren kanssa tehdään ensimmäisten päivien aikana palvelusuunnitelman perusosa, jossa kartoitetaan nuoren tilannetta melko laajasti taloon muuttaessa. Tämän jälkeen nuorelle annetaan tilaisuus kotiutua ja tutustua paikkaan rauhassa. Työntekijät auttavat tarvittaessa kodin muovaamisessa kotoisaksi. Ensimmäisen kuukauden aikana Rautilassa tavoitteena on kotiutua omaan asuntoon, tutustua henkilökuntaan ja muihin asukkaisiin. Kuten jo aiemminkin todettiin, on käynyt myös niin, että asukkaan asumishistoria on jäänyt Rautilassa lyhyemmäksi kuin yksi kuukausi. On ollut tapauksia, joissa asukkaan päihteidenkäyttö on ollut niin aktiivista, että asukas ei ole pystynyt sopeutumaan talon sääntöihin. Tapauksia on myös ollut, joissa asukas ei ole yksinkertaisesti halunnut sopeutua talon sääntöihin.

Ensimmäisen kuukauden aikana henkilökunta kartoittaa uuden asukkaan tilannetta tarkemmin. Alkuvaiheen aikana laitetaan yhdessä perusasioita kuntoon eli hoidetaan keskeneräiset viralliset asiat, tarkastellaan taloudellista tilannetta ja yritetään löytää elämiseen rytmi. Joidenkin asukkaiden kohdalla talon sääntöihin tottuminen, vuorokausirytmii ja säännölliset ruokailut ja ruuanlaitto ovat jo melkoisen ponnistuksen takana. Asukkaalle ei ole nimetty ketään tiettyä ns. omaohjaajaa, joka erityisesti syventyisi uuden asukkaan elämäntilanteeseen. Toki käytännössä asia on usein edennyt siten, että joku ohjaaja on saanut muita paremman kontaktin uuteen asukkaaseen ja näin hänestä on tullut se henkilö, joka on eniten ohjannut kyseistä asukasta.

Ensimmäinen kuukausi antaa paljon suuntaa siihen, miten asumisen jatko tulee tukitalossa etenemään. Tosin voidaan todeta myös, että ensimmäinen kuukausi on ns. kuherrusaikaa, jolloin asukas ei halua tuoda kaikkia ongelmiaan julki. Pääsääntöisesti ensimmäiset viikot sujuvat melko rauhallisesti ja ajan myötä ongelmien kirjo nousee esille.

2.3. Palvelusuunnitelma

Palvelusuunnitelmia tehtiin projektissa ensin varsin väljinä ja usein suullisina suunnitelmina yhdessä jokaisen asukkaan kanssa. Palvelusuunnitelmia laadittaessa käytiin läpi asukkaan hoitohistoriaa ja hänen omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä hänen itse antamia tavoitteita kuntoutumiselleen. Myöhemmin kuitenkin havaittiin, että kirjallisten palvelusuunnitelmien tekeminen on aiheellista, jotta asukkaat paremmin sitoutuisivat niiden noudattamiseen oman elämänsä suunnittelussa. Rautila-projektin käytössä olevaa palvelusuunnitelmaa on kahteen otteeseen muokattu ja viimeisin versio löytyy tämän loppuraportin liite-osiosta (ks. liite 2).

Palvelusuunnitelma tehdään yleensä siinä vaiheessa kun asumista tukitalossa on takana n. kuukauden verran. Läsä palvelusuunnitelman tekemisen yhteydessä on usein vähintään kaksi Rautilan työntekijää asukkaan itsensä lisäksi. Rautilan henkilökunta on kokenut palvelusuunnitelman teon varsin hyväksi, sillä näin tavoitteet konkretisoituvat kirjalliseen muotoon. Palvelusuunnitelmaan on tarkoitus aina kirjata tavoitteita mahdollisimman selkeään muotoon. Vaikeita ja epämääräisiä termejä sekä käsitteitä pyritään välttämään.

Asukkaat ovat suhtautuneet palvelusuunnitelmien tekoon vaihtelevasti. Tarkemmin asiakkaiden suhtautuminen palvelusuunnitelmiin ilmenee Kehityspiikki Oy:n laatimasta Rautila-projektin arviointiraportista. Palvelusuunnitelman toteutumista seurataan implisiittisesti päivittäin Rautilan arjessa ja asukkaan tavoitteista keskustellaan varsin usein. Tarkoitus on se, että asukkaan elämä ei rakentuisi sellaiseksi, että hän vain tyytyisi Rautilassa oloon. Ensimmäistä kertaa palvelusuunnitelman toteutumista tarkastellaan ja arvioidaan eksplisiittisesti n. kuukauden kuluttua sen teosta. Tämän jälkeen sitä tarkastetaan aina vähintään kolmen kuukauden välein.

2.4. Käytännön työskentelytavat

2.4.1. Vuorokausirytmii ryhtiin

Tukitalossa ajatuksena on aloittaa päivä kaikkien osalta arkisin kello kahdeksan. Aamuvuoroon tulevat työntekijät aloittavat päivänsä herättämällä paikalla olevat asukkaat. Samalla voidaan tarkistaa asuntojen kunto. Aamulla tehtävän herätyksen yhteydessä myös muistutetaan asukasta kyseiselle päivälle sovitusta asioista, kuten varatuista ajoista. Asukasta ohjataan koulutuksiin ja työelämään osittain vuorokausirytmii saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Tukitalossa kokeiltiin aamupalaa heräämisen houkuttimena siten, että työntekijä kattoi aamupalapöydän. Tämä aamupalakokeilu onnistui vaihtelevalla menestyksellä ja kokeilusta luovuttiin. ”*Irma² mutisi sänkynsä pohjalta. Turo avasi telkkarin ja otti Aku Ankan käteensä. Topi oli myös kämpillään. Ei ole viime yönä nukkunut vaan ollut kaupungilla. Ei ole omien sanojen mukaan juonut eilen. Tänään aikoo lähteä, koska on perjantai. Simo ei vastannut mitään herätyksiin. Jossain on kaveri eilen hiuksensa leikkauttanut. Topi tuli silmät ristissä toimistolle puoli yhdeksältä.*” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

2.4.2. Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen

Rautilan työntekijät tarkkailevat asukkaiden henkilökohtaisen hygienian tasoa ja siihen puututaan tarvittaessa. Usein näiden asioiden läpikäyminen ohjaajan kanssa riittää parantamaan tilannetta, mutta poikkeuksiakin on. Tässä tilanteessa työntekijän välittömänä neuvona on asukkaalle itsensä peseminen shampoota ja saippuaa käyttäen sekä sen jälkeen puhtaiden vaatteiden käyttäminen. ”*Kotimatalla annoin määräyksen mennä suihkuun ja pyykille. Suihkussa hän oli kuulemma käynyt aamulla, mutta ei ollut vaihtanut vaatteitaan. Mies haisi tosi pahalta.*” (Rautilan päiväkirja 2004 -2007.) Monella asukkaalla on riittämättömät tiedot huonon henkilökohtaisen hygienian aiheuttamista haitoista. Tukitalossa on pyykinpesukone, joka on materiaalimaksuun liittyen asukkaiden käytössä pesu- ja huuhteluaineinen. Pesukoneen käytössä opastetaan. Lisäksi talossa on mahdollisuus kuivata vaatteensa kuivaushuoneessa.

² Tässä raportissa ei tuoda esille asukkaiden oikeita nimiä. Lainauksissa olevat nimet on muutettu.

2.4.3. Ravitsemus

Projektin ensimmäisen vuoden aikana toiminnanjohtaja hoiti kaikki ruokailuun liittyvät asiat. Asukkaat eivät osallistuneet ruokalistan laadintaan, ruokatarvikkeiden hankintaan tai ruuanlaittoon. Ateriat olivat silloin pääsääntöisesti valmisruokia, mutta toisinaan henkilökunta valmisti ateriat. Keväällä 2004 talossa otettiin käyttöön 2€:n materiaalimaksu ja asukkaat veloitettiin osallistumaan ruuan valmistukseen. Aluksi kaikki asukkaat tekivät yhdessä ruokaa ja jakoivat tehtävät keskenään. Koska osa asukkaista oli usein poissa ruuanlaitosta, päätettiin ottaa käyttöön ruuanlaittovuorot kesällä 2004. Alkuhankaluuksien jälkeen asukkaat osallistuivat ruuanlaittovuoroihinsa aktiivisesti. ”*Muistutin Helmiä ruuanlaittovuorosta ja tämä lupasi kohta tulla. Tilda kuori perunat ja Helmi paistoi lihat. Tytöillä ei ollut hajuakaan miten kastikkeen voi valmistaa itse, joten opeteltiin tekemään ruskeakastike.*” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.) Ruokalista laaditaan aina viikoittaisessa asukaskokouksessa. Ruuanlaiton lisäksi asukkailla on ollut mahdollisuus vapaa-ajantoiminnan puitteissa harjoitella leipomista. Moni on osallistunut siihen innokkaasti ja oppinut leipomisen alkeet. Osalla on riittänyt intoa opetella monenlaista uutta.

Kesällä 2004 aloitettiin aamu- ja iltapalakoikeilu, sillä useimmilta nämä ateriat jäivät kokonaan väliin. Syksyllä 2005 asukkaille sekä satelliittiasiakkaille (tukitalon ulkopuolella asuville asiakkaille) järjestettiin ns. Mielekäs päivä -kurssi, joka painottui tiedon lisäämiseen ravinnosta ja liikunnasta. Joulukuussa 2005 valittiin ensimmäistä kertaa keittiövastaava, koska haluttiin lisätä asukkaiden osallistumista ruokatarvikkeiden hankintaan. ”*Uusi lista keittiövastaavavuoroista on jääkaapin ovesa. Tarmo otti asian omakseen ainakin tänään, sillä hän osallistui ostoslistan tekoon ja lähti kanssani kauppaan ilman suurempia mutinoita.*” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.) Ollessaan mukana ostoksilla asukkaat myös hahmottavat paremmin ruuan hinnan, sillä ostoslistaa laadittaessa pyritään löytämään edullisin ostospaikka.

Keittiövastaavan tehtävänä on osallistua ostoslistan laadintaan ja ruokaostosten tekoon. Hänen on myös huolehdittava siitä, että ruuanlaittaja saapuu tekemään ruokaa ja valvottava tämän tekemistä sekä tarvittaessa avustaa ruuanlaitossa. Samoin hän katsoo, että ruokailijat huuhtelevat astiansa ja laittavat ne tiskikoneeseen sekä siistivät keittiön. Keittiövastaavan

tehtävässä oli ensin alkukankeutta, mutta muutaman viikon jälkeen se on toteutunut käytännössä hyvin. Ohjaajat ovat tarvittaessa olleet neuvomassa ja avustamassa ruuanlaitossa. Lisäksi he ovat antaneet tietoa ja ohjanneet asukkaiden ruokailutottumuksia terveellisempään suuntaan.

Lokakuussa 2006 tarkistettiin tarvikemaksun suuruutta ja se korotettiin kolmeen euroon. Samalla kokeiltiin luopumista pakollisesta osallistumisesta ja perustettiin ruokarinki. Aluksi ruokarinki toimi hyvin ja kaikki osallistuivat siihen säännöllisesti. Vuodenvaihteen jälkeen osa asukkaista jättäytyi ruokaringistä pois vedoten sen kalleuteen. Pian ruokarinkiin kuului vain pari asukasta ja muiden ruuanlaittaminen itsenäisesti oli satunnaista. Huhtikuussa päätettiin palata vanhaan järjestelmään eli ruokarinkiin osallistumisesta tuli pakollinen. Tämä siksi, että osa asukkaista ei syönyt lämmintä ruokaa ollenkaan tai sitten vain satunnaisesti.

2.4.4. Viralliset asiat kuntoon

Asiakkaan muuttaessa tukitaloon kartoitetaan asukkaan tilanne virallisten asioiden hoidon osalta. Hoidetaan yhdessä vuokrasopimukset, asumistuen hakeminen ja muuttoilmoitus. Tämän jälkeen vuorossa on toimeentuloasioiden ja terveydenhuoltoon liittyvien asioiden tarkistus. Asumisen alkuvaiheen aikana seurataan asukkaan omaa kykyä hoitaa asiansa ja määritellään sen hetkinen tuen tarve. Ohjaajan roolina on olla mukana asiakkaan tukihenkilönä.

Asumiskauden aikana virallisten asioiden hoidossa autetaan tarpeen mukaan; muistutetaan, opastetaan, täytetään lomakkeita yhdessä asukkaan kanssa ja asioidaan virastoissa. Joskus tuki voi olla sitä, että yhdessä mietitään mitä puhelimeen pitää sanoa kun asiakas varaa aikaa, tiedustele päätöstä tms. Asukkaan kanssa katsotaan saapuneet päätökset ja muut kirjelmät ja varmistetaan, että asukas on ymmärtänyt asiakirjan sisällön. Asiapapereita voidaan myös säilyttää asumisen ajan tukitalossa lukitussa kaapissa.

Tavoitteena on, että nuori oppii itsenäisesti hoitamaan asiansa ja olemassa olevat palvelut tulevat tutuiksi. Nuorta opetetaan pitämään huolta omista papereistaan, omassa asunnossaan.

2.4.5. Raha-asioiden hoidon tukeminen

Nuoret ajautuvat usein helposti ongelmiin raha-asioiden hoidossa. Tuloina heillä on yleensä opintoraha tai toimeentulotuki. Ilman ammatillista koulutusta tai työkokemusta alle 25-vuotias nuori ei saa työmarkkinatukea. Nuorilta puuttuu tietoa eri tukimuotojen hakemisesta tai saamisesta. Heillä ei useinkaan ole tietoa siitä, mitä seuraa kun jättää ostoksensa maksamatta tai tekee ostositoumuksia, joita ei ole mahdollista noudattaa nuoren omalla tulotasolla. Henkilökunta seuraa asiakkaan laskujen hoitoa ja opastaa netin käytössä laskujen maksussa. Edunvalvontaan asiakas ohjataan, kun raha-asioiden hoito ei onnistu, vaan velka kasvaa koko ajan suuremmaksi. Nuoret ovat suostuneet vapaaehtoisesti ja määräaikaaisesti edunvalvontaan. Edunvalvonnan kautta on mahdollista asettaa rahan käytölle esteitä ja hillitä myös esim. verkkokaupan käyttöä tai postimyyntiä.

2.4.6. Terveiden oma hoito

Asukkaiden kanssa keskustellaan terveyteen liittyvistä asioista ja heitä opastetaan terveellisiin elintapoihin. Asukkaille on myös järjestetty ryhmässä tapahtuvaa opastusta terveellisestä ravinnosta, liikunnasta ja mielen hyvinvoinnista. Lisäksi asukkaille on annettu valistusta erilaisten tarttuvien tautien vaaroista ja niiden ennaltaehkäisystä. Kampanjaluonteisesti asukkaille on jaettu kondomeja.

Liikunnan osalta asukkailla on ollut mahdollisuus käydä kerran viikossa uimassa tai kuntosalilla omatoimisesti sekä osallistua ohjattuun liikuntaryhmään. Ohjaajat ovat lisäksi aktiivisesti koettaneet saada nuoria lähtemään lenkille ja erilaisten liikunnallisten pelien pariin. Rautilan tukitalossa on korostettu myös tavallisten arkiaskareiden antaman hyötyliikunnan merkitystä osana oman kunnon ylläpitoa.

Asukkaat viettävät runsaasti aikaa yhteisissä tiloissa, jolloin ohjaajat oppivat tuntemaan nuoren tavat toimia eri tilanteissa hyvin. Nuoren käytöksessä ja olemuksessa tapahtuvat muutokset pystytään havaitsemaan usein melko nopeasti, jolloin ohjaaja pystyy tarjoamaan välittömästi tukea.

Asukkaan sairastuessa, työntekijä auttaa hankkimaan oikeanlaisia reseptivapaita lääkkeitä tai tarvittaessa ottamaan yhteyttä terveyskeskukseen. Ensiapupakkauksen sisältämät tarvikkeet ovat käytössä työntekijän valvonnassa.

Asumiseen liittyvän tuen lisäksi, on korostuneesti noussut esille tukitalon rooli hoitokontakteihin ohjaavana ja hoitoa tukevana tahona. Nuoren muuttaessa, häneltä saadaan kirjallinen lupa tietojen vaihtamiseen nuoren kohdalla tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. Asukkaan tarvitsemat palvelut kartoitetaan ja tarpeen mukaan ohjaajat tekevät ajanvaraukset sekä huolehtivat sovittujen aikojen noudattamisesta. Usein aluksi ohjaaja vie autolla asukkaan saattaen perille asti ja tarvittaessa on mukana tapaamisissa. Tämä on välttämätöntä siksi, että usein tilanne on nuorelle uusi ja pelottava. Toisilla nuorilla taas ei vielä ole selvää kuvaa omasta tilanteesta ja he eivät ole motivoituneita sitoutumaan hoitoon. Ohjaajien tehtäväksi jää näiden nuorten tukeminen ja kannustaminen hoidon jatkumisessa. Nuoren kiinnittyessä hoitotahoonsa häntä vastuutetaan enemmän omien asioiden hoidossa ja hoitokontaktien ylläpidossa.

2.4.7. Päihteidenkäytön hallinta

Tukitalossa päihteiden käytön ehkäisy perustuu kahteen asiaan; päihteiden käytön hankaloittamiseen ja mielekkäiden vaihtoehtojen etsimiseen. Säännöt kieltävät asukasta säilyttämästä tai käyttämästä päihteitä asunnossa. Tämän tarkoituksena on tehdä päihteiden käytöstä hankalampaa, sillä pitää lähteä pois kotoa ”ryypätäkseen”. Tukitalon henkilökunta viettää aikaa asukkaiden kanssa iltaisin siihen asti kunnes alkoholin myynti vähittäistavaraliikkeissä päättyy. Tukitalon toimistoon ei saa myöskään tulla päihtyneenä ja tämä tarkoittaa päihtyneelle käytännössä päivää ilman ruokaa.

Yhdessä asukkaiden kanssa mietitään mielekästä toimintaa vapaa-ajalle, jotta asukas voisi välttää juomistilanteita. Päihteidenkäyttöön johtavista tilanteista ja syistä keskustellaan ja etsitään muita toimintatapoja. Talo itsessään tarjoaa sosiaalisen päihteettömän oleskelupaikan iltaisin ja joinakin iltoina järjestettyä toimintaa. ” *Valtteri kävi a-klinikalla ja sai sikäli iloisia uutisia, että ei ole saanut c-hepatiittitartuntaa. A-klinikalta oli annettu pohja juomispäiväkirjan pitoa varten, josta totesi, ettei osaa sitä täyttää; lupasin siihen*

kyllä apua. Lisäksi puhuttiin muista terveysriskeistä mitä runsas alkoholin juominen aiheuttaa ja siitä, että maksa-arvot eivät aina kerro totuutta maksan tilasta. C-hepatiitti tilannetta seurataan ja seuraava testi otetaan toukokuussa.” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

2.4.8. Asunnon asumiskuntoisuus

Suurelle osalle asunto Rautilassa on ensimmäinen yritys harjoitella oman kodin perustamista ja sen hoitoa. Jokaisella nuorella on omat mieltymyksensä ja koti myös muotoutuu sen mukaan. Ohjaajat seuraavat asumisen sujumista käymällä säännöllisesti asunnoissa ja tarvittaessa he neuvovat nuorta. Seurannassa kiinnitetään huomiota asunnon puhtauteen, viihtyisyyteen ja turvallisuuteen.

Jos asunto on epäsiisti, niin asukas ohjataan siivoamaan asuntonsa eli imuroimaan, pyyhkimään pölyt ja tiskaamaan astiat sekä laittamaan tavarat järjestykseen. *”Nipa sai jo aiemmin päivällä kehotuksen siivota asuntonsa. Toistin pyynnön vielä pari kertaa. Asia ei vaan kiinnosta.” ”Jennin asunnossa oli tapahtunut suuri muutos. Tosi siistiä.”* (Rautilan päiväkirja 2004–2007.) Nuorilta ei edellytetä ”tiukkapipoista siisteyttä”. Kyse on lähinnä siitä, että asunnossa ei ole hajuhaittojen lähteitä esim. täysisiä roskapusseja, lattia on turvallinen liikkua ja hygienialähtökohdat on otettu huomioon. Useasti asunnon epäsiisteys on merkki siitä, että asukkaan psyykkinen terveys on huonontunut.

Halutessaan asukas voi pienimuotoisesti remontoida henkilökunnan valvonnassa asuntoaan. Jos asunnossa on asukkaan takia aiheutunut vahinkoa kiinteistölle, niin ohjaajan avustuksella asukas korjaa vahingon itse tai on mukana soittamassa kiinteistöhuoltoon. Tukitalon varsinaisesta huollosta ja korjauksista vastaa Uudenkaupungin kaupunki.

2.4.9. Koulutus ja työelämään sitoutuminen

Rautilassa asuva nuori on usein jo ennen taloon muuttamista ajautunut keskeyttämään opiskelunsa tai opinnot ovat vaarassa keskeytyä. Näillä nuorilla ei ole mitään ammattikoulutusta taustallaan ja heidän työllistymisensä on vaikeaa. Niitä nuoria, joilla

vielä on opiskelupaikka, tuetaan ja patistetaan jatkamaan opiskelua. Ohjaajat ovat tarvittaessa tentanneet annettuja koulutehtäviä ja opastaneet tiedon hankinnassa. Näissä tilanteissa yhteistyötä koulun kanssa on tehty tiiviimmin.

Asukkaiden kanssa käydään yhdessä keskusteluja ja mietitään erilaisia vaihtoehtoja opiskelu- tai työelämään palaamiseen. Yhteisissä keskusteluissa selvitetään myös aikaisempien opiskelujen vaikeuksia ja keskeyttämisen syitä. Nuorta aktivoidaan takaisin opiskelun pariin etsimällä hänen kanssaan tietoja erilaista opiskelun mahdollisuuksista. Nuoren on mahdollista joko yksinään tai ohjaajan avustamana käyttää toimistolla olevaa nettiyhteyttä tiedon hankintaan.

Ohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä työvoimatoimiston kanssa nuorelle tehtävän aktivointisuunnitelman laatimisessa. Monessa tapauksessa ohjaajan mukanaolo on selkeyttänyt nuoren kokonaistilannetta. Tällä tavoin on välttytty tekemästä suunnitelmaa, joka olisi liian vaativa nuoren sen hetkiseen tilanteeseen. Ohjaajat ovat myös tuoneet esille nuoren toimintakyvyssä havaittuja puutteita, jonka myötä nuoria on päässyt jatkoselvitysten piiriin.

Asukkaiden omatoimista työnhakua tuetaan ja heitä kyyditään tarvittaessa työpaikkahaastatteluihin. Asukkaan saadessa työharjoittelu tai työpaikan, häntä kannustetaan suoriutumaan siitä mahdollisimman itsenäisesti. Asukkaille, joilla on vaikeuksia vuorokausirytmensä kanssa, voidaan soittaa aamulla ennen työpäivän alkamista ja varmistaa hereillä olo sekä työhön lähtö. Jos asukas ei ole aluksi ollut motivoitunut lähtemään esim. työharjoitteluun, niin ohjaajat ovat hänet sinne autolla vieneet.

2.4.10. Käyttäytyminen

Hyvät tavat ovat useimmilla nuorilla hallinnassa, mutta toisinaan opastusta ja ohjausta tarvitaan. Nuorten kanssa työskennellessä ei voi välttyä törmäämästä joskus kovaankin kielenkäyttöön. Kiroilu on joillakin nuorilla täysin hallitsematonta. Tällaiseen käyttäytymiseen on puututtu erilaisin kampanjoin;

-kiroillut on joutunut laittamaan viisi senttiä purkkiin aina kiroiltuaan

-on annettu lahjakortti Hesburgeriin sille, joka on ollut viikon kiroilematta
-ohjaaja on halannut aina, kun asiakas on kironnut

Yhtenä keinona oli halauskampanja kiroilun hillitsemiseksi. ”*Nipa sai vielä monta halausta illan aikana ja toistaiseksi se on toiminut ja rauhoittanut kiroilua kummasti.*” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.) Kaikki em. keinot ovat auttaneet joksikin aikaa vähentämään kiroilua.

Tukitalossa opastetaan tervehtimään tavatessa, esittämään asiansa asiallisesti ilman dramatiikkaa, kuuntelemaan toista ihmistä ja kunnioittamaan jokaisen yksityisyyttä. Olemme opettaneet käyttämään sanoja *saanko, voinko ottaa tai tehdä* ym. Kiittäminen ruuasta tai avusta kuuluu hyvien tapojen opetteluun. Ohjaajan tulee itse toimia esimerkkinä hyvästä käytöksestä.

2.4.11. Sosiaalisten taitojen kehittyminen

Usealla Rautilaan muuttavalla nuorella sosiaaliset taidot ovat melko karkeat. Yhteisössä toimiminen ja toisten huomioon ottaminen vaativat opettelua. Lähtökohdat ovat hyvin eritasoisia; toisille muiden kuuntelu ja huomioiminen on helpompaa kuin taas toisille. Tukitalon asukkaissa on nähtävissä perusluottamuksen kehittymisen häiriöt, jotka vaikeuttavat positiivisten luottamussuhteiden kehitystä. Toiset ovat oppineet ns. katujen säännöt selviytyäkseen ja osalla asukkaista peruskäytöstavat puuttuvat lähes kokonaan.

Omista ongelmista nouseva minäkeskeisyys on huomiota herättävää. Toisaalta erilaisuuden hyväksyminen omassa asumisympäristössä on hyvin suvaitsevaa. Nuoret ovat tottuneet olemaan tekemisissä erilaisista ongelmista kärsivien ihmisten kanssa. Pinnallinen toisten kanssa toimeen tuleminen on asukkaiden tapa suhtautua toisiinsa. Yhteisöllisen vastuun kehittyminen vaatii pitkäjänteistä työtä kaikilta osapuolilta.

Yhteisöllisyyden opettelu tapahtuu pääsääntöisesti yhteisen ruokahuollon ja pelien kautta. Ruokahuollon systeemi edellyttää toisten huomioonottamista ja yhteisöllistä vastuuta. Palaute muilta asukkailta siitä, että ruokaa ei ole tai se ei ole sovittuun aikaan valmiina, tulee välittömästi. ”*Reka meni käymään Sorsakujalla, lupasi palata neljäksi laittamaan*

ruuan. Ei näkynyt Rekaa ruuan laittopuuhiissa. Toiset olivat vihaisia, koska ei tullut.”
(Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

Asukaskokouksissa sovitaan käytännön järjestelyistä yhdessä. Yhteistoimintaa harjoitellaan myös yhteisen toiminnan kautta, joista yhteiset pelit ovat lähes päivittäisiä. Yhdessä pidetään huolta myös talon piha-alueesta, tehdään retkiä ja pidetään talkoita. Joissakin tapauksissa yhteisöä vastuutetaan huolehtimaan muiden asukkaiden turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Rautilan tukitalossa pyritään auttamaan avoimen yhteisöllisyyden kautta asukasta löytämään erilaisia tapoja käsitellä ja tuoda esille omia asioitaan.

Arkisessa toiminnassa opetellaan käyttäytymistä eri tilanteissa. Talon sisällä opetellaan tervehtimään, kiittämään ja pyytämään tarvittaessa anteeksi. Virallisten asioiden hoidon yhteydessä opetellaan esittämään asia puhelimesta ja käyttäytymään asiointitilanteissa. *”Reka kiukuttelee edelleen. Ei halua mennä työhön, koska sanoo lentävänsä sieltä heti kohta ulos. Soittaminen tuntuu ylivoimaiselta. Ilmeisesti Reka ei ole tottunut esittämään asioitaan puhelimitse.”* (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

2.4.12. Itsetunnon ja minäkuvan kehittyminen

Itsetunnon ongelmat ovat tukitalossa yleisiä. Asukkaiden käsitys itsestään ja mahdollisuuksistaan on usein epärealistinen tai negatiivisesti sävyttynyt. Syynä tähän ovat lukuisat epäonnistumisen kokemukset. Tukitalossa tapahtuvan toiminnan ja kanssakäymisen kautta nuori saa kannustavaa ja realistista palautetta toiminnastaan. Arjen askareiden myötä syntyy pieniä onnistumisen kokemuksia. Tukitalon toiminnan myötä nuorilla on myös mahdollisuus saada suurempia onnistumisen kokemuksia, kuten opiskelunsa päätökseen tai aloittaa uusi elämänvaihe.

Nuoren itsearvostukseen vaikutetaan yksilöllisellä suhtautumisella ja nuoren arvostuksella omana itsenään. Nuoren positiivisten voimavarojen ja ongelmien realistinen tarkastelu yhdessä nuoren kanssa auttaa nuorta hahmottamaan omia ongelma-alueitaan ja etsimään hänelle sopivia ratkaisuja.

2.4.13. Säännöt ja rangaistukset

Alkuhaastattelussa tuodaan esille se, että asunnoissa on noudatettava Rautilan tukitalon järjestyssääntöjä (ks. Liite 1). Tulevalle asukkaalle kerrotaan järjestyssääntöjen rikkomisesta seuraavan kirjallisen varoituksen. Kahden kirjallisen varoituksen jälkeen seuraa vuokrasopimuksen välitön irtisanominen. ”*Sanoin, että tämän viikonlopun sääntörikkomuksista on tulossa seuraamuksia itse kullekin. Martti intti, ettei ole rikkonut sääntöjä, johon Eeva totesi, ettei tarvitse valehdella, sillä hän on kertonut juomisesta.*” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

Asukkaat ovat suhtautuneet järjestyssääntöihin varsin kaksijakoisesti. Monet ovat olleet alkuhaastattelussa siinä tilanteessa, että eivät oikein ole vielä siinä kenneet sisäistämään sääntöjä ja näin säännöt ovat konkretisoituneet vasta asumisaikana. Monet asukkaat ovat suhtautuneet negatiivisesti sääntöön, jonka mukaan päihteiden nauttiminen ja säilyttäminen omassa asunnossa on kiellettyä. Muutamalle asukkaalle se on noussut kynnyskysymykseksi, jonka vuoksi he ovat sitten lopulta itse tehneet päätöksen siitä, että eivät halua muuttaa Rautilaan asumaan.

Säännöt ja niiden rikkomiseen liittyvä rangaistusjärjestelmä luotiin projektin toisena vuonna ja on ollut käytössä siitä lähtien. Rangaistusjärjestelmä lyhykäisyydessään toimii niin, että sääntöjen rikkomisesta seuraa kirjallinen varoitus ja kahden kirjallisen varoituksen jälkeen sääntöjä rikottaessa tulee häätö. Tähän järjestelmään lisättiin harkinnanvarainen puhuttelukäytäntö. ”*Eeva istui kuin kissa pistoksissa ja kahdeksan kieppeillä Martti soitti hänelle sekä pyysi tulemaan sinne. Menin melkein heti perässä ja siellä nuoripari istui sängyllä; Eeva oli hätäisesti tumpannut tupakkansa, sillä tiesi minun sanovan siitä. Martti istui humaltuneena sängyllä ja kysyin onko hänellä viinaa, johon vastaus ettei ole. Tarkistin asian ja kuinka ollakaan tyynyn alla lepäsi puolen litran kossupullo. Takavarikoin pullon ja ilmoitin hänen saavan sen Rautilasta muuttaessaan.*” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

Joidenkin asukkaiden kohdalla rangaistuskäytäntö tuli vastaan liian nopeasti ja olisi ollut kokonaistilanne huomioon ottaen asiakkaan kannalta kohtuutonta ”heittää pihalle” ilman kirjallisten varoitusten väliin tulevia vakavia puhutteluja. ”*Käytiin Eilan kanssa puhumassa Timolle Rautilassa asumisen säännöistä ja siitä mitä se edellyttää. Nuori uhmakas*

murrosikäinen ilmoitti vain: ”Vittu, ei vois’ vähempää kiinnostaa. Ja vittu pitäiskö mun olla siellä niitten apinoitten kanssa?” Ei kämppä kuulemma tunut omalta, kun me koko ajan ollaan siellä käymässä ja kaljaakaan ei siellä saa ottaa. Ruuanlaitto ei maistu, koska ei itse syö täällä ja ruokaa saa ilmaiseksi muualta. Asenne oli koko keskustelun ajan samanlainen ja lopuksi Timo ilmoitti muuttavansa ensi viikolla pois.” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)

Virallisen sääntö- ja rangaistusjärjestelmän ohelle on jouduttu keksimään työkaluiksi myös tilannekohtaisia kannustimia ja rangaistuksia. *”Asukaskokouksen ainut osallistuja Pirkka sekä syksyn aikana työnsä hyvin hoitanut Turo palkitaan keskiviikkona elokuvaillalla.” (asukaskokous2005) ”Ensimmäisen viikon aikana asukkaista Pena ja Maikki ovat osoittaneet esimerkillistä osallistumista talon arkisiin toimintoihin ja käyttäytyneet asiallisesti. Kannustukseksi tästä molemmille annetaan lahjakortti Hesburgeriin(3e)” (asukaskokous 2006). ”Kävin nappaamassa nettipiuhan irti ja lupasin palauttaa sen kunhan kämppä on tarkistetusti siivottu.” (Rautilan päiväkirja 2004–2007.)*

2.5. Tukitalosta pois muuttaminen

Tukitalon toiminnassa nousee esille jatkuvasti, se, että talossa asuminen on eräänlainen välivaihe nuoren elämässä. Talosta siirtymispäätös syntyy nuoren ja työntekijöiden yhteisen keskustelun tuloksena. Työntekijät ovat aktiivisesti tukemassa asunnonhankintaa. Perustilanteessa pidetään itsestään selvyytenä, että yhteys tukitaloon jatkuu asumisen tukitoimintana, satelliittityönä. Joissakin tapauksissa asuminen päättyy sääntöjen rikkomisen vuoksi häätöön tai erimielisyyksiin asumisesta. Näissäkin tapauksissa tukitalo auttaa tarvittaessa uuden asunnon hankinnassa ja jatkotuen järjestelyissä. Kaikille talosta pois muuttaneille jätetään ovi auki palata takaisin tai saada tukea jatkossakin.

Iso muutos tehostetun tukiasumisen yksiköstä siirryttäessä omaan asuntoon on yksinäisyys. Tukitalossa on aina paikalla muitakin asukkaita ja työntekijät, joiden kanssa voi halutessaan tulla juttelemaan. Toisaalta tukitalosta ei ole yritetty rakentaa kiinteää yhteisöä, jotta talon ulkopuoliset ihmissuhteet säilyisivät paremmin.

Karkeasti tukitalosta pois muuttamista voisi luonnehtia kahtena erityyppisenä prosessina. Toisena prosessina on tilanne, jossa tukitalon asukkaan elämä on lähtenyt menemään parempaan suuntaan, jolloin pois muuttaminen on tullut ajankohtaiseksi. Toisenlainen tilanne on taas silloin kun asukkaan elämä on mennyt huonompaan suuntaan, jolloin asuminen tukitalossa ei ole enää ollut tarkoituksenmukaista. Näissä tapauksissa asukas on monesti lähtenyt talosta laitoshoitoon tai muun tukiasumISRatkaisun piiriin.

Joskus asukkaat muuttavat tukitalosta pois sillä mielellä, että eivät halua olla enää missään tekemisissä Rautilan kanssa. Näissä tapauksissa monesti taustalla on ollut jonkinlainen sopeutumattomuus talon toimintaan. On myös tapauksia, joissa Rautilasta on lähdetty pois ”ovet paukkuen”, mutta kuitenkin myöhemmin otettu yhteyttä hyvillä mielin ja kerrottu kuulumisia talon henkilökunnalle. Useimmiten talosta pois muuttaneille on ehtinyt muodostua ns. tunnesiteitä henkilökuntaan, joten poismuuttamiseen on liittynyt monenlaisia tunteita puolin ja toisin.

Rautilan tukitalon henkilökunta pyrkii aina varmistamaan sen, että kukaan asukas ei tavallaan jäisi heitteille talosta pois muuttaessaan. Kun asukas joudutaan häätämään pois talosta, ei se ole helppoa henkilökunnalle eikä asukkaallekaan. Useimmiten kuitenkin asukkaat ovat ymmärtäneet häädön ja sen perustelut varsin kiitettävästi.

Rautilassa on ollut myös ns. ”on/off-asukkaita”, jotka ovat välillä muuttaneet pois talosta, mutta myöhemmin palanneet takaisin. Esimerkiksi sellaisia tapauksia on ollut, että asukkaan elämä on talosta pois muuttamisen jälkeen lähtenyt radikaalisti huonompaan suuntaan, jolloin Rautilasta poismuuttaminen on ollut liian aikaista. Näissä tapauksissa asukkaalle on ehdotettu muuttamista takaisin taloon tai tehty kotikäynti-työtä vahvemmin.

”Kielon kanssa keskusteltiin ja on kovasti halukas palamaan Rautilaan, mutta takaisin tulo on hänen mielestään niin hävettävää. Sain, että hänen on itsensä tehtävä se päätös, joka pitää eikä ole soutamista ja huopaamista. Tähän totesi haluavansa tulla takaisin, sillä elämä itsenäisesti ei tällä hetkellä oikein suju. Sovittiin että Kielo tulee iltapäivistä Rautilaan juttelemaan tänne muutosta. Kielo tuli sitten jo tänään Rautilaan yöksi ja oli niin energinen, että halusi tehdä kaikki paperitkin saman tien valmiiksi. (Rautilan päiväkirja 2004–2007).

2.6. Asiakastyön haasteet

Rautilan henkilökunnan tulee suhtautua asukkaiden kertomuksiin ja tarinoihin usein varsin kriittisesti. Asukkaihin tulee osata pitää ammatillinen etäisyys. Usein se on Rautilan kaltaisessa työyhteisössä erittäin vaikeaa, sillä asukkaiden kanssa ollaan usein varsin tiiviissä kanssakäymisessä. Asukkaita nähdään niin usein, että on mahdotonta suhtautua heihin kaikkiin samalla tavalla, täysin neutraalisti. On ymmärrettävää, että joku työntekijöistä tulee paremmin toimeen tietyn henkilön kanssa kuin taas joku toinen. Asukkaat voivat myös helposti harrastaa ns. splittaamista eli sitä, että kerrotaan eri työntekijöille eri versioita samasta asiasta. Tämä voi aiheuttaa henkilöstön välillä helposti informaatiokatkoksia ja hämmennystä. Rautilassa tätä splittaamista on pyritty vähentämään siten, että henkilöstö pitää päivittäin ns. vuoronvaihtopalaverin sekä muutenkin keskustelee paljon asiakastyön sisällöstä. Yhteinen keskustelu ja töiden järjestäminen mahdollistaa myös etäisyyden ottamisen tilanteessa, jossa työntekijä tunnetasolla reagoi liian voimakkaasti asukkaan toimintaan tai olemukseen.

Rautilassa työskentelevä henkilö voi helposti ns. tuskastua työhönsä, sillä työn tulokset eivät ole helposti konkreettisesti nähtävissä. Muutokset asiakkaissa tapahtuvat yleensä hitaasti ja näin ollen työntekijän tulee olla erittäin pitkäjänteinen ja kärsivällinen. Ei saa ottaa pelastajan roolia ja kuvitella, että pystyy nopeasti auttamaan jotain nuorta parempaan elämään. Työn tavoitteiden suhteen tulee olla realistinen, jotta ei syntyisi turhautuneisuuden tunnetta omaan työhön. Kaikille Rautila-projektissa työskenneille tämä on ollut vaikeaa jossain työskentelyn vaiheessa.

Rautilassa työskentelevän tulee päivittäin miettiä sitä, että missä kulkee asukkaiden yksityisyyden raja. Tukitalossa työskennellään jatkuvasti toisen ihmisen kodissa. Ihmisen itsemääräämisoikeuteen ei saa liiaksi puuttua, eikä pakottaa oikein voi, joten on usein varsin hankalaa määrittää sitä, mihin asioihin ohjaaja voi puuttua. Asukkaat ovat pääasiassa täysi-ikäisiä, joten se lisää myös harkinnan tarvetta ohjaamisessa käytettäviin keinoihin. Ei ole hirveän harhaanjohtavaa jos Rautilaa eräällä tavalla luonnehtisi aikuisten lasten lastenkodiksi. Käytännön työssä ovatkin käytössä kasvatustieteelliset menetelmät jotka perustuvat palkitsemiseen ja pieniin rangaistuksiin.

Rautilan työntekijät ovat joutuneet ajoittain todistelemaan sekä itselleen, että joillekin yhteistyötahoille osaavansa tehdä ammatillisesti vaativaa työtä. Joidenkin yhteistyökumppaneiden kanssa on ajoittain ollut erimielisyyksiä siinä, miten asiakkaan jotakin asiaa tai tilannetta tulisi hoitaa. Tällaiset erimielisyydet ovat luonnollisia asioissa, joista kenelläkään ei ole ns. varmaa tietoa, miten asia oikeasti tulisi hoitaa asiakkaan kannalta parhain tavoin. Yleensä keskustelemalla on selvitty näistäkin mielipide-eroista ja tärkeäähän on muistaa se, että asiakas kuitenkin loppujenlopuksi on paras oman elämänsä asiantuntija.

Rautilan työntekijöidenkin välillä on ajoittain ollut voimakkaitakin mielipide-eroavaisuuksia sen suhteen, miten nuorten ohjaustyötä tulisi tehdä. Vastakkain ovat usein olleet ns. tiukka linja ja ns. kärsivällisempi työote. Rautilan henkilökunta on käynyt säännöllisesti ammatillisessa ryhmätyönohjauksessa.

2.7. Asiakastyön dokumentointi

Rautila-projektia on pyritty dokumentoimaan monella eri tapaa. Vuonna 2004 aloitettiin säännöllisen päiväkirjan kirjoittaminen tukitalon toiminnasta. Päiväkirjaan jokainen työvuoro kirjoittaa vapaasti, oman näkemyksensä mukaisesti päivän kuulumiset ja merkittävät havainnot. Päiväkirjan lisäksi asukkaista kerätään perustiedot ja tehdään palvelusuunnitelma. Tavaksi on otettu palvelusuunnitelmien välitarkistukset ja tavoitekeskustelut.

Näiden kahden lisäksi on yritetty kehittää arvioinnin välineeksi sopivaa kirjaustapaa. Aluksi henkilökuntapalaverien yhteydessä kerran kuussa teimme yhteenvedon asukkaan kuukaudesta. Tämä todettiin hankalaksi, koska tilanteet vaihtuivat niin nopeasti ja työntekijät eivät muistaneet enää tarkasti kuukauden takaisia tapahtumia. Siirryttiin viikoittaisiin yhteenvetoihin. Asukkaan tilanteen muuttumisen arviointi, näiden yhteenvetojen kautta tuntui työläältä, joten yritettiin tehdä arviointilomakemalleja työskentelyn ja asukkaiden itsearvioinnin välineeksi. Kokeilut arviointilomakkeiden käytöstä eivät olleet kannustavia.

Vuonna 2006 otimme päiväkirjan rinnalle käyttöön asumisen arviointi ja seuranta-lomakkeen. Lomakkeen ideana on se, että työryhmänä keskustellen arvioidaan nuoren elämäntilanteen kehitystä eri elämänaalueilla. Lomakkeeseen merkitään näkemyksemme antamalla toimintakyvystä numero asteikoilla 1-5. Arvio tehdään aina viikosta kerrallaan. Numeeristen arvioiden kautta on havainnollista seurata nuoren elämäntilanteen muutoksia ja suuntaa. Halutessaan nuori voi itse arvioida itseään samalla lomakkeella. Palvelusuunnitelman tarkistusten yhteydessä numeerisia arvioita käytetään keskustelupohjana asiakkaan kanssa. Liite 5.

Koko projektin ajalta on koottu tilastotietoa asukkaista ja heidän taustoistaan. Saadaksemme tietoa projektin vaikutuksista nuorten elämään, olemme tehneet yksittäisistä asukkaista prosessikuvauksia. Nuorilla on ollut mahdollisuus nähdä heitä koskeva aineisto niin halutessaan.

3. RAUTILA-PROJEKTIN SATELLIITTITYÖ

3.1. Mikä ihmeen satelliitti?

Rautila-projektin satelliittityössä on lyhyesti sanottuna kyse siitä, että projektilla on ns. etäasiakkaita, joita tuetaan heidän omissa asunnoissaan. Rautilan työntekijät käyvät asiakkaan asunnolla ennalta sovittuna ajankohtana.

Satelliiteiksi ohjautuvat nuoret ovat usein jonkin aikaa itsenäisesti asuneita ja joiden elämäntilanteen hallinnassa on puutteita. Nuoren oma tukiverkosto on vähäinen tai omaiset ovat väsyneet auttamaan täysi-ikäistä nuorta ja haluavat hieman etäisyyttä. Kun asioiden hoidon seuranta ja ohjaus siirtyy tukitalon työntekijälle, suhde nuoreen muuttuu myös toisenlaiseksi.

Satelliittityössä asiakkaat ovat ohjautuneet asiakkaiksi eli satelliiteiksi sosiaalitoimen, psykiatrisen poliklinikan, koulun tai työvoimatoimiston kautta. Tarve päästä satelliitiksi on nähty asiakkaan ja lähettävän tahon välisissä tapaamisissa. Näissä tapauksissa kyse on usein myös ehkäisevästä työstä siinä mielessä, että satelliittityön kautta tavoitellaan sitä, että ei jatkossa olisi tarvetta kyseisen asiakkaan kohdalla ns. ”järeämpiin” palveluihin.

Toinen tapa päätyä satelliitiksi on asua ensin tukitalossa. Omaan asuntoon muuttaessaan asukas jää pääsääntöisesti satelliitiksi. Näin itsenäisen asumisen opettelu sujuu monesti paremmin, kun tuki on mahdollisimman lähellä ja helposti saatavilla.

Päätös satelliitiksi ottamisesta tehdään yleensä sen jälkeen kun satelliittiasiakas on tavattu hänen omassa asunnossaan. Tapaamisessa käydään läpi asiakkaan kanssa hänen tilannettaan, satelliittityön ideaa sekä mahdollisia työskentelyn tavoitteita.

3.2. Satelliittityö

Satelliittityön alkukartoituksessa käydään asiakkaan kanssa läpi sen hetkistä tilannetta. Asuminen, työ- tai opiskelu, terveydentila, päihteiden käyttö, raha-asiat, harrastukset ja perhesuhteet ovat asioita, joita käsitellään kartoitustilanteessa. Tutustumisen jälkeen tehdään satelliittityönsuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan ensin vain 2-3 realistista tavoitetta. Tavoitteiden löytymisen jälkeen mietitään, miten ne ovat toteutettavissa ja mihin ja kuinka paljon asiakas tarvitsee tukea. Suunnitelma tarkistetaan noin kolmen kuukauden kuluttua ja silloin arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja mahdollisesti asetetaan uusia tavoitteita.

Verrattuna Rautilan tukitalossa tehtävään työhön, satelliittityö eroaa siitä konkreettisimmin juuri siinä mielessä, että tapaamiset asiakkaan kanssa ovat varsin pitkälti etukäteen suunniteltuja. Rautilan satelliittiasiakkaita tavataan pääsääntöisesti kerran viikossa. Tapaamiset kestävät yleensä yhdestä kahteen tuntiin. Satelliittityössä jokaisella tapaamiskerralla käydään asioita läpi, jotka liittyvät asiakkaan kanssa työstettäviin tavoitteisiin. Asukkaan asunnolla kiinnitetään huomiota asukkaan olotilaan, ulkomuotoon ja asunnon siisteyteen. Yhdessä asukkaan kanssa tarkistetaan, mikä on vireillä ja työn alla olevien asioiden hoitamisen tilanne. Tapaamisessa varataan myös aikaa sille, että kuunnellaan asiakkaan huolia ja murheita sekä muita mahdollisesti mieltä askarruttavia asioita. Työntekijät myös jatkuvasti arvioivat sitä, miten työskentely etenee ja kuinka tarkoituksenmukaista Rautilan satelliittityö on asiakkaan kannalta.

3.3. Työskentelyn erityispiirteet

Rautila-projektilla on ollut projektin käynnissä oloaikana 31 satelliittiasiakasta. Rautilan satelliittityö koostuu palveluohjauksesta, ammatillisesta tukihenkilötyöstä sekä tuetun asumisen eri työmuodoista. Satelliittityötä tehdään pääasiassa parityönä. Tämä on osittain turvallisuuskysymys, mutta myös asiakkaan etu. Kyseessä ei ole terapeutin työtapa ja näin ollen on järkevää, että asiakkaan ohjaamisessa käytettävissä on kahdet ajatukset. Yleensä tiettyä satelliittiasiakasta kohden on nimetty vakituinen työpari. Rautilan työntekijät täyttävät tapaamisesta aina myös päiväkirjaa, johon kirjataan ylös asiakkaan tilannetta ja hänen kanssaan läpikäytyjä asioita.

Satelliittiasiakkaiden motivaatio ja suhtautuminen Rautila-projektin työntekijöihin on vaihdellut tapauskohtaisesti. Joidenkin kanssa työskentely ei ole lähtenyt edes käyntiin siitä syystä, että asiakas ei ole avannut ovea työntekijöille. Useimmiten työskentely on kuitenkin lähtenyt hyvin liikkeelle. Alussa on tietynlainen tutustumisvaihe, jolloin pyritään tekemään varsinaiselle työskentelylle asiakkaan kanssa hedelmällistä maaperää. Satelliittiasiakkaiden kanssa oleellista on kuitenkin se, että työskentely ei ole ainoastaan sosiaalista kanssakäymistä, joka myös sinällään on tärkeää, vaan tavoitteellista työskentelyä asiakkaiden hyväksi.

Jotkut satelliittiasiakkaista käyvät myös Rautilan tukitalossa silloin tällöin. Tähän on monia eri syitä. Joillekin voi tulla akuuttia tarvetta selvittää asioitaan tai kysyä neuvoja. Joidenkin satelliittiasiakkaiden ystävät asuvat Rautilassa ja näin heidän elinpiirinsä on laajentunut myös varsinaiseen tukitaloon ja sen toimistoon, jossa siis on myös Rautilan asukkaiden yhteistila. Joitakin satelliittiasiakkaita on myös otettu mukaan Rautilan tukitalon asukkaille järjestettyihin toiminnallisiin aktiviteetteihin.

Rautila-projektin työntekijät arvioivat kokonaisuudessaan, että Rautilan tarjoama satelliittityö on osoittautunut varsin toimivaksi työmuodoksi kohderyhmän kanssa. Oleellista tässäkin on juuri se, että löydetään kohderyhmä, joka työskentelystä hyötyy. Asiakkaan ongelmat eivät saa olla liian isoksi paisuneita, sillä niissä tapauksissa satelliittityö on liian köykäinen tukimuoto.

Prosessi Rautilan tukitaloon muuttamiselle voi edetä siis myös siten, että aiemmin satelliittiasiakkaana ollut henkilö muuttaakin Rautilaan. Myös niin on käynyt, että Rautilan henkilökunta on arvioinut, että satelliittityö on liian järeä työmuoto kyseiselle asiakkaalle ja näin on tullut ajankohtaiseksi siirtää kyseinen asiakas esimerkiksi vapaaehtoiselle tukihenkilölle tai ohjata johonkin muuhun toimintoon. Kokeiluna tukitalon henkilökunta piti viikoittain avointa pistettä ”Kuppilaa” kerrostalossa, jonka asukkaat olivat nuoria aikuisia. Toiminta ei kuitenkaan saavuttanut kohde ryhmäänsä tarpeeksi mittavasti, joten kokeilusta luovuttiin.

3.4. Vapaaehtoistyö osaksi satelliittityötä

Vuonna 2006 käynnistyneen Vakka-Suomen Mielenterveysseuran vapaaehtoistoiminnan projektin (Rengas-projekti) kautta aloittivat ensimmäiset tukihenkilöt osana tukitalon satelliittityötä. Ensimmäinen tukihenkilö oli toiselta paikkakunnalta Uuteenkaupunkiin muuttanut Suomen Mielenterveysseuran tukihenkilötyössä mukana ollut henkilö. Omien kurssien kautta koulutettiin asumisen tukitoimintaan tukihenkilöitä niin, että syksyllä 2006 aloitti satelliittityössä yksi henkilö ja keväällä 2007 toinen.

Satelliittityöasiakkaiden siirtäminen tukihenkilön tuettavaksi on toteutettu vaiheittain. Aluksi ammatillisen työn määrää on vähennetty ja tukikuvioon liitetty vapaaehtoinen tukihenkilö. Rinnakkaista työtä on jatkettu tarpeen mukaan ja sopivaksi katsotussa vaiheessa vähennetty ammatillisen työn määrää, kunnes tukihenkilö on jäänyt asiakkaan tueksi yksin. Tukitalon työntekijät ovat olleet tukihenkilöiden tukena käytännön asioissa ja läsnä ohjaustapaamisissa.

4. TYÖSKENTELY ASIAKKAIDEN LÄHIVERKOSTON KANSSA

Oman asiakaskontaktinsa muodostaa Rautilan asukkaiden lähiverkostot; äidit, isät, isovanhemmat ja kaverit. Talon toimintaan ei järjestelmällisesti kuulu suora yhteydenpito läheisiin. Nuorta itseään tuetaan yhteyksien ylläpidossa ja uudelleen solmimisessa. Tästä poikkeuksena ovat alaikäisten asiakkaiden vanhemmat, joihin työntekijät pitävät yhteyttä.

Alaikäisten asiakkaiden vanhemmat ovat erityisasemassa, koska toimintamme linjan mukaan nuori asuu talossa vanhempiansa vastuulla. Yhteydenpidolla vanhempiin pidetään ajan tasalla tietämystä nuoren tilanteesta ja vältetään mahdollinen eri tahojen hyväksikäyttö eli se, että nuori puhuu asiat eri tavalla eri paikoissa. Joissakin erityistapauksissa ollaan oltu vanhempien lisäksi yhteydessä sosiaalitoimeen.

Rautilassa asuneiden nuorten omaisilla itsellään on usein omassa elämässään ongelmia, joten heidän omat voimavaransa eivät riitä nuoren tukemiseen. Osalla asukkaista omaiset ovat jaksaneet tukea ja hakea apua nuoren vaikeuksiin. Nämä lähiomaiset, jotka ovat jo vuosia kantaneet huolta nuoresta, tukeutuvat vahvasti tukitalon henkilökuntaan. Nuoren suostumuksella lähiomaisten kanssa keskustellaan nuoren tilanteesta ja annetaan tietoja. Yhteydenotot ovat olleet välillä päivittäisiä. Heille on ollut helpottavaa löytää taho, jonka kanssa voi jakaa huolensa ja miettiä ratkaisuja. Tässä yhteydessä on ratkottu myös monenlaisia omaisten henkilökohtaisia huolia.

Ongelmallisin tilanne on silloin, kun nuori ei halua työntekijöiden olevan tekemisissä sellaisten lähiomaisten kanssa, jotka ovat itse halukkaita yhteistyöhön. Tällaisessa tilanteessa on usein kyse siitä, että asukas ei halua omaisten tietävän sen hetkistä todellista tilannetta. Esimerkiksi eräs asukkaista oletti huumeongelmansa pysyvän salassa, jos siitä ei vanhempien kanssa puhuta ääneen.

Omaisten kanssa syntyneet ristiriitatilanteet ovat pääsääntöisesti koskeneet nuoren raha-asioita. Tällöin tukitalo on toiminut nuoren edunmukaisesti ja se on tuonut muutoksia vanhempien eduissa. Esimerkiksi asukkaan työssäkäyvän vanhemman mukaan nuoren opiskelun rahoittajana toimii sosiaalitoimi tai opiskelu keskeytyy. Tällaisissa tapauksissa voidaan puhua sukupolvien ketjusta, joka hyödyntää yhteiskunnan tukijärjestelmiä.

Asiakkaina olevien nuorten mukana liikkuu heidän ystäviään. Työntekijöille on tullut tavaksi esitellä itsensä sekä kysyä nuoren nimeä ja ikää. Mikäli tapaamisajankohta on päiväsaikaan, nuorelta tiedustellaan hänen sen hetkistä tilannetta esim. onko koulussa tai käykö työssä. Monet asukkaiden ystävät tulevat usein kahville ja siinä yhteydessä työntekijät tutustuvat heihin paremmin. Jotkut Rautilassa käyvät asukkaiden ystävät ovat tulleet kysymään neuvoa ja ohjeita omiin ongelmiinsa.

5. ASUINALUETYÖ

Tukitalon kanssa samassa pihapiirissä on kolme kaupungin vuokrakerrostaloa, joiden asukkaat ovat pääsääntöisesti päihde- ja mielenterveysongelmaisia. Lapsiperheitä taloissa ei asu lainkaan. Vahva alkoholin käyttö ja huumeet ovat alueen arkipäivää. Päihteistä ja mielenterveysongelmista johtuen naapurusto voi käyttäytyä arvaamattomasti. Se, että Rautilan tukitalo sijaitsee tämänkaltaisessa ympäristössä, on samalla hyöty sekä haitta. Haittapuolina voidaan nähdä juuri se, että päihteitä on saatavilla helposti tukitalon asukkaiden lähiympäristöstä. Hyötynä Rautilan sijainnille voidaan nähdä se, että Rautilan läsnäolo on huomattavasti rauhoittanut aluetta.

Rautila on tietoisesti rakentanut rooliaan siten, että tukitalon välittömään läheisyyteen naapureilla ei ole asiaa oleskelemaan. Tukitalon henkilökunta on kuitenkin mielellään auttanut ongelmatilanteissa ja jutellut tavatessaan kun vastapuolella siihen on ollut tarvetta.

Silloin tällöin asuinympäristössä kuitenkin tapahtuu monenlaisia asioita ja ajoittain myös työntekijät ovat riskissä altistua vaaratilanteille. Rautilan henkilökunta on kuitenkin herkästi hälyttänyt poliisin paikalle, mikäli on arvioinut, että tilanne on vaarassa muuttua uhkaavaksi. Kenelläkään henkilöllä ei ole tukitalon toimiston tiloihin asiaa päihtyneenä ja tästä on pidetty tiukasti kiinni. Tämä on yksi iso asia, joka ehkäisee vaaratilanteiden syntymistä henkilökunnan kannalta.

Asuinalueen viihtyvyyteen Rautila on yrittänyt vaikuttaa mm. yhteisillä kukkaistutuksilla. Silloin tällöin on myös järjestetty naapuruston kanssa yhteisiä pihatalkoita.

Loppuvuodesta 2004 Uudenkaupungin diakoniasäätiö aloitti Sinitupa-toiminnan alueella. Sinituvassa on Viikaistenkadun asukkaiden mahdollisuus käydä juttelemassa kahden tunnin aikana, neljänä päivänä viikossa. Diakoniasäätiön hankkeen kanssa on oltu jatkuvassa yhteistyössä. Rautila on suhtautunut Sinituvan läsnäoloon alueella erittäin positiivisesti. Yhteistyötä on tehty tarvittaessa ja vaihdettu tietoja alueen tapahtumista.

Projektin alkuvaiheessa Rautilan työ keskittyi puhtaasti ammatilliseen toimintaan. Vuosien 2004–2005 aikana asuinalueen sivutuotteena syntyi spontaania vapaaehtoisuutta.

Naapuruston asukkaista saatiin apua pieniin korjaus- ja kunnostustehtäviin. Lisäksi naapurusto raportoi normaalista poikkeavasta käytöksestä tukitalon työntekijöille.

6. YHTEISTYÖVERKOSTOT

Projektin suunnitteluvaiheesta asti Uudenkaupungin sosiaalitoimi ja Vakka-Suomen kihlakunnan poliisilaitos ovat olleet kiinteästi mukana projektissa. Tilanteen kärjistyttyä projektin alkuvaiheessa (lue tästä lisää luvusta 8.1.) yhteistyö oli koetuksella ja projekti sai varsin suoraa palautetta. Yhteistyökumppanien kärsivällisyys onneksi riitti antamaan Vakka-Suomen Mielenterveysseuralle ja uudelle henkilökunnalle tilaisuuden yrittää uudelleen. Luottamuksen takaisin saaminen, kun sen kerran menettää on kovan työn takana. Tästä johtuen Rautila on valinnut ainoaksi ulospääsytieksi mahdollisimman avoimen keskustelun ja yhteydenpidon.

Asiakasasioissa Rautila on ollut paljon yhteydessä psykiatrisen hoidon, a-klinikan, edunvalvonnan ja asuntotoimen kanssa. Projektin sekava tila aiheutti myös näissä yhteistyökumppaneissa paljon kysymyksiä. Kaikkiaan Rautila on oman arvion mukaan selvinnyt projektin alun tilanteista hyvin ja saanut rakennettua jopa uusia yhteistyömuotoja. Yhteistyöverkosto on projektin kuluessa muotoutunut erittäin laajaksi.

Sosiaalitoimeen on asukkaiden asioissa pidetty myös säännöllisesti yhteyttä. Välillä sosiaalitoimi kyselee itsenäisesti jonkin asiakkaan kuulumisia tukitalosta ja välillä taas Rautilan henkilökunnasta otetaan yhteyttä sosiaalitoimeen ja kerrotaan ajankohtaisia tilanteita. Yhteistyö yhteistyötahojen suuntaan on sen takia muodostunut vaivattomaksi, koska Rautilan sekä yhteistyötahon välistä yhteydenpitoa eivät ole salassapitosäännökset eivätkä vaitiolovelvollisuudet estäneet, sillä asiakkaat ovat antaneet tietojen vaihtoon kirjallisen suostumuksen. Yhteydenpidossa on tietenkin pidetty sitä linjaa, että asiakkaan yksityisasiointia ei tarpeettomasti kerrota eteenpäin ja asiakkaalle tiedotetaan keskustelusta.

Rautila-projektilla on ollut myös vuodesta 2004 alkaen ohjausryhmä, jossa on ollut jäseniä Uudenkaupungin kaupungin sosiaali- ja terveystoimesta, Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallituksesta sekä Vakka-Suomen kihlakunnan poliisilaitoksesta. Ohjausryhmän roolina on ollut eräänlaisena peilinä, jota vasten Rautila-projekti on voinut

peilata kehittymistään ja linjauksiaan. Erillisiä yhteistyöpalavereja on projektin aikana pidetty A-klinikan, mielenterveyskuntoutujien päivätoimintakeskus Kummelin ja vapaa-aikatoimen kanssa.

Projektia on tehty tunnetuksi ja verkostoitumista edesautettu tiedotusvälineiden kautta, vastaanottamalla oppilasryhmiä sekä harjoittelijoita ja järjestetty avoimia ovia tukitalosta kiinnostuneille. Rautilassa on vältetty antamasta sellaista kuvaa, että projektissa tehty työ olisi jotenkin salaista ja mystistä.

7. TYÖNTEKIJÄNÄ TUKITALOSSA

7.1. Työntekijän toimenkuva

Tukitalon työntekijät tekevät aamu- ja iltavuoroja arkisin ja viikonloppuisin iltavuoroja. Toimen kuvan pääkohtina on valvoa talon toimintaa, ohjata asukkaita arjen asioissa ja vastata toiminnan toteutuksesta.

Rautilassa työskentelevän henkilöstön tehtäväkuvat ovat seuraavanlaiset:

Projektipäällikkö

- taloushallinto
- henkilöstöhallinto
- toimintasuunnitelmat ja -kertomukset
- yhteydenpito yhteistyötahoihin muissa kuin suoranaisisissa asiakasasioissa
- projektien kehittäminen, tukeminen ja seuranta
- Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallituksen määräämät tehtävät
- erityistapauksissa ohjaajan tehtävät Rautila projektissa

Asiakastyön vastaava

- vastaa asiakastyön kehittämisestä
- asiakastyön arvioinnin ja tilastoinnin kehittäminen sekä toteutus
- toimintasuunnitelmien ja -kertomusten teko asiakastyön osalta
- ohjaajan tehtävät Rautila projektissa

- projektipäällikön sijainen
- muut työnantajan määräämät tehtävät

Ohjaajat

- asiakastyön käytännön toteutus tukitalossa
- yhteydenpito yhteistyötahoihin ja lähiverkostoon
- palvelusuunnitelmien teko
- asiakastyön kirjaaminen
- osallistuminen toiminnan kehittämiseen ja arviointiin
- muut työnantajan määräämät tehtävät

7.2. Työntekijän rooli tukitalossa

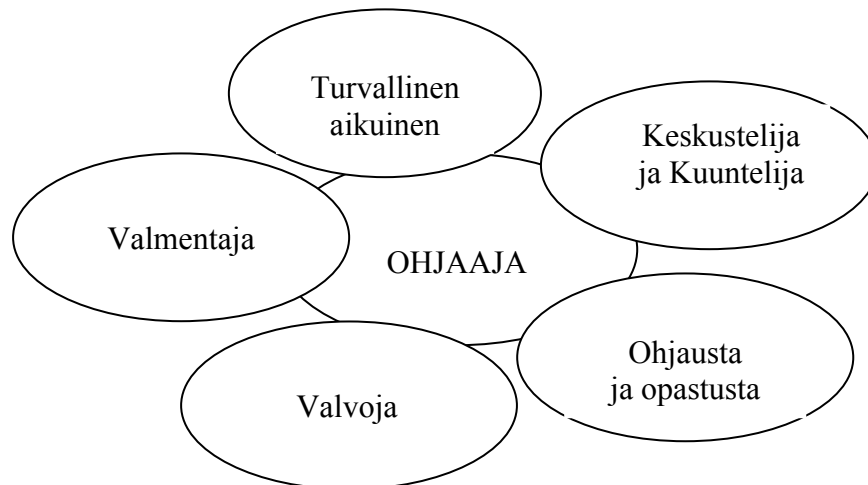
Rautilassa työskentelevän on kyettävä käyttämään useita erilaisia rooleja. Roolit vaihtelevat asukkaan tilanteen ja olosuhteiden mukaan. On osattava olla *turvallinen aikuinen*, joka pystyy rakentamaan tiiviin luottamussuhteen ja välittää aidosti nuoresta. Ammatillisessa roolissakin voi olla nuoren läheinen ”leikkimättä” nuoren äitiä tai kaveria. Turvallisen ilmapiirin luomiseen liittyy rajojen asettaminen. Toiminnan pitää olla sellaista, että sen tarpeellisuuden pystyy perustelemaan nuorelle.

Tukitalossa työskennellessä korostuu *keskustelijan* ja *kuuntelijan* rooli. Toisinaan nuori kaipaa tasavertaista keskustelukumppania ja kuuntelijaksi aikuista ihmistä, joka kykenee tähän nuorta arvostavalla tavalla. Nuoren *valmentajana* työntekijä motivoi ja kannustaa nuorta eteenpäin elämässä. Ohjauksessa nuori asettaa itselleen tavoitteita, joiden toteutumista työntekijä tukee. Ohjaaja uskoo ja luottaa nuoren haluun kehittyä sekä kasvaa ihmisenä. Valmentaja joutuu myös etsimään motivoinnin keinoja sekä tarpeen vaatiessa toimii nuoren puolestapuhujana.

Monissa käytännön asioissa nuori tarvitsee *ohjausta* ja *opastusta*. Asukasta opastetaan tiedon hankinnassa ja tarvittaessa yhdessä etsitään tarvittavat tiedot. Yhdessä tekemällä nuorta opetetaan täyttämään erilaisia lomakkeita ja käyttämään tarvittavia palveluita. Ohjaajan työhön sisältyy tiedotus- ja valistustoiminta. Eräällä tapaa ohjaaja tuo esille yhteiskunnassa vallitsevia normeja ja ohjaa nuorta toimimaan niiden mukaan. Ohjauksen

perimmäinen tarkoitus on saada nuori oppimaan itsenäiseen toimintaan ja tehdä ohjaajan työ tarpeettomaksi.

Siitä huolimatta, että nuorten kanssa ollaan läheisiä ja suhteista rakentuu luottamuksellisia, niin ohjaaja ei voi olla kaikessa nuoren toiminnassa sinisilmäinen. Ohjaajan on siis toimittava *valvojana*, joka tarkkailee nuorten toimintaa. Totuuden löytyminen edellyttää joissakin tapauksissa ”salapoliisityötä”.

7.3. Työntekijöiden ajatuksia työskentelystä

Rautilassa työskentely on erittäin haastava, mutta samalla antoisaa. Työ on erittäin laaja-alaista ja henkisesti stressaavaa. Asukaskunta on hankalaa; ei selvästi tiettyyn lokeroon kuuluvia, eikä heillä ole omaa läheisverkkoa. Työn tulokset ovat pieniä ja tulevat näkyviin hitaasti tai vasta joskus tulevaisuudessa. Asukkaiden motivointi on ajoittain todella työlästä. Tehdään työtä rajapinnassa, jolloin pakkokeinojen käyttö on rajattua tai niitä ei ole ollenkaan. Työntekijältä vaaditaan pitkäjännitteisyyttä, ”kovia korvia”, hyvää tunneälyä ja tilanteen lukua. Vaaditaan myös epävarmuuden sietokykyä siitä, että tehty työ on hyödyllistä. Rautilan ohjaaja ei voi olla täysin varma siitä, mitä täytyy tehdä saadakseen tuloksia.

Rautilan työntekijän pitää sietää epäonnistumisia kerta toisensa jälkeen. Tilanteissa pitää osata tehdä päätöksiä nopeasti ja itsenäisesti. Päätöksenteossa täytyy aina ottaa huomioon päätöksenteon kohteena oleva yksilö. Työntekijä on paikalla lähes jatkuvasti ja toimii

ohjaajana sekä neuvojana. Rautilan työntekijä on myös turvallinen aikuinen, joka on lähes aina läsnä ja pystyy ottamaan ihmisen sellaisena kuin hän on.

Positiivisena asiana Rautilan työntekijät kokevat työssään sen, että on mahdollisuus ja vapaus tehdä työtä itsenäisesti sekä muuttaa toimintatapoja. On oikeasti mahdollisuus vaikuttaa nuoreen ja tämän tilanteeseen sekä tarvittaessa antaa aikaa. Työssä opitaan tuntemaan nuori paremmin ja sitä kautta löydetään oikeat ”polut” nuorelle. Palaute nuorilta tulee suoraan.

Työssä voi myös parhaimmillaan myötäelää nuoren onnistumisia. Työ on vaihtelevaa ja monipuolista. Työssä todella saa perehtyä monenlaisiin asioihin. Nuoria ohjattaessa pitää tietää monipuolisesti erilaisista asioista.

8. RAUTILA PROJEKTIN KULKU

8.1. Projektin käynnistysvaihe ja ensimmäisen vuoden ”traumat”

Rautila-projekti on ollut kaiken kaikkiaan projekti, jossa on ollut sen elinkaaren aikana ongelmia, mutta voidaan myös rehellisesti sanoa, että ongelmista on lopulta selvitty. Rautilan tukitalon vuosi 2003 oli kriittinen. Toiminta, joka alkoi vuoden 2003 alussa, ajautui kriisiin kevät talvella 2004. Vuoden 2003 lopussa perustettiin ohjausryhmä projektin tueksi. Ohjausryhmä ei saanut linjattua toimintaa haluamallaan tavalla ja vuoden 2004 alussa Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallitus puuttui toiminnan toteutukseen ja toiminnanjohtajan työskentelyyn vahvasti. Tehostetun tukiasumisen toteutuksen ja ohjausryhmän kannan suurin erimielisyys liittyi päihteiden käyttöön talossa. Ensimmäisen projektivuoden aikana oli talossa luisuttu tilanteeseen, jossa asukkaiden päihteiden käyttö oli talossa tavallista ja ohjausryhmä vaati projektilta päihteettömyyteen pyrkivää linjaa.

Rautila-projektin vuoden 2003 väliraportissa on seuraava kuvaus projekti alkutaipaleesta:

”Työntekijöiden osalta ongelmia on tuottanut erilaiset näkemykset ja tavat toimia asiakkaiden kanssa. Ongelmallinen asiakasryhmä on aiheuttanut pelkoja ja jopa turvattomuutta. Nuoret, kokemattomat työntekijät ja työntekijätilanteen epävakaus ovat

vaikuttaneet osaltaan toiminnan sekavuuteen ja vääristymiin. Projekti on vahvasti hakenut toimintalinjojaan vuoden aikana. Selkiintymättömät käytännöt ja alkuvaiheen myllerrykset ovat olleet rasittavia ja se on näkynyt henkilökunnan hyvinvoinnissa. Yhteistyötahojen kanssa on keskusteltu toiminnan suuntalinjoista. Tukitalon henkilökunnan ja yhteistyötahojen näkemyksissä on ollut eroavaisuuksia.” (Rautilan tukitalon väliraportti 2003.)

Rautila-projektin ensimmäistä vuotta on arvioinut ja selvittänyt Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksen tutkija Aki Rogel.

”Kesällä 2003 asiat olivat jotenkin kunnossa, mutta elokuusta lähtien tapahtui käänne. Siitä lähtien talossa alkoi vähitellen asioiden salailua, mutta ulospäin haluttiin kuitenkin näyttää, että kaikki oli hyvin. Tämä ilmeni mm. siten, että haettiin asiakkaita pois baareista, jotta nämä eivät aiheuttaisi näkyvää harmia.” (Rogel 2005.)

Tyhjentävää analyysia Rautila-projektin ensimmäisestä vuodesta ei pystytä antamaan eikä se välttämättä ole edes mahdollista. Selvää on kuitenkin se, että projektissa oli ongelmia.

”Haastattelujen kautta saadun tiedon perusteella toiminnanjohtaja teki yksilötyötä ja pyrki kontrolloimaan kaikkea ja kaikkia. Hän ei ollut ottanut tarvittavaa määrää työntekijöitä. Talossa toimi harjoittelijoitakin. Hän irtisanoi työntekijöitä ja harjoittelijoita ennen kuin nämä olivat edes päässeet perehtymään toimintaan. Yksi työntekijöistäkin kertoi, että tällä oli paljon osuutta siihen, miksi toiminta ei onnistunut. Toiminnanjohtaja ryhtyi itse tekemään ohjaajien tehtäviä ja jopa yöpymään talossa.” (Rogel 2005.)

Suuri osa ongelmista on varmasti aiheutunut siitä, että toiminnanjohtajan käsitys siitä, miten tukitalossa pitäisi työskennellä, on ollut niin poikkeava, että ongelmiin on ajauduttu väistämättä. Toiminnanjohtaja on selvästi lähtenyt toteuttamaan uskaliaasta kokeilua, joka on tähännyntä asukkaiden päihteiden käytön vähentämiseen, mutta kokeilu on epäonnistunut.

”Jossain vaiheessa alettiin pitää juomaohjelmia, joissa kukin asiakas kirjasi ylös, kuinka paljon hän kunakin viikonpäivänä sai juoda alkoholia. Väkevät olivat kiellettyjä. Tämä ei kuitenkaan onnistunut vaan, kun alkoholia sai juoda jonkin verran, niin se riistäytyi

vähitellen myös huumeidenkäytöksi. Talosta oli löytynyt pontikkaa ja myöhemmin huumeiden käyttövälineitä sekä muita päihdeaineita, kuten lääkkeitä.” (Rogel 2005.)

Projekteja tutkittaessa on havaittu, että projektien ns. vetäjä tai koordinaattori on usein asiaan vahvasti sitoutunut tulisielu, jonka mukana projekti joko luhistuu tai kukoistaa. Henkilöityminen saattaa kuitenkin tehdä hankkeesta haavoittuvan: kaikki on yhden ihmisen varassa, joka ei välttämättä osaa jättää riittävästi tilaa ja mahdollisuuksia muille mukana oleville. (Seppänen-Järvelä 2003, 3.) Rautila-projektia on selvästi alussa lähtenyt toteuttamaan persoona, jonka myötä projekti alkuvaiheessa on ollut vaarassa luhistua. Rautila-projektin epämääräisestä toiminnasta oli alkanut kiertää huhuja ja tarinoita, jotka myös kantautuivat Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallituksen tietoisuuteen.

”Tammikuussa 2004 alkoi sitten ensimmäinen hallituksen selvittelykokous, jossa yritettiin saada selville, mikä on Rautilan todellinen tilanne. Todettiin, että Rautilassa ei ole toimittu ammatillisesti oikein. Poliisi teki ratsian taloon keväällä 2004 ja löysikin talosta huumeiden-käyttöön liittyviä välineitä. Tämä vauhditti tapahtumien selvittelyä. Toiminnanjohtaja joutui selvittämään toimintaansa poliisille.” (Rogel 2005.)

Toiminnanjohtajan lisäksi projektissa työskenteli vuoden alussa vain yksi ohjaaja vakituisesti, vastaavan ohjaajan ollessa äitiyslomalla. Lisätyövoimana työskenteli yksi tuntityöntekijä. Kun vakituinen ohjaaja irtisanoi itsensä alkuvuodesta ja toiminnanjohtaja määrättiin pitämään kertyneet lomansa ja ylityövapaansa, jäljelle jäivät uudet työntekijät. Uusia työntekijöitä palkattiin kaksi maaliskuun alusta (ohjaaja ja vastaavan ohjaajan sijainen) ja kolmas (ohjaaja) huhtikuun alusta. Heinäkuun alussa palkattiin neljäs uusi työntekijä. Toiminnanjohtaja irtisanoi itsensä elokuussa. Viidennen työntekijän rekrytointi aloitettiin vuoden lopussa.

Miksi sitten Rautilassa ajaututtiin ensimmäisenä vuonna niinkin suuriin ongelmiin? Yksi teoria on se, että ns. yritettiin haukata liian isoa palaa kerralla. Toisin sanoen tehtiin liian uskalias kokeilu liian vaativien asiakkaiden kanssa.

”Rautilan asiakaskunta on ollut liian vaativaa mm. vaikeita huumeiden-käyttäjäasiakkaita. Työntekijöiden ammatillisuuden ja voimavarojen huvetessa sekä työntekijöiden

keskinäisten ristiriitojen repiessä asiakkaat ovat sitten keskenään ryhmäytyneet ja alkaneet 'pyörittämään' taloa." (Rogel 2005.)

8.2. Projektin uudelleen käynnistysvaihe ja ”Uusi rautila”

Maaliskuussa, kun uusi henkilökunta aloitti toiminnanjohtajan kanssa työskentelyn, jota kesti muutamia viikkoja, tilanne oli kovin ristiriitainen ja kärjistynyt. Toiminnanjohtajan jäädessä lomalle, työntekijät olivat projektin onnistumisen kannalta isojen haasteiden edessä. Näin jälkikäteen ajatellen oli onni, että tukitalossa ei ollut useampia asukkaita, koska kriisin selvittely, perehtyminen ja uusien suunnitelmien tekeminen vei aikansa. Suurena apuna oli yhteydenpito eri tahoihin.

Alkuvuoden 2004 jälkeen Rautila-projektin toimintaa muutettiin rajusti. Keväällä, henkilökunnan vaihdoksen myötä, tehtiin yhteistyössä paikallisen poliisiviranomaisen kanssa talolle uudet säännöt. Uusien sääntöjen merkittävin kohta oli säännös siitä, että tukitalossa päihteiden käyttö ja säilytys on kielletty. Toimintaa linjattiin siten, että päihtyneenä jokainen voi omaan asuntoonsa kuitenkin tulla, mutta yhteisiin tiloihin ei päihtyneenä ole pääsyä. Sääntöjen lisäksi tarkennettiin toiminnan raameja niin, että talo on tarkoitettu erityisesti 18–30 -vuotiaille nuorille aikuisille, jotka ohjautuvat taloon sosiaalitoimen tai SAS-ryhmän suosittelemina. Suosituksena on huumeiden käyttäjien osalta jonkinlainen aineiden käyttöä rajoittanut jakso ennen taloon tuloa.

Rautila-projektin alku oli siis objektiivisesti ajatellen erittäin ongelmallinen. Ensimmäistä vuotta voidaan kutsua siis hyvällä syyllä jopa traumaattiseksi. Rautila-projekti aloitettiin tavallaan uudelleen alusta keväällä 2004.

”Vanhaksi Rautilaksi nimitämme aikaa, joka alkoi toiminnan alusta 2003 ja kesti 2004 alkupuolen. Vanhan ja Uuden Rautilan taitekohdassa on tapahtunut paljon muutoksia. Vakka-Suomen mielenterveysseuran hallituksen jäseniä on vaihtunut. Rautilan henkilökunta on uudistunut kokonaan. Asiakkaat ovat vaihtuneet. Säännöt on uusittu.” (Rogel 2005.)

Kevästä 2004 lähtien projekti on ollut jatkuvassa kehittämisen tilassa. Uusi henkilökunta pääsi työstämään projektia haastavassa tilanteessa, jossa luottamus yhteistyötahojen suuntaan oli ainakin osaksi mennyttä. Henkilökunnalla on ollut kova työ tukitalon profiilin nostamisessa ja luottamuksen palauttamisessa. Niin kuin tätä raporttia eteenpäin lukiessa voidaan havaita, on siinä kyllä onnistuttu vähintäänkin tyydyttävästi.

Luottamuspulan takia yhteistyötahot eivät olleet kevään aikana halukkaita ohjaamaan uusia asukkaita taloon, eikä siihen henkilökuntatilanteen vuoksi olisi ollut edellytyksiäkään. Kesäkuussa tehdyt muutokset ja uusi ryhdistäytyminen tuotti tulosta ja taloon muutti kolme asukasta. Kesän aikana, muiden lomaillessa, tehostetun tukiasumisen yksikkö pääsi jälleen jaloilleen ja toiminta oli erittäin aktiivista. Heinäkuun lopussa asukkaita oli kuusi ja vuoden lopussa talo oli täynnä. Vähitellen päästiin käsiksi varsinaiseen asiakastyöhön, projektin jatkuvaan kehittämiseen ja arviointiin. Vuoden lopussa projekti oli saatu lähes siihen laajuuteen ja toimintaan, joka oli alun perin suunnitelmissa.

8.3. Aktiivisen toiminnan kausi

Rautilan tukitalo -projektissa aktiivisen toiminnan kausi ajoittuu vuosiin 2005–2007. Vuonna 2005 toiminnan toteutuksesta oli olemassa selkeä perusidea, jonka toimivuutta käytännössä testattiin. Vuoden aikana toimintaa, kirjaamista ja arviointia kehitettiin jatkuvasti. Tukitalon toimintaa laajennettiin vuoden aikana kahdella soluasunnolla kokeiluluonteisesti. Rangaistuskäytäntöä jouduttiin tarkentamaan siten, että kirjallisten varoitusten väleihin lisättiin suullisten varoitusten mahdollisuus ja puhuttelut. Asiakastyön arvioinnissa oli vuoden alussa käytössä kuukausittaiset yhteenvedot, joista vuoden aikana luovuttiin ja siirryttiin viikoittaisiin koonteihin. Tästäkin käytännöstä vuoden aikana luovuttiin ja aloitettiin arviointilomakkeiden kokeilut. Työntekijöiden osalta uudistuksena oli henkilökuntakansio, joka on toiminut perehdyttämisen välineenä.

Vuosi 2006 projektin toiminnassa oli yksityiskohtien hiomisen aikaa. Suurimmat muutokset koskivat asukkaiden päivittäisen ruokailun organisointia ja hallinnon uudelleen järjestelyjä. Toiminnan vakiinnuttamista haittasivat henkilöstövaihdokset ja niiden mukanaan tuoma työryhmän hajanaisuus. Vuoden lopussa aloitettiin projektiin päätökseen liittyvä arviointi.

Toiminnan kääntyessä viimeiseen projektivuoteen, monet asiat selkiytyivät ja mielikuvat siitä, miten toimintaa jatkossa kehitettäisiin, nousivat esille. Viimeinen projektivuosi on ollut toisaalta aktiivista toimintaa, toisaalta tulevaisuuden työstöä ja epävarmuutta tulevasta. Projektin päättämiseen liittyvät arvioinnit ja raportointi ovat työllistäneet henkilökuntaa.

8.4. Projektin käytännön järjestelyt

Henkilöstön palkkaaminen vaatii tiettyjä käytännön järjestelyjä. Ennen Rautilan tukiasumisen projektin käynnistymistä oli Vakka-Suomen Mielenterveysseuralla ollut vain yksi työntekijä. Projektin käynnistymisen ensimmäisenä vuonna keskityttiin pääasiassa toiminnan käynnistämiseen, tarvittavien välineiden hankintaan sekä asiakastyöhön. Työn tekemiseen liittyvät hallinnolliset järjestelyt jäivät ensimmäisen projektivuoden osalta lähes kokonaan tekemättä. Projektin toisena vuonna aloitettiin työvuorolistojen järjestelmällinen tekeminen, järjestettiin työterveyshuolto, tehtiin matkalaskulomakkeet ja palkkaan liittyvien lisien kirjausjärjestelmä. Työnantajaliittoon liityttiin vuonna 2005 ja samana vuonna valmistui henkilökuntakansio osana Turun AMK:n ”Kehity henkilöstöjohtamisessa” -opintoja. Kansio on tarkoitettu perehdyttämisen lisäksi henkilökunnalle henkilöstön käsikirjaksi ja koko organisaatiolle henkilöstöasioiden selkeyttämiseksi. Henkilöstökansion tekemisen yhteydessä keskusteltiin henkilöstön turvallisuudesta ja tehtiin turvallisuusohje.

Keväällä 2004 uuden henkilökunnan ottaessa vetovastuun, työtä tehtiin tiimityöskentelynä. Yksi projektin työntekijöistä nimettiin projektipäälliköksi ja hänen toimenkuvaansa kuului tukitalon ohjaajan tehtävien lisäksi talous ja henkilöstöhallinto. Projektipäällikön siirtyessä toiseen projektiin vuoden 2006 alusta, tukitalon arjen ohjaaminen jäi asiakastyönvastaavan tehtäväksi, projektipäällikön jatkaessa talous- ja henkilöstöhallinnon hoitamista oman tehtävänsä ohessa.

Henkilökuntapalaverien kehittäminen tuli ajankohtaiseksi tiedon kulun parantamiseksi henkilökuntamäärän noustessa. Vuorovaihtopalaverien merkitys on ollut koko ajan suuri. Vuonna 2004 aloitettiin kuukausittaiset ”isot” palaverit ja kaksi kertaa vuodessa

toteutettavat kehittämispäivät. Vuoden 2005 lopussa, kun luovuttiin asiakastilanteen kuukausittaisesta tarkastelusta, jäivät myös kuukausipalaverit. 2006 pidettiin työn kehittämiseen ja yhteiseen keskusteluun keskittyviä palavereja tarpeen mukaan. Projektin loppua kohden kehittämispäivien tarve on vähentynyt ja vuonna 2007 sellaista ei ole entisessä laajuudessaan pidetty.

Rautila projekti moninkertaisti seuran rahaliikenteen. Rautilan osalta talousvastuu käytännössä siirtyi vastaavan ohjaajan (myöhemmältä nimikkeeltä projektipäällikön) vastuulle. Palkkojen ja laskujen maksu siirtyi aluksi tilitoimistolle ja vuonna 2005 kokeiluluonteisesti tuntityöntekijäksi seuralle palkatun toimistosihteerin tehtäväksi. Kokeilusta luovuttiin kuitenkin vuonna 2006 ja palattiin takaisin yhteistyöhön tilitoimiston kanssa. Kirjanpito on ollut koko ajan tilitoimiston vastuulla.

8.5. Projektityöskentelyn hyödyt ja haitat

Projektityöskentelyn kannalta Rautila-projektissa on oleellista ollut sen pituus. Viisivuotinen projekti on pitkä ja se mahdollistaa todellisen toiminnan kehittämisen ja sen arvioinnin. Tässä hankkeessa projektin aloitusvaiheelle ei jätetty tarpeeksi tilaa, vaan yritettiin siirtyä suoraan suunnitteluvaiheesta toiminnan toteutukseen ja asiakastyöhön. Näin jälkikäteen on helppo nähdä se, kuinka tärkeää on valmistella toiminnan käynnistys: esim. hankkia tarvittavat välineet, palkata riittävä henkilöstö ja yhdessä suunnitella toteutusta ennen asiakkaiden vastaanottoa. Rautila-projektin ensimmäiset asiakkaat muuttivat ennen kuin henkilökuntaa oli palkattu. Muita ensimmäisen vuoden ongelmia on kuvattu aikaisemmissa kohdissa. Toisena projektivuonna toiminta käynnistettiin uudestaan. Onneksemme projekti oli pitkä ja rahoittajat ymmärsivät, että projektitoiminnassa voi olla ongelmia ja antoivat mahdollisuuden toiminnan uuteen linjaukseen.

Kun projekti saatiin vakiintuneemmalle pohjalle ja päästiin uuteen toteutusvaiheeseen, tuli vastaan pitkän projektin uudet ongelmat, joista suurin oli projektitoiminnan kannalta henkilökunnan vaihtuvuus. Työntekijöitä projektiin tuli kesken eri vaiheiden ja uusien oli vaikea hahmottaa toiminnan projektiluonteisuus ja se, missä vaiheessa projekti on menossa. Kaikki työntekijät eivät ole olleet yhtä innostuneita tekemään töitä nimenomaan projektissa, jossa kuitenkin tarvitaan tietynlaista mielenkiintoa työn kehittämiseen.

Kokonaisuuden hallinta ja vastuunkantaminen jäi helposti niiden harteille, jotka olivat olleet mukana alusta asti.

Koko henkilökuntaa rasitti jonkinlainen epätietoisuus siitä, teemmekö oikeita asioita, onko mahdollista saada tuloksia näillä menetelmillä. Projektiin liittyvä jatkuva oman toiminnan kehittäminen ja arviointi vaativat pitkäjänteisyyttä ja ylimääräistä energiaa. Henkilökunnassa oli joissakin projektin vaiheissa nähtävissä väsymistä ja toivottomuutta. Oman osansa tähän toivat myös vaikea asiakasryhmä ja työn haasteellisuus. Uusien työntekijöiden luonnollisesti mukanaan tuoma kyseenalaistaminen aiheutti normaalia suurempaa hämmennystä, koska kukaan ei ollut aivan varma projektin keskivaiheilla toiminnan linjoista.

Projektitoimintaan liittyvä jatkuva oman toiminnan arviointi, ulkopuolinen arviointi ja toiminnan kehittäminen ovat vieneet osansa olemassa olevista resursseista. Toisaalta on sanottava, että arvioinnit ja kehittäminen ovat tuoneet työhön kokonaisuuden hallintaa ja antaneet mahdollisuuden melko vapaasti ideoida ja kokeilla erilaisia työtapoja.

Projektin päätösvaiheessa rasitteena on epätietoisuus toiminnan jatkosta. Rautila projektin tähtäimenä on ollut kehittää toimintamalli, joka jatkaisi toimintaansa projektikauden jälkeen. Viiden vuoden aikana toiminnan tarve ei ole muuttunut, mutta yhteiskunta on muuttunut. On tullut uusia linjauksia esim. RAY:n toimintaan.

8.6. Projektin arviointi

Projektin arviointi on toteutettu itsearviointina ja ulkopuolisen arvioinnin kautta. Itsearvioinnissa on käytetty hyväksi asiakastyön dokumentointia, tilastointia, itsearviointilomakkeita ja yhteistä keskustelua. Henkilökunta on arvioinut työn tuloksia vuoronvaihtopalavereissa, työnohjauksessa ja yhteisissä työkehittämissäpäivissä. Henkilökunta on tehnyt itsearviointia omasta työstään arviointilomakkeiden avulla vuosina 2005 ja 2006. Lisäksi saamme suullista palautetta toiminnasta nuorten kanssa käymiemme keskustelujen kautta. Poismuuttaneet asukkaat ovat antaneet kirjallisen loppupalautteen asumisestaan Rautilasta. Vuonna 2006 pyysimme ja saimme myös yhteistyökumppaneilta kirjallisen palautteen.

Projektin ulkopuolisesta arvioinnista oli aloitettu neuvottelut ensimmäisen projektivuoden aikana, mutta ne olivat jääneet kesken. Toisena projektivuonna jatkettiin ulkoisen arvioinnin järjestelyjä saman arvioitsijan kanssa. Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksen tutkija Aki Rogel teki eräänlaisen selvityksen projektin ensimmäisestä puolestatoista vuodesta. Selvityksen valmistuttua vuonna 2005 aloitettiin seuraavan arviointijakson työ Aki Rogelin kanssa. Arviointi piti sisällään asiakashaastatteluja ja yhteistyökumppanien haastatteluja. Projektin henkilöstö ei ollut tyytyväinen toisen arviointijakson hyödynnettävyyteen työn kehittämisessä, joten viimeiseen arviointijaksoon mennessä vaihdoimme arvioitsijaa.

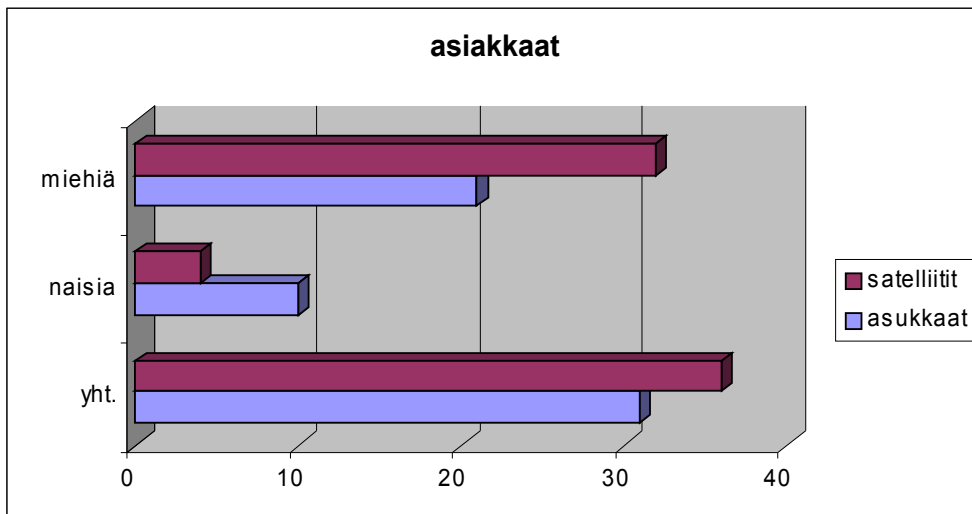
Projektin viimeisen arvioinnin teki Kehityspiikki Oy. Arviointiraportti on luettavissa tämän raportin jälkeisessä osiossa. Asiakas- ja omaishaastattelujen ohella arvioitsija järjesti erillisen arviointiverstaan. Tähän osallistui henkilökunnan lisäksi seuran hallitus ja eri yhteistyötahoja.

9. TULOSTEN TARKASTELU

9.1. Tilastollinen tarkastelu

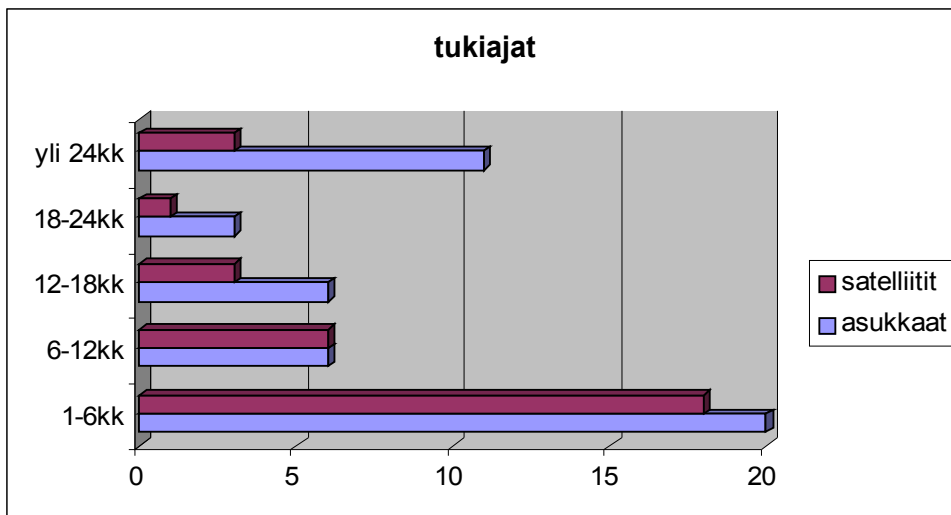
Rautila-projektissa (marraskuu 07 tilanne) asiakaskontakteja on ollut yhteensä 67. Tukitalossa on ollut asukkaita 36, jossa mukana talossa useamman kerran asuneita henkilöitä on kolme. Satelliittien kokonaismäärä on 31. Asukkaiden keski-ikä on ollut 21,4 vuotta ja satelliittien 21,8 vuotta.

Kuvio 1: Asiakkaiden määrä

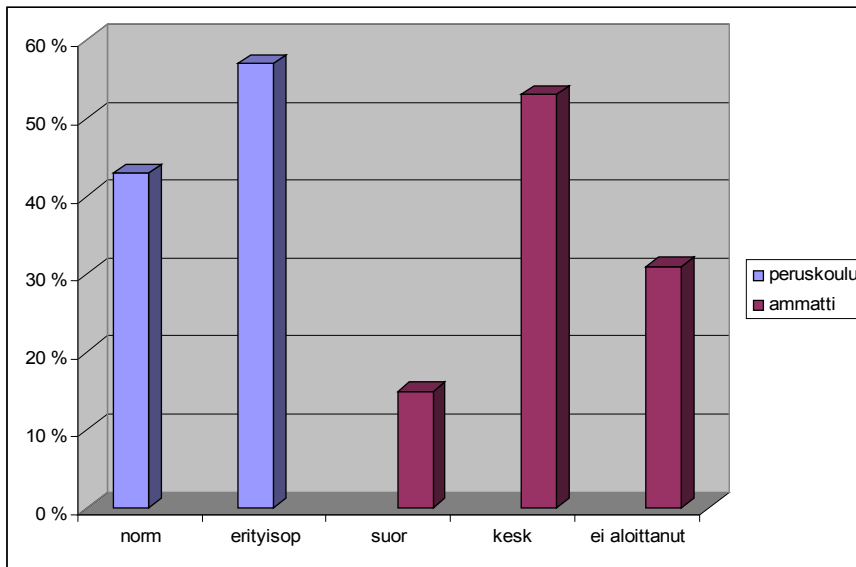
Keskimääräinen asumisaika Rautilassa on ollut 8,6 kuukautta ja satelliittien keskimääräinen tukiaika on ollut 8,4 kuukautta.

Kuvio 2: Asiakkaiden tukiajat

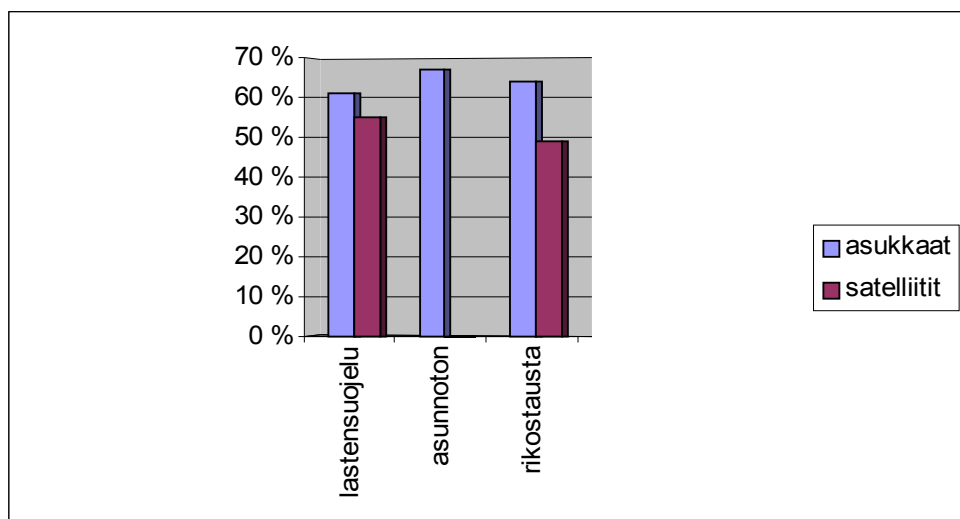
Asiakkaista 40 % on suorittanut normaalin peruskoulun ja erityisopetuksen piirissä heistä on ollut 58 %. Ammatillisen perustutkinnon on suorittanut 15 % asiakaskunnasta ja 54 % on keskeyttänyt aloittamansa opinnot. Asiakkaista 31 % ei ole jatkanut opiskelua peruskoulun jälkeen.

Kuvio 3: Asiakkaiden koulutustausta

Taloon muuttaneista asukkaista 67 % on ollut asunnottomia. Lastensuojelutausta löytyy 61 % ja rikoskäyttäytymistä 64 %.

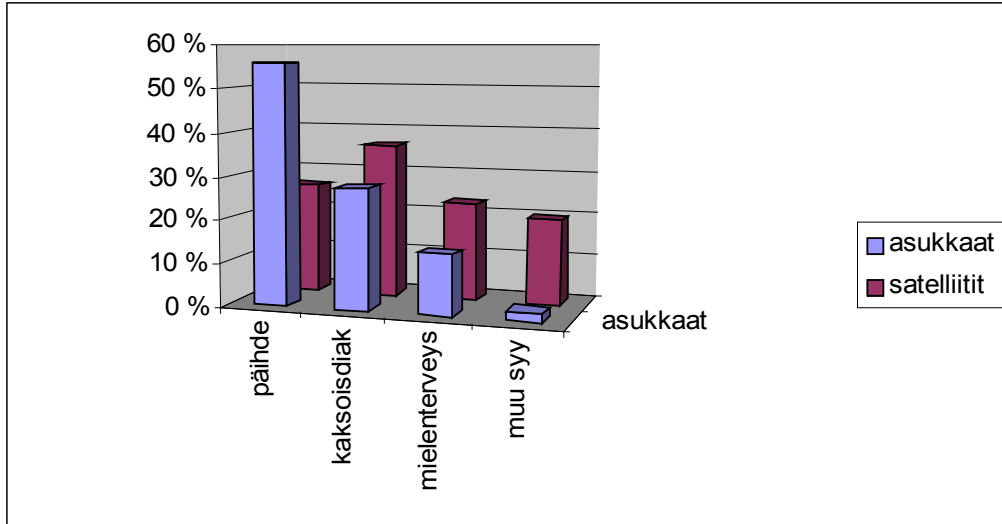
Kuvio 4: Asiakkaiden taustoja

Asukkaista 56 % on ollut päihdeongelma ja 28 % on päihdeongelman ohella ollut diagnosoitu mielenterveysongelma. 14 % on ollut ainoastaan mielenterveysongelmia ja 2 % on ollut muita ongelmia. Satelliiteista 26 % on ollut päihdeongelma ja 28 % on kaksoisdiagnoosi. Mielenterveysongelmaisia on 23 % ja muista syistä tuettuja 20 %.

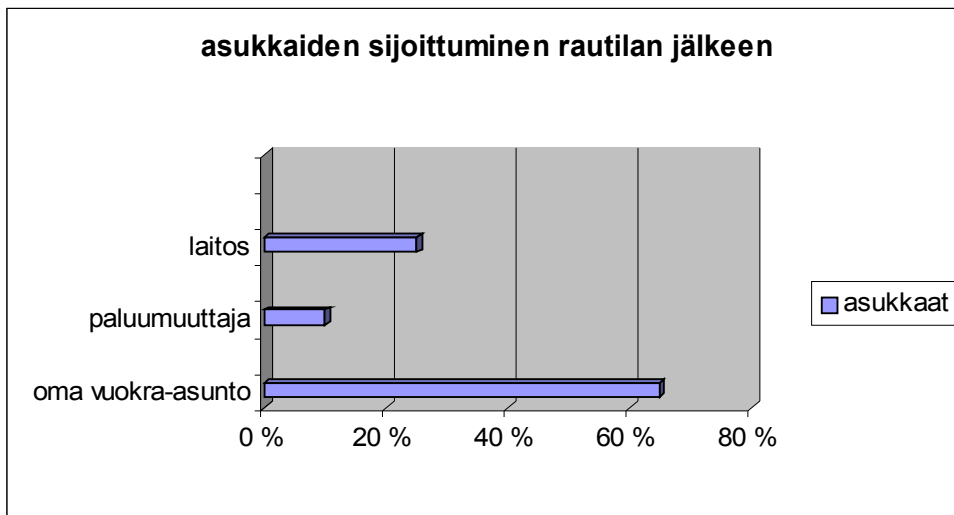
A-klinikalle on päihdeongelmallisista saatu ohjattua 53 %. Psykiatrisen hoidon piiriin 76 % ja edunvalvontaan 47 %.

Kuvio 5: Asukkaiden ongelmataustaa

Rautilasta pois muuttaneista 53 % on siirtynyt omaan vuokra-asuntoon ja vahvemman tuen piiriin 25 % sekä ns. paluumuuttajia on ollut 10 %.

Kuvio 6: Miten asukkaat ovat muuttaneet Rautilasta?

Vertailun vuoksi tuodaan tässä yhteydessä esiin, että esimerkiksi Omakolo-projektin asukkaista 43 % muutti projektista omaan vuokra-asuntoon ja työntekijöiden arvion

mukaan tukiasumisen tavoitteet saavutettiin 60 % osalta ainakin osittain (Raitakari 2003, 16).

9.2. Rautilan saama palaute

Rautilan tukitalon toiminnasta on kerätty palautetta projektin aikana ulkopuolisten arvioitsijoiden ja työntekijöiden toimesta. Tukitalon henkilökunta on pyytänyt talosta poismuuttavilta asukkailta palautetta kirjallisesti. Lisäksi yhteistyötahoilta pyydettiin palautetta kirjallisella kyselylomakkeella elokuussa 2006.

Poismuuttaneiden asukkaiden palautteista nousee selvimmin tukitalon positiivinen vaikutus heidän ruokailutottumuksiinsa, raha-asioihinsa ja tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Palautteissaan nuoret kirjoittavat esim. ruokailusta: ”*paljon erilaisia ruokia*”, ”*laajempi ruokailu gategoria*”, ”*sain ruokaa joka päivä*”. Nuorten palautteen mukaan he ovat saaneet mahdollisuuden keskustella heitä vaivaavista asioista ja oppineet hakemaan apua sitä tarvitessaan. Nuorten palautteeseen on vastannut seitsemän nuorta, joista kuusi on vastannut palaute lomakkeeseen asiallisesti.

Neljältä yhteistyötaholta tukitalo on saanut palautteen kirjallisesti. Palautteessa tukitalon toiminta sai yleisarvosanan 8,5 (asteikolla 4-10). Lomakkeessa kysyttiin myös numeerista arviota sille, kuinka tarpeellinen Rautila-projekti vastaajan mielestä on. Tarpeellisuus arvosanaksi tuli 10-. Yhteistyötahojen mielestä samantapaiselle toiminnalle on tarvetta Uudessakaupungissa projektin päättymisen jälkeen. Vastauksissaan yhteistyötahot erittelivät konkreettisia hyötyjä, mitä tukitalon toiminnasta on koettu olevan vastaajien omalle työlle, asukkaille ja ympäristölle/yhteiskunnalle.

Yhteistyötahojen omaan työhön tukitoiminta on vaikuttanut siten, että asiakkaat sitoutuvat paremmin käynteihin, tukitalon sääntöjen ja rajoitusten ansiosta paluu normaaliin elämään on helpompaa, asiakkaiden tavoitettavuus on parantunut ja yhteistyö on lisännyt luottamusta. Tukitalo on ollut paikka, mihin tukiasumista tarvitsevat nuoret on voitu ohjata ja joissakin tapauksissa on annettu mahdollisuus jatkohoidon miettimiselle (on ollut paikka missä odottaa jatkoa).

Yhteistyötahojen näkökulmasta tukitoiminnan konkreettinen hyöty asukkaille on ollut, että he ovat saaneet asunnon, minkä yhteydessä ollut myös tuki ja ohjaus. He ovat saaneet asioitaan hallintaan tuen avulla, oppivat laittamaan ruokaa, siivoamaan asuntonsa, saavat ohjausta hyvään sosiaaliseen elämään ja rahaa säästyy. Asukkaat saavat heidän tarvitsemansa tuen ja kontrollin. Toiminnan portaittaisuus satelliittien kautta on todella hyvä juttu. Lisäksi asukkaat ovat saaneet etäisyyttä koti tilanteeseen / kavereihin.

Ympäristöön tai yhteiskunnallisesti tukitalon toiminta on vaikuttanut yhteistyötahojen mielestä ennalta ehkäisemällä asukkaiden syrjäytymistä, mikä tulisi ”jälkihoitona” yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi. Pihapiiri on rauhoittunut. Samassa pihapiirissä olijatkkin ovat kokeneet saaneensa apua/tukea tarvittaessa tukitalon henkilökunnalta.

9.3. Rautilan työntekijöiden oma näkemys työn tuloksellisuudesta

Työn tuloksellisuuden näkeminen on kiinni odotuksista. Jos odotuksena on, että tehostetun tukiasumisen projekti tekisi muutamassa kuukaudessa ongelmanuorista kunnan kansalaisia, niin vähäisiksi tulokset jäävät. Jopa henkilökunnalla itsellään on ollut välillä vaikeuksia nähdä työn tuloksellisuutta. Suurimman työn hyvien tulosten eteen tekee nuori itse. Jos nuorella ei ole omaa motivaatiota, eikä häntä saa motivoitua tietyn asian taakse, muutokset eivät ole mahdollisia. Toisaalta nuoret kohderyhmänä ovat toiveita herättävä joukko, koska nuoren elämässä voi tapahtua muutoksia nopeastikin. Nuoret kehittyvät koko ajan ja linjaavat omaa elämäänsä, koska kiinteitä elämänuria ei ole vielä valittu.

Tukitalon arjessa nähdään usein nuoren kaoottinen elämäntilanne: mielenterveysongelmat, päihteidenkäyttö, raha-asioiden sekasotku, sosiaalisten suhteiden solmut jne. Ensin nuoren kanssa yritetään saada perusasioita järjestykseen eli asunto, ruokaa ja unta. Sitten on mahdollisuus aloittaa muiden asioiden järjestäminen. Onnistumisen kokemuksiin henkilökunta on itsearvioinnissa kuvannut mm. seuraavasti: ”*Yleensä onnistumisen kokemukset ovat pieniä juttuja, joita sattuu lähes joka päivä, esim. joku herää ja nousee ylös saman tien tai saa asiakkaan silmät avautumaan ja löytämään ratkaisuja ongelmiin.*”; ”*Pitkän kannustamisen jälkeen asukas tehnyt jotain asian saavuttamiseksi.*”

Arkipäivän tuloksellisuutta ovat ne pienet asiat, joista on keskusteltu ja nuori on niitä mielessään miettinyt. Lopuksi ne muokkautuvat nuoren omiksi ajatuksiksi ja toiminnaksi. Nuorten kohdalla myös aika tekee tehtävänsä, oma kehitys kulkee eteenpäin ja näkemykset muuttuvat. Tuloksellista on joskus myös se, että tukitalossa on pystytty ns. pelaamaan aikaa; pitämään yllä tilannetta niin, että tilanne ei ratkaisevasti ole parantunut, mutta ei huonontunutkaan. Ajan myötä nuoren kehittyessä tilanne lähtee muuttumaan tai ajan myötä hoitomotiivatio kasvaa.

Joskus onnistuminen on sekaisen tilanteen selkiintyminen henkilökunnalle tai huomio, joka auttaa työskentelyssä eteenpäin. Erään asiakkaan osalta opiskelujen keskeytyksen syyksi paljastui hoitamaton paniikkihäiriö, joka huomattiin tukitalossa. Yksin asuessaan nuori oli jättänyt koulun kesken ja ”lääkinnyt” tilannetta alkoholilla. Nuori ohjattiin omalääkärille, jonka kautta hän sai lähetteen psykiatrian poliklinikalle ja hän aloitti yksilöterapiapian. Usein näillä nuorilla ei ole ollut ketään lähellä, joka olisi ohjannut nuorta saamaan hoitoa. Joskus pelkkä avopuolen kontakti ei riitä, vaan tarvitaan laitoshoidojaksoja.

Henkilökunnan kannalta palkitsevaa on nähdä nuoren kotiutuminen ja sopeutuminen taloon, kokea luottamussuhteen syntyminen ja saada hyvää palautetta.

Usein siinä vaiheessa kun asukas saadaan kiinni hoitokontakteihin tai asiat lähtevät muuten järjestymään, nuori muuttaa pois Rautilasta, joko kiinteämpään laitoshoitoon tai omaan asuntoon. Seesteiset, positiivisen kehityksen tulokset näkyvät ajan saatossa muualla kuin tukitalossa. Satelliittityön kautta tehtävän vanhojen asukkaiden seurannan kautta saadaan tietoa kehityksen jatkosta ja mahdollisista karikoista.

Joitakin menestystarinoiden alkua tähän projektijaksoon jo mahtuu. Esimerkkinä nuorimies, joka on huumeiden käyttäjän arjesta siirtynyt itsenäiseksi asujaksi, joka käy säännöllisesti töissä. Nuori saatiin ohjattua katkaisuhoidon vuoden asumisen jälkeen, sillä päihdekierteen katkaisu ei avopuolella onnistunut. Tämä nuori oli hoidossa kolmisen kuukautta ja palattuaan sieltä pysyi kuivilla muutaman viikon. Sen jälkeen hän retkahti uudelleen ja tilanne näytti melko toivottomalta. Kuitenkin kuukauden kovan menon jälkeen tapahtui muutos. Matka parempaan oli monivaiheinen. Vahvan oman yrittämisen ja tuen lisäksi tarvittiin myös onnellisia sattumia.

Toinen nuori mies tuli oma-aloitteisesti asukkaaksi taloon raha-asioiden sekaisuuden, reippaan alkoholin käytön ja koulun keskeytymisuhan vuoksi. Monien vaiheiden jälkeen nuori sai ammatilliset opintonsa päätökseen ja muutti talosta itsenäiseen elämään. Nyt armeijan suorittamisen lähestyessä loppuaan, etsii hän töitä.

Tilastollisessa tarkastelussa tulee esille että, yli puolet talon asukkaista on muuttanut itsenäiseen asumiseen. Työn tuloksellisuus näkyy myös siinä, että nuorten omassa piirissä tieto tukitalon toiminnasta on levinnyt niin, että nuoria on tullut taloon oma-aloitteisesti kysymään apua omiin ongelmiinsa.

10. YHTEENVETOA/OMAA ARVIOINTIA

Vakka-Suomen Mielenterveysseura ry:n Rautila-projekti on saavuttanut vahvan kolmannen sektorin toimijan aseman. Projektin alkuvaiheessa toimintaan suhtauduttiin varauksellisesti. Ensimmäisen vuoden vaikeudet heijastuivat entistä vahvempina epäilyksinä toiminnan luotettavuudesta. Projektin kuluessa luottamus toiminnan ammatillisuuteen on kasvanut ja uskottavuus lisääntynyt. Tällä hetkellä Rautilan tukitalo on vakavasti otettava, tasavertainen yhteistyökumppani julkisen sektorin kanssa. Tämä tulee esiin viranomaisten suhtautumisessa toimintaan ja työntekijöihin.

Järjestölähtöisellä toiminnalla on julkiseen sektoriin verrattuna etuna se, että asioihin pystytään reagoimaan nopeammin ja joustavammin. Pienessä organisaatiossa hallintorakenne on kevyt ja toiminta tarvelähtöistä. Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallitus on antanut henkilökunnalle mahdollisuuden kehittää työtä melko vapaasti ja tehdä itsenäisesti päätöksiä käytännön asioissa.

Työntekijät ovat kokeneet toiminnan tarpeelliseksi. Kohderyhmän nuorille tämän tyyppisen tuen järjestämiseen ei ole lakisääteistä velvollisuutta. Näin ollen nuorten elämänhallinnallisiin ongelmiin ei ole saatavissa tukea muualta.

Projektin aikana kehitetty toimintamalli on todettu toimivaksi käytännön työssä. Paras palaute on tullut niiltä tukitalon asiakkailta, jotka ovat ottaneet yhteyttä taloon asiakassuhteen päättymisen jälkeen. Vaikka asiakasaika on ollut monella tapaa hankala

jakso nuoren elämässä, tukitalosta on jäänyt positiivinen kuva ja nuori kokee tukitoiminnan vaikuttaneen hänen tulevaisuuteensa merkittävästi.

Vastaavan henkilöstön näkökulmasta projektiin ja käytännön työskentelyyn on suhtauduttu vakavasti ja tunnollisesti. Yhteenvetona voidaan sanoa, että olemme tehneet sen, mikä on ollut mahdollista ottaen huomioon olosuhteet ja voimavarat.

11. RAUTILA-PROJEKTIN JATKO?

Tukiasumisen toteuttamistavat voidaan Raitakarim (2003) mukaan jakaa karkeasti seuraavanlaiseen viiteen eri kategoriaan:

- 1) Itsenäistymisasunnot sijaitsevat lastensuojeluyksikön välittömässä läheisyydessä ja päätalo tarjoaa täysi-ikäiselle nuorelle sosiaalisen tuen
- 2) Sosiaalitoimi ”korva merkitsee” osan asunnoistaan nuorten itsenäistymisasunnoiksi ja sosiaalityöntekijä toimii nuorten lähityöntekijänä
- 3) Projektikehittämisenä tarjotaan nuorten tukiasumispalveluja usein siten, että projektilla on koordinaattori, joka toimii linkkinä eri tahojen välillä
- 4) Asuntoja omistavat tai vuokraavat tahot tarjoavat sosiaalisen isännöinnin palveluja
- 5) Intensiivinen tukiasumispalvelu ostopalvelullisena sosiaalipalveluna

Vakka-Suomen Mielenterveysseura Ry:n Rautila-projekti on ollut mielenkiintoinen kokeilu siinäkin mielessä, että se ei ole mitenkään tavanomainen tapa tuottaa tukiasumista nuorille. Rautilassa on ollut kyse erittäin intensiivisestä tukiasumispalvelusta, jota on tuotettu projektikehittämisenä. Projektimaisuuden ansiosta Rautila-projektilla on ollut käytössään työntekijäresursseja työn kehittämiseen ja toteuttamiseen kiitettävästi.

Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallitus on pohtinut Rautilan tukitalon toiminnan tulevaisuutta projektikauden jälkeen. Toiminta on koettu merkitykselliseksi ja näin ollen

pohdinta on keskittynyt eri rahoitusvaihtoehtojen kartoitukseen. Rautilan tukitalon toiminnan jatkon turvaamiseksi haettiin RAY:ltä sekä jatko projekti rahoitusta että kohdennettua toiminta avustusta. Uudenkaupungin kaupungin kanssa on neuvoteltu viimeisen projektivuoden aikana vuoden 2008 tuesta. Raha-automaattiyhdistyksen ennakkopäätös 20.12.2007 oli tukitalon toiminnan jatkon kannalta negatiivinen, rahoitusta vuodelle 2008 ei enää saatu.

Tämä loppuraportti julkistetaan projektin päätösseminaarin yhteydessä helmikuussa 2008.

LÄHTEET

Raitakari, Suvi (2003): Nuorten tukiasuminen – paikka elämänhallinnan ja marginaalin rajalla. Omakolo-projektin taustaolettamukset, käytännöt ja asiakkuus. Nuorten ystävät ry, raportteja 3/2003.

Rogel, Aki (2005): Rautilan tukiprojektin 2003-2007 arviointi. Vanha Rautila. Osaraportti. Helsingin yliopisto, Kansanterveystieteen laitos.

Rogel, Aki (2006): Rautilan tukiprojektin 2003-2007 arviointi. Osaraportti. Helsingin yliopisto, Kansanterveystieteen laitos.

Seppänen-Järvelä, Riitta (2003): Prosessiarviointi kehittämissuhteissa. Opas käytäntöihin. Stakes, FinSoc Työpapereita 1/2003. Helsinki.

Talus, Seija (2004): Kaarisilta-projekti. Ennaltaehkäisevää, edistävää ja kuntouttavaa toimintaa vuosina 1999-2003. Asumisen tukitoiminnan loppuraportti 31.5.2004. Vakka-Suomen Mielenterveysseura Ry.

Rautila projekti (2004): Rautila 2003. Tehostettu tukiasuminen. Toimintakertomus.

LIITTEET

Liite 1.

RAUTILAN TUKITALON JÄRJESTYSSÄÄNNÖT

1. Asukkaalla pitää olla säännöllinen kontakti ja laadittu kuntoutussuunnitelma avohuollossa sekä oma motivaatio päästäkseen tukiasuntoon asumaan.
2. Asukas sitoutuu noudattamaan talon järjestyssääntöjä ja mikäli asukas ei niitä noudata, on Vakka-Suomen mielenterveysseuralla oikeus purkaa tukiasumisen vuokrasopimus.
3. Tukitalon työntekijät valvovat sääntöjen noudattamista.
4. Tukitalon työntekijällä pitää olla esteetön pääsy asuntoon omin avaimin.
5. Asuntoa tai sen avainta ei saa luovuttaa ulkopuolisille, eikä asunnossa saa yöpyä kukaan talon ulkopuolinen henkilö ilman, että työntekijöiden kanssa on asioista sovittu.
6. Vierailuista sovitaan työntekijöiden kanssa ja vieraiden on poistuttava viimeistään klo 21.00, ellei asiasta ole toisin sovittu työntekijän kanssa.
7. Alkoholin ja muiden päihteiden käyttö, säilytys ja kasvatusta on asunnossa kielletty. Työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa havaituista huumausaineista ja niiden käyttövälineistä poliisille. Tupakointi on sallittu ulkotiloissa.
8. Kaiken tyyppisten ampuma-aseiden, räjähteiden ja patruunoiden säilytys on asunnossa kielletty. Kielletty on myös teräseiden säilytys ilman hyväksyttävää käyttötarkoitusta.
9. Asukas ei saa aiheuttaa kohtuutonta häiriötä. Kello 22-06 välisenä aikana on naapureille annettava yörauha.
10. Asukas ei saa ottaa asuntoon kotieläimiä, jollei asiasta ennakkoon sovita työntekijän kanssa.
11. Asukkaat veloitetaan osallistumaan talon päivittäiseen toimintaan ja asukaskokouksiin.
12. Työntekijät valvovat asuntojen siisteyttä.
13. Asukkaan Kelan asumistuen maksu osoitetaan suoraan vuokranantajalle ja asukkaan taloudellisissa asioissa suosituksena on edunvalvonta. Asukkailta peritään palvelumaksu.
14. Vuokrasuhteen päätyttyä asunto on tyhjennettävä, siivottava ja avaimet luovutettava kiittausta vastaan tukitalon työntekijöille.
15. Sääntöjen rikkomisesta seuraa kirjallinen varoitus. Kahden kirjallisen varoituksen jälkeen seuraa irtisanominen.

Hyväksyn ja sitoudun noudattamaan asumisessani yllä olevia tukitalon sääntöjä

_____/_____/200____

Asukkaan allekirjoitus

Liite 2.

PALVELUSUUNNITELMA

ASUKKAAN SUUNNITELMA

HENKILÖTIEDOT

Sukunimi _____

Etunimet _____

Henkilötunnus _____

Osoite _____

Puhelin _____

LÄHIOMAISET

Nimi _____

Osoite _____

Puhelin _____

Nimi _____

Osoite _____

Puhelin _____

YHTEISTYÖN TAVAT OMAISTEN KANSSA

**MUUT OLEMASSA OLEVAT YHTEISTYÖTAHOT JA
HENKILÖT**

TÄMÄNHETKINEN TILANNE

(Esim. ihmissuhteet, opiskelu tai työ, rahatilanne, asuminen, oma terveys, päihteiden käyttö, vapaa-ajan vietto)

YHTEISTYÖN TAVOITTEET JA KEINOT

Mitä uutta haluan löytää tai oppia? Miten minua voidaan tukea siinä?

MUUTA HUOMIOITAVAA

SUUNNITELMAN JA SOPIIMUKSEN TARKISTAMINEN

Koska ja miten tarkastelemme olemme menossa oikeaan suuntaan?

Hyväksyn palvelusuunnitelman ja toimintatavat sekä sitoudun niihin.

____ / ____ 200 ____

Allekirjoitus

Liite 3.

SUOSTUMUS

Suostun siihen, että Rautilan henkilökunta ja asioitani hoitavat yhteistyötahot saavat käsitellä minua koskevia asioita. Suostun myös siihen, että Rautilan henkilökunta ja yhteistyötahot voivat luovuttaa salassa pidettäviä tietojani asian hoitamisen kannalta tarpeellisessa laajuudessa. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi tiedot terveydentilastani, toimeentuloturvasta, kuntoutus-, päiväraha- ja eläkeasioissa sekä koulutus- ja työllistymismahdollisuuksiin liittyvät asiat.

____/____200_

Allekirjoitus

Suostumuksen voi perua ilmoittamalla siitä kirjallisesti Rautilan tukitalon henkilökunnalle.

VAKKA-SUOMEN MIELENTERVEYSSEURA RY
RAUTILAN TUKITALO
RAUTILANTIE 3
23500 UUSIKAUPUNKI
Päivystyspuhelin 044-3636102

____/____200_

Allekirjoitus

Seuraava tarkistusajankohta _____

RAUTILA-PROJEKTI

Loppuarvio 31.4.07

Atso Juote, Kari Anttila ja Risto Ruokolainen,
Kehityspiikki Oy 2007

Sisältö

1. Rautila – tukitalo -projekti.....	3
1.1. Arvioinnin toteutus	4
2. Asiakasvirrat	5
2.1. Rautilan tukiasunto (tehostettu tukiasuminen).....	5
2.2. Satelliittiasuminen (kotikäynnit ja palveluohjaus)	6
2.3. Asiakkaiden ongelmat.....	6
2.4. Tulokset.....	7
3. Työprosessi	8
3.1. Rautilan palveluprosessi	8
3.2. Havaintoja Rautilan palveluprosessista	9
3.3. Työprosessi asiakashaastattelujen perusteella.....	11
3.4. Haasteet ja vaikeudet Rautilan tukitalon työprosessissa.....	11
4. Rautilan työtavat ja -menetelmät.....	13
4.1. Asukkaiden hyötyminen työtavoista.....	13
4.2. Rautilan tukitalon työtavat asiakkaiden ja omaisten kokemina	13
5. Rautilan tukitalo yhteistyökumppanien arvioimana.....	23
5.1. Rautilan tukitalon yhteistyöverkosto 2005	23
5.2. Omaisten palaute Rautilan toiminnasta	24
5.3. Rautilan yhteistyö sidosryhmien kanssa	25
5.4. Sidoryhmien palaute Rautilan tukitalon toiminnasta	26
5.5. Sidoryhmien suositukset Rautilan tukiasumisen kehittämiseksi	29
5.6. Johtopäätökset sidoryhmien arvioinnista	30
6. Yhteenvedo arvioinnin tuloksista.....	31
6.1. Rautilan vahvuudet ja onnistumiset.....	31
6.2. Mahdolliset kehittettävät piirteet.....	32
7. Lähteitä	35

1. Rautila – tukitalo -projekti

Rautila – tukitalo on tehostetun tukiasumisen yksikkö Uudessakaupungissa. Toiminta perustuu Kaarisiltaprojektin kokemuksiin. Projekti on toteutettu Vakka-Suomen Mielenterveysseuran, sosiaali- ja terveystoimen, erikoissairaanhoidon, poliisin, asuntotoimen, isännöinnin ja seurakunnan kanssa. Rahoituksensa projekti on saanut Raha-automaattiyhdistykseltä ja Uudenkaupungin kaupungilta ja toiminta käynnistettiin vuoden 2003 alusta.

Tehostetun tukiasumisen yksikön toiminta jakaantuu tehostettuun tukiasumiseen ja asumisen tukitoimintaan talon ulkopuolella, ns. satelliittityöhön. Kaikki asiakkaat ohjautuvat projektiin kaupungin sosiaalitoimen kautta suoraan tai välillisesti SAS -ryhmän kautta (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006). Haastatteluaineiston perusteella nuoret ovat hakeutuneet tukitaloon myös kavereiden kertomusten perusteella. Lisäksi osa nuorista on asutettu ensin satelliittiin. Tuen tarpeen osoittaututtua ennakoitua suuremmaksi nuori on siirtynyt Tukitaloon. Lisäksi aineistossa on kaksi sellaista nuorta, jotka ovat olleet ensin Tukitalossa, siirtyneet sitten satelliittiin, mutta palanneet Tukitaloon.

Taloon muuttamisen syynä nuoren näkökulmasta on asunnon tarve yhdistettynä elämän hallinnan ongelmiin tai kriisitilanteeseen. Toimintasuunnitelman 2006 mukaan hankkeen päälinjoina talon toiminnassa ovat asumisen tukitoiminta ja syrjäytymisen ehkäisy. Asumisen tukitoiminnassa keskitytään asumiseen, asunnon siisteyteen, omaan hygieniaan ja terveelliseen ruokailuun. Syrjäytymisen ehkäisy on toiminnassa olemassa olevien palveluiden käyttöä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä koulutusten ja työelämän kautta. Rautilan tukitalon palveluprosessia on kuvattu luvussa 3 ja toimintatapoja luvussa 4.

Rautila on yhteisö, jossa talon asukkaat ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa keskenään. Koska tukitalon yhteiset tilat ovat pienet (n. 40m²), asukkaat ovat läheisessä vuorovaikutuksessa myös työntekijöiden kanssa. Tukitalon toimintaan liittyy paljon yhdessä tehtäviä asioita kuten ruuanlaitto, harrastustoiminta jne. Tehostetun tukiasumisen erityispiirteenä asumisen tukitoimintaan verrattuna on yhteisöllisyyden lisäksi työntekijöiden mahdollisuus kiinteästi seurata asukkaiden päivittäistä elämää ja aktivoita heitä erilaisiin toimintoihin (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006).

Satelliittityön kautta asumista ja elämän hallintaa tuetaan kotikäyntien välityksellä ja palveluohjauksella. Niiden satelliitti asiakkaiden osalta, jotka ovat muuttaneet tukitalosta itsenäiseen asumiseen, toiminta linkittyy talotoimintaan läheisesti. Itsenäistyneet asiakkaat käyvät siirtymävaiheessa tukitalossa usein. Ne asiakkaat jotka ovat tulleet suoraan satelliittityön asiakkaiksi, ovat hyvin erillään muusta projektin toiminnasta. (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006).

Rautila-projektin ensimmäisenä vuonna etsittiin tarkoituksenmukaisia toimintatapoja ja tukitalo ajautui suuriin vaikeuksiin. Nuo vaikeudet elävät edelleen joissakin haastatteluaineistoissa: ”*Toiveet olivat alussa korkeella ja pettymys oli suuri, kun ongelmat paheni. Otin yhteyttä y:n esimieheen.*” (Vanhemman haastattelu). ”*Vaikka*

meillä oli vesipiippu ja kamaa kasassa pöydällä, ei henkilökunta puuttunut siihen. Sitä sallittiin varmaan 1,5 vuotta. Tilanne muuttui vasta kun uudet työntekijät tulivat ja se yksi kaveri sai hädän (toiminnan alussa)”(Nuoren haastattelu). Aineiston perusteella alun vaikea tilanne näyttää koituneen hankkeelle suureksi eduksi. Kaoottinen tilanne pakotti hankkeen terävöittämään toimintatapojaan.

1.1. Arvioinnin toteutus

Arvioinnin tavoitteena on kuvata Rautilan tukitalon työprosessien ja -menetelmien toimivuutta ja vaikuttavuutta asiakkaiden, yhteistyötahojen ja työntekijöiden näkökulmasta.

Arviointi toteutettiin monitahoarviointina. Arvioinnissa panoksensa antoivat työntekijät, tukitalon asukkaat, heidän omaisensa sekä sidosryhmien edustajat.

Arvioinnin kohde	Lähteet
Vaikuttavuus (luku 2)	Työntekijöiden itsearviointina kokoamat
Työprosessin toimivuus (luku 3)	- asiakasprosessien kuvaukset
Työtapojen ja -menetelmien toimivuus (luku 4)	- asiakasvirtaan liittyvät tunnusluvut
	Asiakkaiden haastattelut 15 kpl
	Omaisten haastattelut 5 kpl
	Sidosryhmien arviointiverstas 15 osallistujaa

2. Asiakasvirrat

2.1. Rautilan tukiasunto (tehostettu tukiasuminen)

Rautilaan tulon syy on asunnottomuus. Asunnottomuuden takana olevia syitä ei välttämättä tunneta etukäteen. Rautiolan henkilökunnan havaintojen mukaan 60 %:lla asukkaista on päihteiden sekakäyttöä ja n. 30 %:lla alkoholiongelma. Edelleen n. 70 %:lla asukkaista on mielenterveysongelma (Rautilan esittelyaineisto 12/2006).

Lähtötilanne (31 asukasta)

- 11 asunnottomia
- 7 laitoksesta, asunnottomia
- 7 satelliitista
- 3 kotoa
- 3 ei tietoa

Asiakasvirta projektin aikana

Asukkaita yhteensä	31
Siirtynyt itsenäiseen asumiseen	10
- ei sopeutunut Rautilaan	5 (sisältyy edellisiin)
Siirtynyt satelliitiksi	8
Siirtynyt toisiin palveluihin	6
Muutto toiselle paikkakunnalle	1
Asuminen jatkuu	6

Rautiolasta lähteneistä kolmannes on siirtynyt satelliittiin ja n. 25 % muiden palveluiden piiriin. Joka viides on siirtynyt Rautilasta itsenäiseen asumiseen. Rautilassa olemisensa on keskeyttänyt n. 20 % asukkaista.

Joitakin ajallisia keskiarvoja Rautilan suhteen

Keskimääräinen asumisaika (Rautilasta lähteneet)	8,5 kk (suuri vaihtelu)
Satelliitiksi siirtyvien asumisaika	14, 5 kk (suuri vaihtelu)
Keskeyttäneet, eivät sopeudu	3,1 kk (suuri vaihtelu)
Tilanne kohentunut	9 kk (vaihtelua)

Rautilassa asuvien osalta näyttää siltä, että eteenpäin siirtyminen vaatii hieman yli vuoden asumista Rautilassa. Sopeutumattomien osalta keskimääräinen asumisaika jää n. 3 kk:teen. Tilanteen kohentuminen riippuu asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta.

2.2. Satelliittiasuminen (kotikäynnit ja palveluohjaus)

Satelliitti (22 asukasta)

- tilanne parempi 5
- tilanne ennallaan 6
- muuttanut Rautilaan 7
- muut palvelut tai koti 3
- muutto paikkakunnalta 1

Satelliittiin tulon keskeinen syy on tuetun asumisen tarve. Noin puolet Satelliittia kokeilevista on tarvinnut intensiivisempää tukea (Rautila) tai laitoshoidoa. Satelliitista asuvista n. puolella tilanne on pysynyt ennallaan, puolella kohentunut.

2.3. Asiakkaiden ongelmat

Asiakasprosessien kuvaukset sisältävät lukuisia esimerkkejä asiakkaiden ongelmista. Lähes jokaisella asiakkaalla oli jonkinlainen päihdeongelma. Noin kolmanneksella asukkaista oli alkoholiongelma ja 60 %:lla asukkaista oli sekakäyttöä (Rautilan esittelyaineisto 12/2006).

"Alussa juomaputket jatkuvat." "Yhdyskuntapalvelun loputtua päihteiden käyttö lisääntyy." "Purkaa pahaa oloaan päihteiden käyttöön ja häiriökäyttäytymiseen." "Alkoholin vaikutuksen alaisena aggressiivinen." "Alkoholinvaikutuksen alaisena X:n käytös on holtitonta...ja naapurustossa häntä lyödään veitsellä." "Sekoilu päihtyneenä johtaa ilkevaltaan ja itsetuhoiseen käyttäytymiseen." "Psykkisiä ja fyysisiä oireita runsaasta päihteidenkäytöstä johtuen." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

70 %:lila Rautiolan asukkaista on jonkinlainen mielenterveysongelma. Lähes yhtä suurella osuudella asukkaista on rikoksia taustalla. 60 %:lila on lastensuojelutausta ja he ovat edunvalvonnassa rahan käyttöön liittyvien ongelmien vuoksi (Rautilan esittelyaineisto 12/2006). Mielenterveyteen liittyvät ongelmat näkyvät hoitoprosessien kuvauksissa esim. seuraavasti:

"Psykkisen kunnan heikentyessä itsestä huolehtiminen jää ja somaattiset oireet tulevat mukaan." "Ahdistusta." "Diagnoosina aspergerin syndrooma ja masennus." "Hyvin usein sekavassa tilassa." "X:n yliseksuaalisuus, runsas päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat ovat päällimmäisinä ongelmina." "Kotilomilla käyttäytyy sekavasti ja yrittää itsemurhaa." "Paniikkihäiriö paljastuu." "Jatkuvaa menemistä, pelkoa nukkua Rautilassa sekä yöllisiä soittoja ja harhakuvitelmia." "Fyysisesti ja psyykkisesti todella huonossa kunnossa." "Ilkivallantekoja, viiltelyä, itsetuhoisuutta, ja aivan päätöntä sekoilua." "X:llä paranoidinen skitsofrenia, päihdeongelma ja aggressiivisuutta varsinkin päihtyneenä." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

Myös asiakkaiden lähipiirissä on mielenterveysongelmia, jotka heijastuvat Rautilassa oloon: *"Perheessä äidillä mielenterveysongelmia." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)*

Joissain tapauksissa asiakkaiden toiminta hämärtää toden ja kuvitellun rajaa sekä synnyttää henkilökunnan kesken, omaisten ja verkostojen piirissä hämmennystä: *"Taitavana tarinankertojana harhauttaa henkilökuntaa..." "Keksii tarinoita henkilökunnan työtavoista." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)*

Varsin monella asukkaalla on myös ongelmia sosiaalisten suhteiden solmimisessa ja ylläpitämisessä.

"Aloittaa seurustelun, mutta ei ymmärrä suhteen pelisääntöjä, mikä hämmentää häntä." "Asumisajan alussa ujo, hiljainen ja sulkeutunut." "Seurustelusuhde sekoittaa lisää." "Seurustelusuhteen päätyttyä käytös muuttuu aggressiiviseksi ja ärtyneeksi." "Ei kykene luomaan läheistä ja ikätasonsa mukaista suhdetta vastakkaiseen sukupuoleen." Henkilökunta joutuu kohtaamaan puuttuvien ihmissuhteiden aiheuttamia tarpeita joskus sietokykynsä rajoilla." X:n huomiohaku muuttuu pohjattomaksi." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

Motivaatio-ongelmat näkyvät toiminnan lyhytjänteisyytenä ja katkoksellisuutena. *"Auktoriteettivastaisuus estää kiinnittymistä taloon ja sopeutumasta sääntöihin." "Motivaatiota hoitoon lähtöön ei saada herätettyä. Ei halua lyhyitä katkojaksoja." "X: ei kykene sitoutumaan työhön pitkäksi aikaa." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)*

Toisaalta oman elämäntilanteen parantuminen ja oman henkisen kunnan parantuminen näkyvät yhtä lailla asukkaita koskevissa kuvauksissa. *"Seurustelusuhteen päättymisen ja vakavaloukkaantumisen rauhoittavat." "X ei aiemmin suostunut hoitoon, nyt suostui => kypsyminen?" "(Omiin taustatietoihin tutustuminen johti...) kriisiin, jonka seurauksena omaa lapsuutta koskeva kuva selkiytyy. Ajatukset ovat muuttuneet paljon kypsemmiksi." (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)*

2.4. Tulokset

Tulokset liittyvät

- siirtymiseen itsenäiseen asumiseen
- hoitoon ohjaukseen (päihdekuntoutus, ja mielenterveyskuntoutus)
- elämäntapojen (päihteiden käyttö) muuttumiseen
- työllistymiseen tai kouluttautumiseen
- harrastuksen löytymiseen
- minäkuvan selkeytymiseen
- elämäntilanteen muuttumiseen muusta syystä (avioliitto)

Epäonnistumiset liittyvät

- aluksi päihteidenkäytön sallimiseen (muuttui ensimmäisen vuoden jälkeen)
- sääntöihin sopeutumattomuuteen
- päihdeongelmiin, joiden katkaisemiseen Rautilan keinot eivät riitä
- mielenterveysongelmiin, jotka vaativat intensiivisempää hoitoa
- omaisten kanssa tehtävän yhteistyön epäonnistumiseen
- viranomaisten – erityisesti mielenterveyspuolen toimijoiden – kanssa tehtävän yhteistyön epäonnistumiseen
- epäonnistumiseen yhteiskunnan resurssien valjastamisessa asiakkaan hyväksi (esim. rahoitus hoitopaikkaan).
- itsenäisen asumisen liian aikaiseen aloittamiseen

3. Työprosessi

3.1. Rautilan palveluprosessi

Rautilan tarkoituksena on auttaa asiakkaaksi ohjattuja nuoria voittamaan asunnottomuuden taustalla olevat elämönhallinnan ongelmat ja tukea nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan. Rautilan perustehtävää on kuvattu mm. seuraavasti: ”Edesauttaa nuoren aikuisen arjen taitoja, henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä antaa mahdollisuus pitkäjänteiseen ja tasapainoiseen kasvuun.” (Rautilan esittelyaineisto 12/2006).

Päälinjoina talon toiminnassa ovat asumisen tukitoiminta ja syrjäytymisen ehkäisy. Asumisen tukitoiminnassa keskitytään asumiseen, asunnon siisteyteen, omaan hygieniaan ja terveelliseen ruokailuun. Syrjäytymisen ehkäisy on olemassa olevien palveluiden käyttöä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä koulutusten ja työelämän kautta. (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006).

Työprosessiaan Rautilan tukitalo kuvaa seuraavasti:

SAS-RYHMÄ/SOS.TOIMI SUOSITTELEE ASUKASTA

TUKITALON ESITTELY JA EHDOKKAAN HAASTATTELU

PÄÄTÖS ASUMISESTA RAUTILASSA

1 KUUKAUDEN MÄÄRÄAIKAINEN VUOKRASOPIMUS YM. SOPIMUKSET

PALVELUSUUNNITELMAN TEKO RAUTILASSA

TAVOITTEIDEN MUKAINEN TOIMINTA
osallistuminen talon toimintaan
henkilökohtaiset tavoitteet
keskustelut henkilökunnan kanssa

ENSIMMÄINEN PALVELUSUUNNITELMAN TARKISTUS KUUKAUSI MUUTON JÄLKEEN

TAVOITTEIDEN MUKAINEN TOIMINTA,
PALVELUSUUNNITELMAN JA VUOKRASOPIMUKSEN
TARKISTAMINEN 3 KUUKAUDEN VÄLEIN

SIIRTYMINEN OMAAN ASUNTOON, YHTEYS RAUTILAAN
TARPEEN MUKAAN

3.2. Havainnot Rautilan palveluprosessista

Palveluprosessin arvioimiseksi kerättiin aineistoa asiakkaita ja heidän vanhempiaan haastatteleamalla, järjestämällä sidosryhmäverstaas, haastatteleamalla henkilökuntaa sekä analysoimalla henkilökunnan itsearviointiaineistoa.

Yleisesti voidaan todeta, että prosessikuvaus on yksityiskohtainen asiakassuhteen alkuvaiheen osalta. Sen sijaan Rautilassa oleskeluaikaa kuvataan yleisluontoisesti. Arjen prosessikuvaus siirtyy palvelusuunnitelmiin ja ikään kuin piiloutuu tarkastelulta. Työn kohteena ja lopullisena tarkoituksena näyttäytyy omaan asuntoon muuttaminen. Mahdolliset välitavoitteet ja muut tavoitteet jäävät palveluprosessissa kuvaamatta.

Alkutilanne

Asiakkaat tulevat Rautilaan sekä viranomaisten (sosiaalitoimi) ohjaamana että itse hakeutuen pääasiassa kavereiden suositusten perusteella.

Asiakkailla ei yleensä ole ennakkokäsitystä Rautilasta tai se perustuu kavereitten kertomuksiin. Muutamassa haastattelussa mainittiin Rautilan ympäristö ”villinä läntenä”. Kommenteilla viitattiin samassa pihapiirissä oleviin kaupungin vuokra-asuntoihin ja niissä eri aikoina ilmenneeseen levottomuuteen.

Sidosryhmäarvioinneissa toivottiin rekrytoitumisen tapahtuvan vähitellen useamman tahon ja myös Uudenkaupungin ympäristökuntien toimijoiden kautta.

Tavoitteet

Omaan elämään liittyvien tavoitteiden merkitys asiakkaille vaihteli. Tavoitteiden merkitystä hämärsi asunnon ja edullisen elämän merkitys keskeisenä motiivina asua Rautilassa. Haastattelujen perusteella näyttää syntyneen tilanne, jossa osalle asiakkaista palvelusuunnitelma ja omaan itseensä liittyvät tavoitteet ovat hinta, joka on maksettava edullisesta asunnosta. Suostuminen tavoitteiden asettamiseen on kaupankäyntiä. Siihen ei sisälly vaihdantaa suurempaa motivaatiota eikä sitoutumista. Haastatelluista suurella osalla ei ollut käsitystä ensimmäisistä palvelusuunnitelmista

tai niiden merkitystä vähäteltiin. ”En muista palvelusuunnitelmasta, enkä tavoitteista.” (Asiakashaastattelu) ”Jotain, et selvin päin. Typerää, turhanpäiväisiä.” (Asiakashaastattelu) Osalla oli omat suunnitelmat: ”Palvelusuunnitelma tehtiin, mutta mulla oli omat suunnitelmat. Katto pään päällä oli tärkein.” (Asiakashaastattelu) Esimerkki kuvaa hyvin myös aineellisten seikkojen merkitystä useamman haastatellun motiivina Rautilaan olossa. Useat haastateltavat mainitsivat asunnon, edullisen ruuan ja rahan tärkeinä syinä asettua Rautilaan.

Toki joukossa oli haastateltavia, jotka pitivät palvelusuunnitelmia tärkeinä: ”Palvelusuunnitelma tehtiin. Mulla oli kaksi tavoitetta: työelämään palautuminen ja päihteen elämä.” (Asiakashaastattelu)

Asiakkaiden arvioita prosessista

- a. **Rautila-vaihtoehdon esittely sinulle** (sosiaalitoimi tms.)
Viranomaisten esittelystä ei ollut jäänyt haastateltaville mitään selkeää mielikuvaa.
- b. **Tukitalon esittely ja sinun haastattelusi**
Tukitalon esittelyyn ei näytä liittyvän erityisiä muistoja. Mitä tuoreempi asukas, sitä enemmän esittely ja haastattelu on mielletty merkittäväksi. Ilmiö saattaa liittyä myös esittelyn merkityksen korostumiseen Rautilan tukitalon vakiinnutettua toimintansa?
”Säännöt käytiin läpi. Kierrettiin ja näytettiin. Millainen historia tällä talolla on.” (Asiakashaastattelu) ” Oli riittävää.” (Asiakashaastattelu)
”Ei ollut aikaa miettiä. Mä vaan allekirjoitin säännöt ja pääsin muuttamaan samana päivänä.” (Asiakashaastattelu)
- c. **Päätös asumisesta Rautilassa**
Päätökseen asua Rautilassa ei näytä liittyneen asiakkaan puolelta erityistä pohdintaa. Useimmilla asiakkailla on ollut pakottava tarve päästä katon alle. Päätös on tehty heti tai mahdollisimman pian ilman erityisiä pohdintoja. Rautilan säännöt ja käytännöt ovat näyttäneet hintana, joka asunnosta on maksettava.
- d. **Kuukauden koeaika**
Kuukauden koeaika ei herättänyt haastateltavissa erityisiä kommentteja.
- e. **Ensimmäinen palvelusuunnitelma ja sen toteutuminen** (millaisia tavoitteita sinulla oli, miten ne onnistuivat?)
Monella haastateltavalla palvelusuunnitelman ja sen ensimmäinen vaihe on hämärän peitossa. ” Vasta myöhemmin alkoi päivä- ja elämänrytmi löytyä ja elämään alkoi tulla säännöllisyyttä.” (Asiakashaastattelu)
- f. **Palvelusuunnitelman tarkistus ja sen mukainen toiminta 3 kk:n välein** (millaisia tavoitteita sinulla oli, miten ne onnistuivat?)
Ne, jolle palvelusuunnitelma näyttäytyi jollain lailla merkittävänä kommentoivat sitä: ”Hetki kun kyseisen henkilön saa kiinni ja istumaan

tuolille. Mun kohdalla on toiminut ihan hyvin.” (Asiakashaastattelu)

- g. **Siirtyminen omaan asuntoon ja yhteys Rautilaan tarpeen mukaan** (milloin tapahtui, miten onnistui sinun osaltasi)
Toive päästä itsenäiseen asumiseen oli joillakin haastateltavilla merkittävä.

3.3. Työprosessi asiakashaastattelujen perusteella

Asiakasprosessien kuvausten perusteella Rautilan työnkohteita ja tavoitteita voi kuvata portaittaisena ja samalla limittyvinä prosesseina. Aineiston perusteella prosessikuvauksen voisi tehdä seuraavasti:

1. Taloon, yhteisöön ja henkilökuntaan kiinnittyminen. Tilanteen tasaantuminen. Alustavan keskusteluyhteyden syntyminen henkilökuntaan. Ensimmäisten tavoitteiden asettaminen. Turvallisten rajojen syntyminen.

2. Mahdollisten päihteiden käytön lopettaminen tai radikaali vähentäminen. Joillekin asukkaille Rautila näyttää toimivan ponnahduslautana päihdekierteen katkaisemiseen.

3. Elämänhallinnan perusedellytysten rakentuminen: vuorokausirytmien löytyminen, hygienian, asumissiisteyden, ruuanlaiton omaksuminen ja rahan käytön oppiminen. Omien tavoitteiden syventäminen.

4. Toiseen hoitopaikkaan hakeutuminen, mikäli Rautilan tukitoimet eivät ole riittäviä: päihdekuntoutukseen tai mielenterveyslaitoksiin jne.

5. Kiinnittyminen opiskelupaikkaan tai työpaikkaan: oppisopimuskoulutuksen aloittaminen, pajajaksolle hakeutuminen, kesken jääneiden kurssien suorittaminen jne.

6. Elämänhallintaa tukevien elementtien löytyminen: harrastusten aloittaminen, epävirallisen tukiverkoston rakentuminen.

7. Minäkuvaan liittyvien asioiden työstäminen, esim. omiin huostaanottopapereihin tutustuminen, omiin vanhempiin liittyvien suhteiden työstäminen jne.

8. Satelliitiksi siirtyminen. Kevyemmin tuettu asuminen.

9. Itsenäiseen asumiseen siirtyminen. Riippumattomuus tukitoimista.

3.4. Haasteet ja vaikeudet Rautilan tukitalon työprosessissa

Rautilan asiakkaita luonnehtii heidän elämänsä syklistyys. Valtaosalla asiakkaista paremmat ja huonommat ajat vaihtelevat. Henkilökunta ilmaisi haastatteluissa ja osin asiakasprosessin kuvauksissa, että syklistyuden arjessa asiakkaan edistymistä tai

taantumista on vaikea todeta. Huonon jakson koittaessa asiakas taantuu, mutta kuinka paljon hän suhteellisesti taantuu, on vaikea tunnistaa. Samoin hyvin jaksojen edistymistä on vaikea suhteuttaa aikaisempaan edistymiseen. Asiakas näyttää elävän syklinsä rajoissa muuttumattomana vaikka hän tosiasiallisesti voi olla menossa koko ajan huonompaan kuntoon tai pikkuhiljaa kehittymässä parempaan suuntaan.

Rautilan työprosessissa vaikeudet ilmenevät opiskelun tai työssäkäynnin muuttumisena epäsäännölliseksi. Joissakin tapauksissa henkilökunnan mahdollisuudet vaikuttaa asiakkaan toimintaan vähenevät ja asiakkaan oma motivaatio vähenee: *”Ohjaus ei johda ulkoisen olemuksen kohentumiseen.”* *”Ei ole kiinnostunut oppimaan ruuanlaittoa.”*

Joskus ulkopuoliset tahot estävät työprosessin toteutumisen: *”Pyrittiin luomaan rajat, mutta vanhempien muuttuvat ehdot tekivät sen mahdottomaksi.”* (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

Epäonnistumisten taustalla näyttää olevan kolmenlaisia syitä:

1. Asiakkaan kyvyttömyys ja haluttomuus sitoutua
2. Mielenterveysongelmia
3. Akuutteja päihdeongelmia

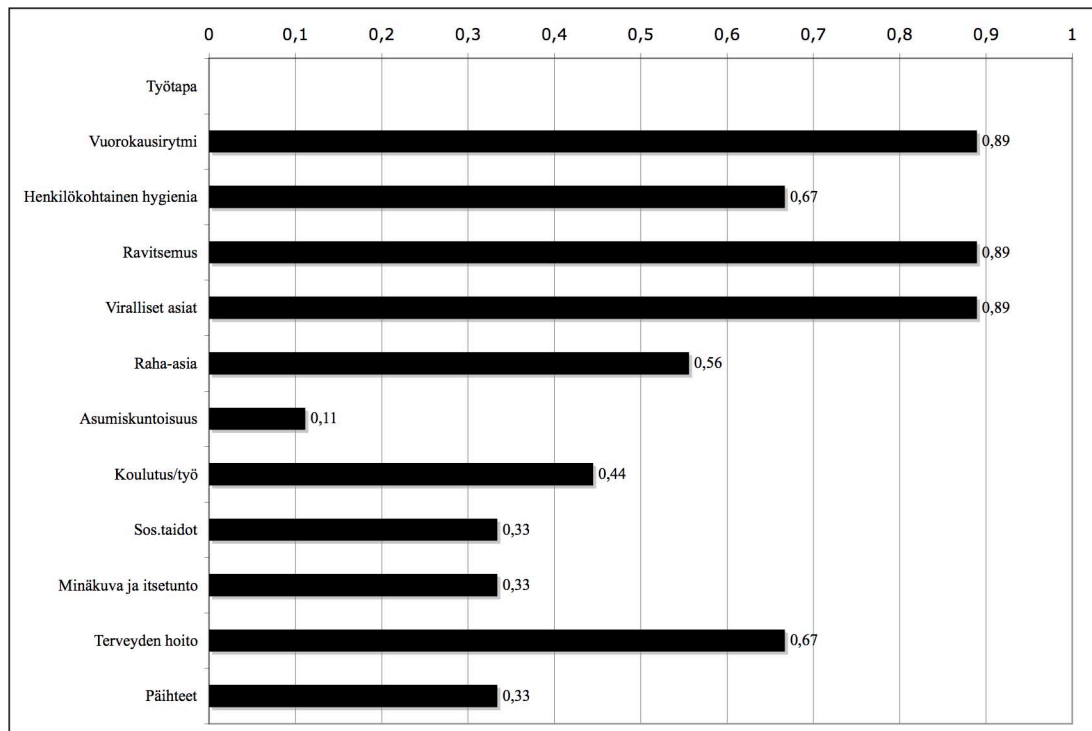
Joillakin asiakkailla epäonnistumiset ilmenivät kyvyttömyytenä – kykyjen puuttumisena - sitoutua pitkäjänteiseen toimintaan. *”Haluaa oppia rahan käyttöä, mutta epäonnistuu siinä.”* *”Halua muutokseen on, mutta ei tahtoa ja kykyä. Päihdemaailma vetää mukaansa ja hyvät jaksot kariutuvat.”* *”Ei kykene sitoutumaan psykiatriseen hoitoon ja hoito katkeaa.”* (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

Akuutit mielenterveysongelmat estivät selkeästi Rautila työprosessin toteutumisen. Esimerkkitapauksissa asiakkaiden mielenterveyteen liittyvä tausta ei ollut Rautilan työntekijöiden tiedossa ainakaan täysmääräisesti: *”Alussa selvät tavoitteet. Tavoitteet muuttuvat koulun alkaessa ja paniikkihäiriön paljastuessa.”* *”Jatkuvaa psyykkistä epävakautta ja sekoilua. Tarve pitkäaikaiseen laitoshoitoon?”* *”Lääkärin mukaan ainut, mitä avopuolella voidaan tehdä, on pitää X hengissä.”* (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

Akuutti päihdeongelma näytti johtavan vastaavaan tilanteeseen kuin mielenterveysongelma: *”Alkoholiongelma on ollut akuutti koko asumisen ajan... Koulutus päättyy päihtyneenä työhön menon ja poissaolojen vuoksi.”* (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005)

4. Rautilan työtavat ja -menetelmät

4.1 Asukkaiden hyötyminen työtavoista

Henkilökunnan arviot vuoden 2005 asukkaiden työtapoihin liittyvistä asukkaiden saamista hyödyistä, keskiarvo (N=9, asteikko -2 ... +2).

Rautilassa asuvat hyötyvät Rautilasta erityisesti vuorokausirytmien normalisoitumisen, ravitsemuksen ja virallisten asioiden kuntoon saattamisen osalta.

Asiakkaiden sanalliset arviot ovat samansuuntaisia henkilökunnan arvioiden kanssa. Poikkeuksen muodostavat henkilökohtainen hygienia ja terveyden huolto, joiden suhteen haastatellut asiakkaat eivät tunnistanee tarvitsevansa tai saaneensa tukea.

Asiakkaiden palautteen perusteella Rautilan keskeisiksi ja onnistumisia tuottaneiksi työtavoiksi voisi nostaa ohjaajien ja asiakkaiden väliset keskustelut sekä sääntöjen muodostamien rajojen käyttäminen indikaattorina, jonka kautta tarkastellaan asiakkaan kykyä asua Rautilassa ja mahdollista intensiivisemmän tuen tarvetta.

4.2. Rautilan tukitalon työtavat asiakkaiden ja omaisten kokemina

- Päivärytmi ryhtiin** (herääminen, nukkumaan meno, ajan käyttö) esim. heräsi aamulla melko itsenäisesti, heräsi kurssille ja töihin tai ehtii ajoissa kouluun.

Henkilökunnan ja asiakkaiden mukaan päivärytmien normalisoiminen ja saattaminen säännölliseksi ovat keskeisiä Rautilan aikaansaamia hyötyjä.

”Vasta myöhemmin alkoi päivä- ja elämänrytmi löytyä ja elämään alkoi tulla

säännöllisyyttä.” (Asiakashaastattelu)

”Hyvä, että päivärytmistä pidetään kiinni eli aamuherätys, ruokailu ja iltapala.” (Asiakashaastattelu)

”Mulla (päivärytmiin pääsy) on onnistunut. Pääsen ylös klo 8. Kaikki ei pääse. Kun aika moni käy töissä, on pakko herätä.” (Asiakashaastattelu)

”Päivärytmi oli tärkeä ja että oli jotain tekemistä koko ajan.”

(Asiakashaastattelu)

”Kun mulla oli tietokone, valvoin yöt. Lähtee nettipiuha, jos yövalvominen ei lopu. Myin koneen. Sitten on herätty aamuisin kouluun.”

(Asiakashaastattelu)

”Inhottavaa on ollut varsinkin kesäisin aamuherätys. Sanallisesti olen ollut eri mieltä (herätyksestä): omasta mielestäni olen kuitenkin kiusannut (en ole ollut tosissani). Arkisin klo 8.00. Viikonloppuisin olen kavereitten ja vanhempien luona.” (Asiakashaastattelu)

Myös haastatellut omaiset nimesivät päivärytmin ylläpitämisen tärkeäksi hyödyksi varsinkin asumisen alkuvaiheessa.

”Päivärytmi oli tärkeä. Siinä pahassa vaiheessa kun yöt oli hereillä. Rautila auttoi päivärytmiin.” (Omaisen haastattelu)

”Päivärytmi oli alussa tärkeä, kun oli holtitonta. Ei voinut luottaa, ei ollut kunniantuntoa.” (Omaisen haastattelu)

”Päivärytmi oli tärkeä. Oli Rautilalla merkitystä, vaikka elämän rytmit olivat sekaisin, tuli säännöllisyys. Rautilassa oli sovitut määrääjat.” (Omaisen haastattelu)

- b. **Henkilökohtaisen hygienian huolehtiminen**, esim. huolitellumpi ulkonäkö, itsestä huolehtiminen lisääntyä, huolehti paremmin puhtaudesta.

Henkilökunnan arvioiden mukaan asiakkaat ovat hyötyneet hygieniaan liittyvästä neuvonnasta. Valtaosa asukkaista arvioi pystyvänsä huolehtimaan ulkonäöstään ilman ohjaustakin. Poikkeuksiakin kuitenkin on: ”On neuvottu. Enemmän hoitaa, kuin ennen. Suihkussa käyn päivittäin.”

(Asiakashaastattelu)

- c. **Ravitsemus** (omat ruuanlaittovuorot, yhdessä syöminen, kaupassa käynti). Esim. nuori oppi valmistamaan ruokaa valvotusti, oppi valmistamaan itsenäisesti ruokaa, ruokailu säännöllistä, innostunut, osaa tehdä monipuolisesti ruokaa.

Ruuanlaitto nousi asiakashaastatteluissa yhdeksi runsaimmin myönteisiä kokemuksia tuottaneista toimintatavoista. Myös henkilökunta arvioi useimpien asukkaiden hyötyneet ruuanlaiton opettelusta. Sidosryhmien arvioinnissa toivottiin ruuanlaiton suuntaamista omaan asuntoon ja itselle tekemiseen. Asiakkaiden näkökulmasta kuitenkin yhteinen ruuanlaitto ja toisille tekeminen on ollut merkityksellistä. Siihen liittyy pedagoginen ja kehitykseen kannustava elementti, jota itselle ruuanlaittamisessa tai valmisruuassa ei ole. Ruuanlaitto on eräs selkeästi itsetuntoon vaikuttava osa-alue Rautilan toiminnassa. ”... ekana vuonna oli valmisruoka, eikä se ollu oikein hyvä. Ei tarvinnu ite tehdä mitään. Sitten oli niinku ruokaryhmät ja se oli hyvä. Ruoka oli halpaa ja oli oikeestaan kiva ite kokkailla.”

(Asiakashaastattelu)

”Päihteettömyyden kautta osallistuin myös ruuanlaittoon. Olen siinä hyvä ja taitava.” (Asiakashaastattelu)

”Kaikilla on ruokailun suhteen omat vuoronsa..” (Asiakashaastattelu)
”Joka kerta, kun mulla on ruokavuoro opin uutta. Kaikki tässä on uutta. Aiemmin söin vain hampurilaisia. Kotiruoka jäi vähemmälle. Lihapullat ja perunamuusi on lempiruokaa.” (Asiakashaastattelu)
”Ruuan tekoa olen oppinut. Spagetti ja jauhelihakastike ja lasagne.” (Asiakashaastattelu)
”Mielelläni laitan ruokaa. Muutama ruoka joita en ole koskaan aikaisemmin tehnyt. Jambalaja. Wokkipannu lempi ruoka. Kastike.” (Asiakashaastattelu)
”Ruokailuun kiinnitän huomiota. Säännöt ovat muuttuneet. Aamupala on klo 8.00-10.00. Ennen oli milloin vaan. Varsinainen ruokailu: pitää olla tekemässä viimeistään 14.30. ” (Asiakashaastattelu)
”Iltapala on muuttunut koko ajan. Nykyisin 20.00-21.00. Jossain vaiheessa oli 19.00-22.00. Joikut herrat söivät koko ajan, siksi aikoja muutettiin.” (Asiakashaastattelu)
”X on hyvä tekemään ruokaa. Sitä tehtiin porukassa ja laittoi sitten minullekin ruokaa.” (Omaisten haastattelu)
”Ruuantekovuorolla oppi tekemään ruokaa. X vankistui ja lihoi täällä ollessaan, muuttui terveemmäksi.” (Omaisten haastattelu).

d. Liikunta, esim. uintiliput, kuntosaliohjelma, salibandy.

Haastatteluaineistossa on useita esimerkkejä liikuntaan kiinnittymisestä ja sen merkityksestä itsetunnolle ja henkiselle hyvinvoinnille. Omaisten ja sidosryhmien kommentteihin sisältyi myös toiveita voimakkaammasta harrastustoiminnasta. Varsinkin loppuvaiheessa tiivis kiinnittyminen johonkin harrastukseen, esim. liikuntaan, voisi tukea itsenäiseen asumiseen siirtymistä.

”Kävelen paljon. Salilla viis kertaa viikossa. Kaverit vetivät mukaan. Tietty mua tuettiin, kun annettiin lippuja uimahallille jne. (haastateltu esittelee kunto-ohjelmansa ja kertoo ohjelman laatijasta, jota pitää esikuvana...)” (Asiakashaastattelu)

”On kannustettu. Kummelista kotiin kävelen. Salilla on välillä tullut käytyä. Työntekijä on välillä ollut mukana.” (Asiakashaastattelu)

”Treenaa punttisalilla. Aiemmin hän oli pulska, nyt treenaaminen ja ruoka ovat tärkeitä.” (Omaisten haastattelu)

”Rautilassa voisi olla enemmän harrastevirikkeitä. Punttisali, jotain aktiivointia, mielekästä tekemistä. Jotain toimintaa voisi olla jatkille, yhteinen ruuanlaitto ei riitä.” (Omaisten haastattelu)

e. Viralliset asiat kuntoon (työntekijöiden tuki kelan ja muiden kanssa asioidessa) esim. hoiti ohjatusti, hoitaa melko itsenäisesti.

Rautilan tuki viranomaisasioiden hoidossa on ollut sekä henkilökunnan että asiakkaiden näkökulmasta yksi kaikkien tuloksellisimpia toimintatapoja.

”Mulle tärkeimpiä asioita olivat ... virka-asiat ja laskut tulivat hoidettua pankissa. Henkilökunta vei sossuun. Käyttävät kaikki viralliset paikat läpi. Neuvoja olen saanut aika paljon, mihin virastoon pitää mennä ja mitä lappuja tehdä. Aina on autettu.” (Asiakashaastattelu)

”On hyvin autettu. Kelaan ei ole tarvinnut tehdä (hakemuksia) itse. Tosi

paljon on autettu. Hoitotuki.” (Asiakashaastattelu)

- f. **Raha-asioiden hoidon tukeminen** (rahojen riittävyys) esim. ei velkaantunut, hoiti itse raha-asiansa, ohjattu edunvalvontaan.

Rautilan tuki raha-asioiden hoidossa on ollut merkittävää. Peräti puolet Rautilan asukkaista on ollut edunvalvonnan piirissä. Erityisesti omaiset tunnistivat raha-asioiden hoidossa tukemisen merkityksen. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että omaiset ovat kantaneet raha-asioiden hoidosta suurempaa huolta kuin asiakkaat itse.

”Raha-asiat on paremmalla tolalla. On saanut tolkkua raha-asioihin ja laskut tulee maksettua ajallaan.” (Asiakashaastattelu)

”Eniten just raha-asioiden hoidossa. Mulla oli edunvalvonta.” (Asiakashaastattelu)

”Ennen Rautilaan tuloa raha-asiat olivat ihan retuperällä, oli hirveesti velkaa eri puolille. Ei tiennyt mistään mitään. Alle 18-vuotiaana hän oli liian lapsellinen hoitamaan asioitaan. Rautilassa edunvalvonta auttoi ja velat ei enää lisääntyneet. Raha-asioiden hoidon opettelu on ollut tärkeää. Rautilan naiset hoiti edunvalvonnan. (Omaisten haastattelu)

- g. **Asunnon asumiskuntoisuus** (siisteys, pyykin pesu), esim. kykenee pitämään asuntonsa siistinä, pesee pyykkinsä.

Henkilökunta ei omissa arvioissaan ole korostanut asunnon siisteyteen ja muuhun vastaavaan liittyviä asioita. Haastatteluissa asukkaat arvioivat pystyvänsä huolehtimaan puhtaudesta ja pyykinpesusta ilman merkittävää tukeakin.

”Mulla on onnistunut. Välillä on patistettu siivoamaan, tiskit hoitamaan ja vähän pyyhkimään pölyjä.” (Asiakashaastattelu)

”Mulle tärkeimpiä asioita olivat Rautilan aikana tuo siivous ja pyykinpesupuoli” (Asiakashaastattelu)

”Pieni epäjärjestys kyllä huoneessani vallitsee. Oli mukava asua, vaikka olin vanhempi kuin muut. Pyykit tuli pestyä.” (Asiakashaastattelu)

”Välillä, kun on päässyt unohtumaan, ne patistaa. Pyykin pesussa on patisteltu. Kerran viikossa pyykkiä pesen, Pesukoneen käytössä on neuvottu. Siivoomista ei jotenkin jaksa tehdä kovin hyvin. Siinä pitää patistaa.” (Asiakashaastattelu)

- h. **Koulutus ja työelämään sitoutuminen** (tuki koulutukseen tai työhön hakeutumisessa), esim. saa suoritettua koulutuksen loppuun, kävi osan kurssia, sitoutunut pajatoimintaan, osallistui kuntouttavaan työtoimintaan.

Henkilökunta on pyrkinyt ohjaamaan ja kannustamaan asukkaita työkokeiluihin, koulutukseen tai töihin. Joidenkin kohdalla (n. 50 %) koulutukseen tai työhön kiinnittyminen on onnistunut. Vastaavasti elämänhallintaan, päihteiden käyttöön tai mielenterveyteen liittyvät ongelmat näkyvät kyvyttömyytenä käydä koulua tai hoitaa työnsä: *”Koulunkäynti ei tahdo sujua, koska herääminen tuottaa vaikeuksia.” ”Koulunkäynti ei suju ja poissaoloja tulee paljon.” “Käydään opinto-ohjaajan luona ja käy ilmi, että linja on aivan liian vaativa. “ ”Kotikoulukokeilu onnistuu, mutta siirtyminen kouluun epäonnistuu.” (Asiakasprosessien kuvaukset 05)*

Asiakkaiden kuvaukset kouluun ja työhön pääsystä ovat pääsääntöisesti myönteisiä. Silloin, kun koulu tai työ onnistuvat, ne tukee asiakkaan itsetuntoa. ”Olen ollut työkkärin työkokeilussa muutaman viikon. Sanoin, että pitäisi joitain töitä saada. Auttoivat, kun mentiin työkkärissä käymään. Hommasivat sen paikan.” (Asiakashaastattelu)

”Opiskelu on lähtenyt musta itsestäni. Menin mainitsemaan, kun paja on koulun omistuksessa. Sitten ohjaajan kautta löysin hyvin nopeasti itseni takaisin koulun penkiltä. Olen tyytyväinen itseeni.” (Asiakashaastattelu)

”Suoritin yhdet kokin paperit. Heidän (henkilökunta) ansiosta koulu jatkui loppuun.” (Asiakashaastattelu)

”Toimintakeskus. Työntekijät ehdottivat. Kun päivällä ei ollut mitään tekemistä.” (Asiakashaastattelu)

- i. **Sosiaalisten taitojen kehittyminen** (tukeminen yhdessäoloon muiden kanssa), esim. kyky ottaa kontaktia muihin.

Rautilassa on järjestetty työntekijöiden aloitteesta yhteisiä retkiä ja tapahtumia. Asiakkaiden palautteessa ne näyttäytyivät myönteisinä ja valtaosaltaan riittävinä.

”Biljardia on menty pelaamaan. Nyt on vähentynyt. Lähetään Tampereelle kattomaan teatteria. Silloin tällöin on ollu mahdollista päästä leffaan, Raumalla on käyty leffassa ja Särkänniemellä. Mokeissa on käyty saunomassa ja syömässä. Erilaisia pelejä on pelattu ja syöty. Toimintaa on ollut sopivasti.” (Asiakashaastattelu)

”Pelataan paljon ja grillataan. Käydään jääkiekkoa katsomassa. Kaupassa käydään. Toimintaa on sopivasti. Porukka ei enempää tahtonut lähteä mukaan, ei oikein voinut enempäkään.” (Asiakashaastattelu)

”Ohjattua toimintaa oli, uintiretkiä, makkaranpaistoa, väripyssysotaa, pelejä. Tuskin liikaa toimintaa – voisi olla lisääkin.” (Omaisten haastattelu)

- j. **Muiden asukkaiden kanssa käydyt keskustelut**

Asiakaskuvauksissa viittaukset vertaistukeen olivat vähäisiä. Spontaani tarinointi muiden asiakkaiden kanssa näyttäytyi päihdekokemusten kertomisena ja vertailuna.

”Meillä on ihan hyvät välit, vaikka välillä meneekin hermot joidenkin kanssa. Puhutaan päivän tapahtumista ja ryppyreissuista.” (Asiakashaastattelu)

”Kyllä Rautilan aikana tutustuttiin kavereihin, vaikka olen raitis enkä juopottele. Puhuttiin tv-sarjoista, viikonlopuista, niitä näitä. Aika paljon on pelattu Jazzia ja muuta..” (Asiakashaastattelu)

”En juuri asukkaille puhu. Asukkaiden kesken heitetään hetulaa, ei mitään järjellistä. Yleensäkin kaikki istuu toimistolla.” (Asiakashaastattelu)

”On mulla vieläkin kavereita Rautilasta ja olen yhteydessä ohjaajiin.” (Asiakashaastattelu)

- k. **Itsetunnon ja minäkuvan kehittyminen** (usko omaan kykyihin parantunut?), esim. avoimempi ja kuva itsestä selkiytyi, oma psyykkinen tilanne selkiytyi, aikuistunut.

Itsetunnon ja minäkuvan vahvistumisesta on vaikea tehdä aineiston perusteella johdonmukaisia havaintoja. Ilmiselvästi itsetunnon ja minäkuvan vahvistuminen niin, että asiakas itse pystyisi havaitsemaan muutoksen, on pitkä prosessi. Aineistossa on kuitenkin muutamia esimerkkejä minäkuvan myönteisestä muuttumisesta: ”...asiakas hakee sosiaalitoimesta itseään koskevat paperit. Syntyy kriisi, jonka seurauksena omaa lapsuutta koskeva kuva selkiytyy. Pohdiskelee menneisyyttä itsekseen. Hakee työntekijöiltä entistä vastavuoroisempaa keskustelua menneestä. ... Ajatukset ovat muuttuneet paljon kypsemmiksi.” (Asiakasprosessin kuvaus 05)

Asiakkaiden haatatteluissa havainnot vaihtelivat:

”Emmä tiedä.” (Asiakashaastattelu)

”Pystyn nyt tekemään paljon enemmän. Jaksan raahautua aamuisin ylös ja mennä pajalle.” (Asiakashaastattelu)

”Kyllä se mun mielestä on muuttunut. Yleiskunnon parantuminen. Kykenee tekemään asioita.” (Asiakashaastattelu)

- l. **Terveyden oma hoito** (lääkkeiden käytöstä huolehtiminen), esim. huomioi paremmin fyysisen hoitokontaktin, hoitokontakti omaan lääkäriin, osaa käyttää laajasti palveluista, hoitokontakti psykiatrin polille.

Henkilökunnan oman arvion mukaan asiakkaat ovat hyötäneet terveyden oman hoidon tuesta merkittävästi. Aukkaiden omat arviot ovat neutraalimpia ja niissä korostuu lääkkeiden säännöllinen nauttiminen ja lääkärissä käynnit. Osa ei ole kokenut tarvitsevansa mitään tukea.

”Annetaan lääkkeitä. Tulevat sanomaan, jos ovat unohtuneet. Lääkkeet pitää hakea työntekijältä.”

”Terveydenhuoltoon sain apua, huolehdittiin käynneistä ja että tuli mentyä.”

”Hurjana aikana kaikki luottamus meni sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Luottamusta ei ollut. Rautila ja etenkin R toimivat ikään kuin puskurina, että sain asiat järjestyseen.”

”Terveydenhoidosta. Hänellä oli kovat kivut. Maksaan sattui ja kuskattiin lääkäriin, oli paljon tutkimuksia. Skolioosi? Minulla oli pelko, että hän tappaa itsensä? Terveydenhoito oli tärkeää. Henkilökunta järjesti ajat ja auttoi.” (Omaisten haastattelu)

- m. **Päihteiden käytön hallinta** (alkoholi ja muut päihteet hallinnassa). Esim. päihteiden käytön väheneminen, käyttö ajoittain hallinnassa, ajoittaisia pidempiä jaksoja ilman päihteitä, päihteiden käyttö vähäistä.

Rautila sijaitsee tarkoituksellisesti päihteettömyyden kannalta hankalassa ympäristössä. Vaikka Rautilan tiloissa ei saa säilyttää eikä nauttia alkoholia, päihteitä on ajoittain ollut vapaasti saatavissa samasta korttelista. Rautilassa asuvat eivät kaikkina aikoina ole tukeneet toisiaan päihteettömyyteen ryypyttyneen ja tarinoineen. Rautilan haasteena näyttää olevan edelleen kehittää päihteettömyyttä tukevia toimintatapoja.

”Ekana vuonna olivat naapuritalot ongelmana - sieltä sai kaikkea. Toisena vuonna minustakin tuli päihteetön. Toisena vuonna pääsin huumeista.

Alkoholin käyttö on vähentynyt ja asiat on saatu kohdalleen.”

(Asiakashaastattelu)

”En ryyppää enää yhtä paljon kuin ennen ja se on Rautilan ansiota. Täällä ei saa pitää alkoholia kämpillä ja se on ihan hyvä.” (Asiakashaastattelu)
”En oo antanut henkilökunnan jeesata. On ne yrittänyt puhua, että voi sattua vahinkoja - tai että telot ittees.” (Asiakashaastattelu)

n. Palvelusuunnitelmien teko ja niiden toteuttaminen

Haastatelluista suurella osalla ei ollut käsitystä ensimmäisistä palvelusuunnitelmista tai niiden merkitystä vähäteltiin.

”En muista palvelusuunnitelmasta, enkä tavoitteista.” (Asiakashaastattelu)
”Jotain, et selvin päin. Typerää, turhanpäiväsiä.” (Asiakashaastattelu)
Osalla oli omat suunnitelmat: *”Palvelusuunnitelma tehtiin, mutta mulla oli omat suunnitelmat. Katto pään päällä oli tärkein.” (Asiakashaastattelu)*
Esimerkki kuvaa hyvin myös aineellisten seikkojen merkitystä useamman haastatellun nuoren motiivina Rautilassa olossa. Useat haastateltavat mainitsivat asunnon, edullisen ruuan ja rahan tärkeinä syinä. Toki joukossa oli haastateltavia, jotka pitivät palvelusuunnitelmaa tärkeänä:
”Palvelusuunnitelma tehtiin. Mulla oli siinä kaksi tavoitetta: työelämään palautuminen ja päihteen elämä.”

o. Ohjaajien kanssa käydyt keskustelut

Henkilökunnan laatimissa asiakasprosessien kuvauksissa keskustelusuhde näyttäytyi kriittisenä tekijänä Rautilassa oleskelun onnistumisen kannalta. Työntekijöiltä haettiin tukea ja luottamuksellisen yhteyden syntyminen heijastui kuvauksina syvenevistä keskusteluista. Keskusteluyhteys tuotti tietoa asiakkaan kanssa toimimiseen, esim. ohjaamiseen toiseen hoitopaikkaan. *”Luottamussuhde syntyy keskustelujen kautta. Keskustelujen kautta selvisi myös X:n tapa keksiä erilaisia tarinoita itsestään ja menneisyydestään.” (Asiakasprosessikuvaus vuodelta 05).* Vastaavasti epäonnistumiset näkyivät henkilökunnan ja asiakkaiden kommunikaation vaikeutena: *”Lukuisista keskusteluista huolimatta X ei kiinnity taloon ja haluaa muuttaa pois.”*

Asiakkaiden palaute keskusteluista on pääasiassa myönteistä ja olennaisesti merkityksellisempää kuin muiden asukkaiden kanssa käydyt keskustelut. Henkilökunnan kanssa puhutaan itseä painavista asioista ja toisaalta keskusteluihin liittyy henkilökunnan taholta muistuttamista ja puuttumista asioiden hoitoon. Puuttumiset näyttävät mahdollistavan myös muusta asiakasta askarruttavasta puhumisen.

- p. *”Ohjaajista ei ole suurempaa ongelmaa. Henkilökunta aina muistuttaa asioista kun itse en muista hoitaa asioita.” (Asiakashaastattelu)*
”Kyllä mä oton apua saanut, missä oton tarvinnut. Minulla oli hyvät välit ohjaajiin. Sain monenlaista apua mm raha-asioissa ja kaikessa. Sisko oli töissä täällä, mutta ei se haitannut. Ei mulla ollu erityisasemaa, oli melkein tiukempaa kuin muilla. Sain semmoista keskusteluapua.” (Asiakashaastattelu)
”Muutaman kerran on käyty keskusteluja – yleensä alkoholin käytöstä. Sillä hetkellä vituttaa ja ärsyttää. Jälkeen päin on ollut ihan hyväksikin, että on puhuttu. Ne jää mielen syvyykseen, muistaa mistä ja miten ne on puhunut.” (Asiakashaastattelu)

”Mää vähän välttelen. R:n kanssa olen keskustellut omista asioista. Ohjaajat tulevat hakemaan, jos mä välttelen. Jos on sellainen asia, josta en halua puhua. Ehkä alkoholi.” (Asiakashaastattelu)

”Keskustelut henkilökunnan kanssa olivat tärkeitä, silloin kun oli yksinäinen olo ja kaipasi seuraa.” (Asiakashaastattelu)

”Alkuvaiheessa juteltiin aika paljon. Ihan hyvin ne ovat sujuneet. Työn tekemisestä. Ihan niitä näitä. Jos joku asia painaa, voi mennä jutteleen. Aina on löytynyt aikaa. Ehkä ei aina ihan heti, mutta on sanottu, koska voi tulla.” (Asiakashaastattelu)

”R on ollut tärkeä tukihenkilö. Kontaktit henkilökuntaan on tärkeitä.” (Omaisten haastattelu)

”Henkilökunnan kanssa keskustelut olivat tärkeitä. Ehkä R:n kanssa aloin enempi puhua asioista.” (Omaisten haastattelu)

Kriittisiä kommentteja haastatelluilta tuli yksityisyyden ja yhteisöllisyyden rajapintaan liittyvistä asioista. Kolme haastateltua mainitsi, että työntekijä puhui sivu suunsa. *”Minun asioistani puhuttiin julkisesti tai pois lähteneen nuoren asioista puhuttiin yhteisössä.”*

q. Motivointi

Asiakaspalautteissa henkilökunnan tukea, kannustusta ja joskus painostusta pidettiin myönteisenä. Henkilökunnan laatimissa asiakasprosessin kuvauksissa motivointiin viitattiin silloin, kun se näytti epäonnistuneen tai olleen vaikeaa: *”Motivaatiota hoitoon lähtöön ei saada herätettyä.”* (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005). Asiakkaiden kommentit olivat pääsääntöisesti toisenlaisia:

”Kohtalaisesti (onnistui). Saihan ne mut töihin aamuisin. Sama koulun käynnissä. Välillä on heillekin rankkaa, saa monta kertaa mainita.” (Asiakashaastattelu)

”Motivoinnissa on onnistunut. Esim. Salilla käynti ja ottamaan itse yhteyttä.” (Asiakashaastattelu)

”... tekemään jotain ja tutustumaan ihmisiin.” (Asiakashaastattelu)

r. Rautilan säännöt. Sääntöjen rikkomisesta seuraavat rangaistukset (varoitus, vuokrasopimuksen irtisanominen)

Yhteisössä toimimisen säännöt näyttelevät tärkeää roolia erityisesti alkuvaiheessa. Rautilan työprosessiin on rakennettu kuukauden koeaika, jonka jälkeen arvioidaan, onko asukas sopiva asumaan Rautilassa. Noin 20 % Rautilassa kokeillutta on keskeyttänyt asumisen ja viimekädessä keskeytys näyttää liittyvän haluttomuuteen tai kyvyttömyyteen noudattaa Rautilan sääntöjä. Asiakasprosessien kuvauksissa konfliktit näkyvä esimerkiksi seuraavasti: *”Ei ymmärrä Rautilan sääntöjä ja niistä keskustellaan hänen kanssaan usein.” “Ei millään tapaa sitoudu talon toimintaan ja kapinoi sääntöjä ja valvontaa vastaan.” “Puhutellaan alkoholin käytöstä ja säilytyksestä sekä saa varoituksia.” “Rikkoo sääntöjä säilyttämällä ja juomalla olutta huoneessaan.”* (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005).

Myös ne n. 25 % jotka ovat ohjautuneet Rautilasta intensiivisempien mielenterveys- tai päidenpalveluiden piiriin, ovat kamppailleet sääntöjen noudattamisen kanssa. ” X saa hädän alkoholikäytön vuoksi. X siirtyy palvelukoti Loistoon.” (Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005). Säännöt näyttävät ikään rajana, joiden avulla voidaan arvioida asumiskuntoisuutta ja saada viitteitä intensiivisemmän tuen tarpeesta. Haastatteluaineistossa tämä näkyy Rautilan ensimmäistä vuotta kuvaavissa kommenteissa ja kuvauksina Rautilan toiminnan muuttumisesta, kun sääntöjä ruvettiin jämäkämmin pitämään yllä. ”Säännöt oli, mutta niitä ei kukaan noudattanut (ensimmäisenä vuonna)” (Nuoren haastattelu). (Asiakashaastattelu)
”Vaikka meillä oli vesipiippu ja kamaa kasassa pöydällä, ei henkilökunta puuttunut siihen. ...Tilanne muuttui vasta kun uudet työntekijät tulivat ja se yksi kaveri sai hädän (toiminnan alussa)”(Asiakashaastattelu).

Sääntöihin liittyvien rajojen tiukempi valvonta näkyy nykytilaa koskevissa asiakkaiden ja omaisten kuvauksissa: ”Rautilan säännöt on ihan hyvät. Pari varoitusta voi saada ennen kuin lentää pihalle. Viinaa ei saa viedä kämpille.” (Asiakashaastattelu).

”Sanotaan törkeästi kielenkäytöstä. Kännissä ei toimistolle tulla.” (Asiakashaastattelu)

”Vähän kovemminkin saisi puuttua. Mun kohdalla on puututtu kiroiluun. Hurja huumorintaju.” (Asiakashaastattelu)

”Välillä olen leikillä heittänyt, että alkoholikieltoa vois löysätä. Tämä ei varmaan toimis, jos yhtään sääntöä ruvettais löysäämään. Niissä parissa voisi tiukentaa linjausta.” (Asiakashaastattelu).

”Sellaisia asioita, joista ei saa puhua. Sääntöjen rikkomukset. Viinan juonta. Juomispuheet.” (Asiakashaastattelu)

”Säännöt eivät olleet liian ankarat. Jos ei olisi ollut täällä, olisi varastanut, että olisi saanut kamaa.”

- s. **Käyttäytyminen** (tukeminen toiset huomioiviin käytöstapoihin), esim. kiroilu, henkilökunnan moittiminen, puhuminen päihteiden käytöstä sankaritarinoina.

Asiakkaiden keskinäisen vuorovaikutuksen ohjaaminen ja siihen puuttuminen edustaa pienemmässä mittakaavassa edellisessä kohdassa kuvattua normien ylläpitämistä.

”Yritetään puuttua. Täällä on niitä, jotka kiroilevat ovat kuin pienet lapset. Kauhean aggressiivisesti ei voi puuttua. Jos toimistolla ollaan, lentää pihalle. Kiroilusta on muutaman kerran sanottu. Jotenkin ainakin tehoa.” (Asiakashaastattelu)

” Välillä on sellaisia tilanteita, että pitäisi puuttua enemmän. Syyttä suotta haukkumisesta – vaikka kohdistuukin henkilökuntaan. Vaikka yritetäänkin puuttua, jatkuu seuraavana päivänä samantyylinen haukkuminen.” (Asiakashaastattelu)

”Puututaan sanallisesti. Jos joku tekee väärää, tulee maininkia. Esim. alkoholisanan sanominen - ne ei tykkää siitä lainkaan. On puututtu minuunkin. Tehoa. Välillä on sellaista, että ei halua kuunnella lainkaan. Silloin soitan suutani tai lähden menemään.” (Asiakashaastattelu)
Sopeutumattomuus ja itsenäisen asumisen toive näkyy kommentteissa, joissa

t. **Muuta**

Rautilan toiminnassa on yhteisöllisyyden elementtejä, jotka ilmenevät yhteisinä päätöksinä ja sopimuksina. Joissain tilanteissa yhteisöllisyyden rakenteet (ajat ja paikat sopimuksenteolle) ovat olleet epäselviä tai spontaaneita.

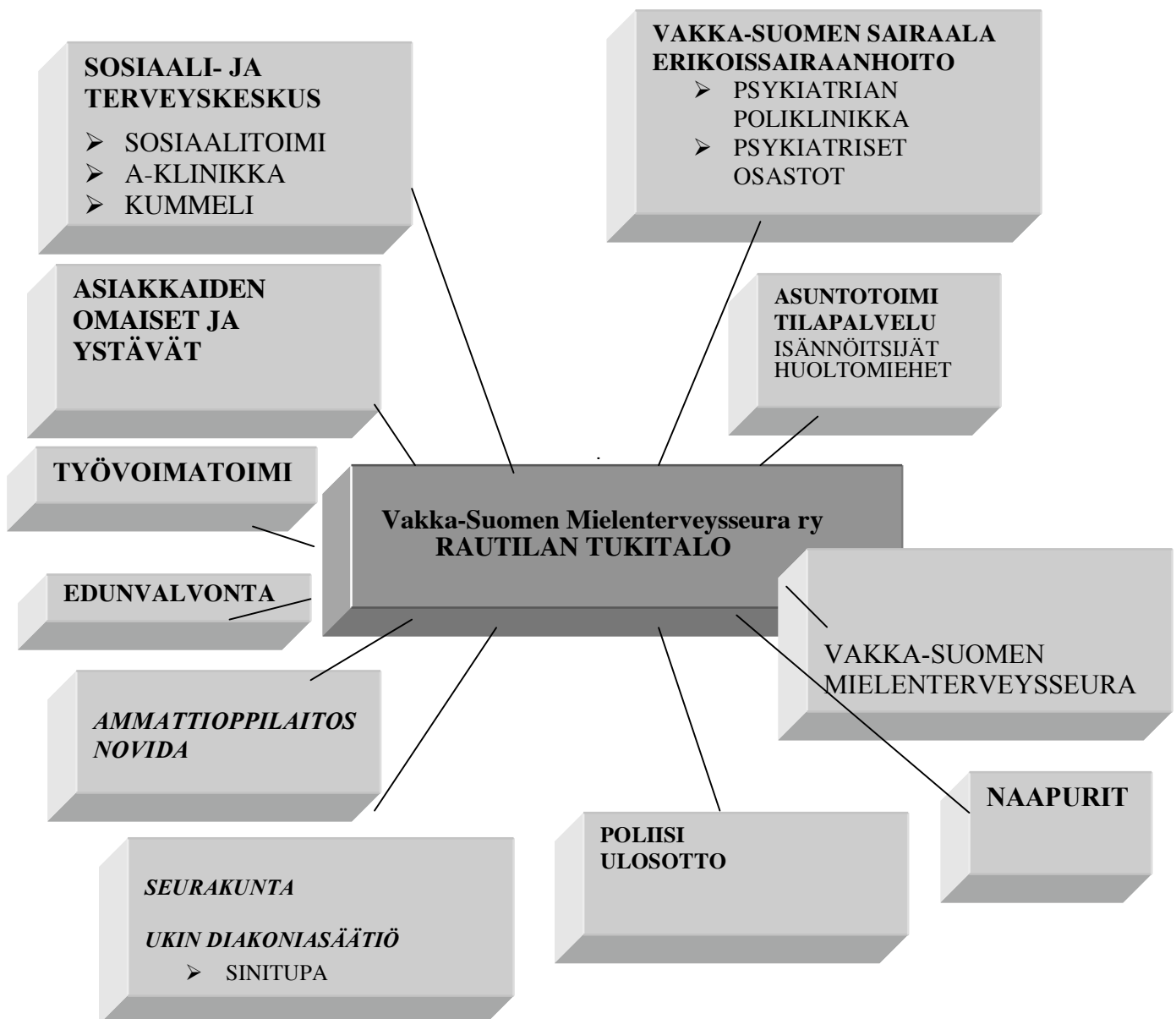
”Rautilasta muistan vielä, että yhdessä päätettiin asioista ja kysyttiin mielipidettä. Ruokailuista päätetään asukaskokouksessa.”

(Asiakashaastattelu)

5. Rautilan tukitalo yhteistyökumppanien arvioimana

Rautilan tukitalon toiminnan arvioimiseksi haastateltiin asukkaiden omaisia sekä järjestettiin yhteistyökumppaneiden arviointiverstas. Lisäksi arvioijilla oli käytössään sidosryhmille tehdyn lomakekyselyn (elokuu 06) vastaukset.

5.1. Rautilan tukitalon yhteistyöverkosto 2005

5.2. Omaisten palaute Rautilan toiminnasta

Arvioinnin yhteydessä haastateltiin viittä asiakkaiden omaista. Haastateltujen omaisten kertomuksia leimasi epätoivo ja voimattomuus oman lapsen tai läheisen auttamisessa. Haastatteluissa kerrottiin uupumuksesta, parisuhdeongelmista, nuoren itsemurhariskistä ja kyvyttömyydestä toisaalta suojella nuorta esim. huumeilta ja toisaalta vaikeudesta tukea nuorta elämänhallinnan saavuttamisessa ja ylläpitämisessä. Rautila on tuntunut pelastukselta paitsi nuorelle myös heidän vanhemmilleen. Korkeista odotuksista seuraa myös suuria pettymyksiä, jolleivät odotukset toteudu.

”Minä olin jossain vaiheessa ihan loppu. X asui ensin yksin. Sossu otti puheeksi Rautilan tukitalon. Poika oli ollut seitsemän vuotta Saabilla. Sitten tuli huono seura, alkoholi ja huumeet aikuisiällä. Pojalla oli suojeltu lapsuus. On ollut hitaasti kehittyvä, on tullut helposti hyväksikäytetyksi.” (Omaisten haastattelu)

”Alkuvaihe oli meille vanhemmillekin tärkeää. Alkoi itekin elämään, kun ei enää tarvinnut ympäri vuorokauden vahtia, mitä poika milloinkin teki. Kun X asui kotona, ei hallinnut elämäänsä. Täällä pidetään silmällä. En tiää oltaisiinko vaimon kanssa enää yhdessä, jos X ei olisi päässyt Rautilaan.” (Omaisten haastattelu)

” Alussa ei ollut tietoa, mistä saisi apua pojan tilanteeseen. Ennen Rautilaa pojalla itsemurhariski. Asioiden hoito oli ihan rempallaan.” (Omaisten haastattelu)

”Toiveena oli saada elämä ruotuun ja oma kämppä ja että hän huolehtisi elämästään.” (Omaisten haastattelu)

Kriittisiä arvioita Rautilan tukitalo sai sijainnistaan.

“Ei ole hyvä ajatus pistää monta hörhöä samaan paikkaan (viittaa Rautilan sijaintiin osana korttelia, johon on asutettu päihdeongelmaisia”).

”Paikan sijainti vaikutti nuoriin huonosti – villi länsi. (Vaikka löytää ne käyttäjät aineita mistä vaan).”

Rautilan nykyinen toiminta saa vanhemmilta hyvää palautetta. Ensimmäisen vuoden epäonnistumisen jälkeen luottamus on pikkuhiljaa palannut. Toisaalta ensimmäisen vuoden epäonnistuminen heijastui vielä joidenkin omaisten kommenteissa.

“Luottamus oli jossain vaiheessa ihan lopussa. Sitä on pikku hiljaa rakennettu uudelleen. Henkilökunta ei ehkä luottanut, itselläkin monta pettymystä.

Y oli paikan vetäjä, sekaantui X:n. Y oli sokea muulle- yritti vaan pelastaa X:n. Meni siltä avioliitto ja rahat. “

”Huono johto pahentaa tilannetta > pistettiin sitten pois se nuori. Olisi pitänyt pistää aikaisemmin pois.”

”Rautilassa tapahtui käänne parempaan: henkilökunta vaihtui ja X pantiin pois.”

Omaisten myönteinen palaute kohdistui usein yhteen pitkäaikaiseen työntekijään.

”X on oppinut näkemään ja selviämään elämässä. On annettu ihmisarvo. On ollut pitkämielisyyttä. Se, että henkilökunta on ollut ulkopuolista ja koulutettua on ollut tärkeää. Rautila on hoitanut asiansa, erityisesti R. On luotettava aina. Itse usein asioin puhelimitse hänen kanssaan.” (Omaisten haastattelu)

”Rautilassa oli tukihenkilö, myös minä asioin hänen kanssaan. Ei X muistakaan pahaa puhunut. X:llä oli Rautilaan hyvä luottamus. Ei ole esimerkkejä epäluottamuksesta.” (Omaisten haastattelu)

”Käydään Rautilassa vieläkin kahvilla. R:lle soittelen, R saa lähtemään liikkeelle.” (Omaisten haastattelu)

”R:n luottamus ja kunnioitus on ollut tärkeä. Hän osaa lukea mitä kuuluu. Vieraalle voi vetää roolia. Myös mieshenkilö käynyt X:n luona. Ei ole kohdeltu huonosti.” (Omaisten haastattelu)

Onnistumisista huolimatta Rautilassa olo ei ole helppoa. Haastatteluissa kuvataan myös omaisten pettymyksiä sekä heille välittyneitä konflikteja.

”En osaa sanoa onko X tullut autetuksi missään. Pysäytys osastokeikoilla on ollut tärkeää.” (Omaisten haastattelu)

”X filmaa ja jemmaa lääkkeitä. Täällä on liian lässykkää porukkaa.. Luottamusta oli aluksi, mutta sitten se horjui. X ja henkilökunta riiteli ja taisteli tosi lujaa. Nyt X tukeutuu Rautilaan ja käy siellä...” (Omaisten haastattelu)

5.3. Rautilan yhteistyö sidosryhmien kanssa

Rautilan henkilökunnan laatimat asiakasprosessien kuvaukset sisältävät lukuisia kuvauksia yhteistyöstä eri tahojen kanssa. Prosessikuvauksissa on mainittu mm. A-klinikka, psykiatrisen kuntoutuspoliklinikka, opinto-ohjaaja, lääkäri, seksuaaliterapeutti, edunvalvoja, sosiaalitoimi, vanhemmat, isovanhemmat, naapurusto jne.

Yhteistyön toimiessa tulokset näyttävät olevan hyviä:

”Ohjattu A-klinikalle asiakkaaksi.” “Psykologi sai X:n hyvän kontaktin.” (Asiakasprosessikuvaukset05)

Yhteistyö asiakkaiden perheiden kanssa on parhaimmillaan erittäin hyödyllistä:

”Mamman kanssa tehdään yhteistyötä, mikä auttaa hahmottamaan X:n menneisyyttä.” (Asiakasprosessikuvaukset05) Asiakasprosessien kuvauksissa ja myös asiakkaiden haastatteluissa on lukuisia kommentteja, jotka viittaavat omaisten myönteisen tuen merkitykseen asiakkaan toipumisessa: *”Hyvä suhde perheeseen, joka tukee päihteettömyyteen.” (Asiakasprosessikuvaukset05)*

Yhteistyön ongelmat näyttävät liittyvän kolmeen seikkaan:

1. Omaisten omat ongelmat heijastuvat haitallisesti yhteistyöhön ja asiakkaaseen. *”Pyrittiin luomaan rajat, mutta vanhempien muuttuvat ehdot tekivät sen mahdottomaksi.” ”Isä käyttäytyy henkilökuntaa kohtaan aggressiivisesti.” ”Äiti ei ymmärrä X:n tilaa ja vaatii hänen lääkitykseensä jatkuvia muutoksia. Isäsuhte on edelleen vaikea, koska tämä antaa katteettomia lupauksia ja saa X:n ahdistumaan.” ”Perhesuhteet tukevat alkoholin käyttöä.” (Asiakasprosessikuvaukset05)*
2. Yhteistyö mielenterveyspalveluita tarjoavien kanssa on ollut eräissä tapauksissa hankalaa. Rautila ei ikään kuin ole riittävän uskottava neuvottelukumppani mielenterveyspalveluiden edustajille. Asiakasprosessien kuvauksissa on mm. seuraavia esimerkkejä: *”Yhteistyö psykiatrisen*

poliklinikan henkilökunnan ja Rautilan välillä ei toimi, joten X:n tilanteeseen ei kyetä saamaan riittävästi apua eikä yhteistä linjaa.” ”Hoitokontakti psykiatriselle puolelle yritetään saada aikaiseksi. Henkilökunnan arvioita ei aluksi oteta todesta ja X:n tilanne huononee edelleen.”
(Asiakasprosessikuvaukset05)

3. Intensiivisemmän hoidon tarpeessa olevien hoitoon on ajoittain vaikea saada rahoittajia ja hoidon tarjoajia sitoutumaan. Joissain tilanteissa näyttää olevan Rautilan rooli vakuuttaa eri tahot asiakkaan hoidon tarpeesta.

5.4. Sidosryhmien palaute Rautilan tukitalon toiminnasta

Rautilan tukitalon sidosryhmien edustajille järjestettiin arviointiverstas 8.3.07. Tilaisuuteen osallistui henkilökunnan edustajia, sidosryhmien edustajia sekä Vakka-Suomen Mielenterveysseuran hallituksen edustajia (myös sidosryhmien edustajia). Lisäksi sidosryhmien edustajille tehtiin Rautilan tukitalon toimesta lomakekysely elokuussa 06. Lomakekyselyyn vastasi 4 toimijaa.

Kyselylomakkeiden perusteella Rautilan tukitalo on sidosryhmille paikka, jossa nuoret on voitu pysäyttää, heihin on saatu yhteys ja heidän mahdollista jatkohoitoaan on voitu kartoittaa tai toteuttaa. Konkreettisine hyötyinä tukitalon toiminnasta sidosryhmien edustajat mainitsivat mm. *”On ollut paikka, johon tuettua asumista tarvitsevia nuoria on voitu ohjata.” ”Asukkaiden tavoitettavuus ja yhteistyön tuoma luottamus.” ”On ollut mahdollisuus miettiä jatkohoitoa.” ”Asukkaat sitoutuvat paremmin käynteihin A-klinikalle.”* (Lomakekysely 06)

Asukkaat ovat sidosryhmien mukaan oppineet arkisen elämän vaatimia taitoja ja rajoja. Asukkaiden hyötyinä mainittiin: *”Saanut asunnon ja sen ohessa ohjauksen.” ”Oppinut laittamaan ruokaa ja siivoamaan. Saanut ohjausta hyvään sosiaaliseen elämään.” ”Säännöt ja rajat. Paluu normaaliin elämään helpompaa.”*(Lomakekysely 06)

Ympäristön hyödyt nähtiin kahtalaisina: toisaalta yhteiskunnallisina säästöinä ja toisaalta konkreettisesti Viikaistenkadun rauhoittumisena. Rautilan tukitalon toiminta on sidosryhmien näkökulmasta mahdollisuus puuttua asunnottomuuden kautta ilmenevään elämönhallinnan kriisiin. Ympäristöönsä Rautilan on vaikuttanut mm. seuraavasti: *”Pihapiiri on rauhoittunut. Samassa pihapiirissä asuvat ovat kokeneet saavansa tukea ja ohjausta.” ”Ennaltaehkäisee syrjäytymistä, jonka jälkihoito tulisi yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi.”* (Lomakekysely 06)

Kehittävinä tai parannettavina asioina mainittiin:

”Tarvittaessa ympärivuorokautinen kriisipäivystys.” ”Yhteistyötä rajojen asettamiseksi kehitettävä.” ”Rautilan tukitalon sijainti on huono. Alueella asuu runsaasti asukkaita, jotka ovat vahvasti alkoholisoituneita. Lisäksi huumeiden käyttöä esiintyy. Tukitalon asukkaat opettelevat ns. normaaliin elämään siirtymistä samalle alueelle sijoitettuna (kuin ongelmakäyttäjät).” ”Rautilan tukitaloon enemmän aktiivista toimintaa esim. puutarhanhoitoa, liikuntaryhmiä, kädentaitojen aktiviteetteja eli vaihtoehtoja päihteidenkäytölle.” (Lomakekysely 06)

Arviointiverstaassa kerättiin osallistujien palautetta Rautilan tukitalon palveluprosessista ja työtavoista. Osallistujien käytössä oli asukkaiden haastattelujen yhteenveto. Verstaan aikana esille nousseet havainnot kirjattiin A4-papereille ja jäsenettiin osallistujien toimesta ensin vahvuuksiksi, heikkouksiksi ja epäselviksi asioiksi ja verstaan lopuksi suosituksiksi Rautilan tukiasumiselle.

Palveluprosessin vahvuuksina pidettiin yhteistyökumppaneita ja suhteita niihin. Rautilalla on kyky ottaa vastaan monenlaisia asiakkaita ja toimia varsinkin alussa arviointipaikkana. Elämönhallinnan ongelmista kärsiville nuorille edullinen asunto ja ruoka, päivärytmi, päihteettömyys sekä henkilökohtainen tuki ovat tärkeitä toipumisen mahdollistavia tekijöitä.

Vastaavasti Rautilan heikkoudet liittyvät seutukunnallisten verkostojen puuttumiseen, motivoitumattomien asiakkaiden kohtaamiseen sekä syvemmän tuen puutteeseen. Syvemmällä tuella tarkoitetaan vertaistuen ilmapiirin rakentumista, elämönhallintaan tukevien verkostojen syntymistä, palvelusuunnitelman laadullista parantumista ja sen soveltamista arkikäyttöön. Motivoitumattomien asiakkaat haastavat Rautilan prosessin haluamisen syntymisen osalta. Merkittävä on koko yhteisön kannalta kysymys: *”Kuinka kauan katsellaan halutonta asiakasta?”*

Epäselviä kysymykset liittyvät kohderyhmän rajaamiseen esim. iän perusteella ja erityisesti tarkoituksenmukaisen kontrollin luonteeseen. Kuinka paljon ja missä määrin asiakkaita pitäisi kontrolloida? Kysymys on erityisen kiinnostava, koska Rautilassa törmäävät itsenäisyyteen ja toisaalta elämönhallintaan tähtäävä kasvatuserittely. Samalla asiakkaista suurin osa on henkilöitä, jotka ovat menettäneet asuntonsa erilaisten sääntörikkomusten vuoksi. Rautilassa kamppaillaan asumisen mahdollistavien tiukkojenkin sääntöjen ylläpitämisen ja itsenäisyyden ja itsesäätelyn mahdollistavien tavoitteiden välissä.

<p>Palveluprosessin vahvuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> * konkreettinen yhteistyökumppani viranomaisille * laaja suosittelijakunta * kartoituspaikka * vastaanottavuus, laaja asiakaskunta * verkostotyö: rakentaminen ja ylläpitäminen * päivittäinen huomiointi * taustatiedon puute * katto pään päälle * normaali arki * päihitteettömyys-sääntö * vuorokausirytm: mitä yöllä tapahtuu? * ravitseminen * toiminnallisuus * edullisuus * tuki omaan asuntoon * mahdollisuus kokonaisvaltaiseen tukeen 	<p>Prosessin heikkoudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> * seutukunta (ei yhteyttä naapurikuntiin, naapurikunnat eivät tunne Rautilaa) * motivointi, palkitseminen, sekä ohjaajat että asiakkaat * palvelusuunnitelma ja sen arkikäyttö * oman ruokahuollon järjestäminen * oman keittiön käyttö / ohjauksen siirto * miten tuetaan elämänhallintaa tukevien verkostojen syntymistä? * haluamisen synty * vertaistuki? yhteisöllisyys * kuinka kauan katsellaan asiakasta, koska heitetään pihalla ”säälä / säännöt” * tarjoaako Rautila liikaa palvelua, netti”, ”katettu ruokapöytä” * siirtyminen omaan asuntoon
<p>Epäselvät:</p> <ul style="list-style-type: none"> * säännöt? * sääntöjen rooli töissä? * yksilöllisyys / säännöt? * asukkaiden kontrollointi / luottamus? * onko tämän hetken asukkaat vaikeampia kuin ennen? -> omaan asuntoon, -> esim. asuntolaan * miksi tämä on seuran toimintaa, eikä kaupungin oma toimintaa tai yksityisen palvelutuottajan toiminto / ostopalvelu? * kuka tai minkä ikäinen on nuori? 	

5.5. Sidosryhmien suositukset Rautilan tukiasumisen kehittämiseksi

Sidosryhmien edustajien palautteen perusteella Rautilan tukitalon tulisi keskittyä palvelusuunnitelman kehittämiseen lähemmäksi arkea ja asiakkaan ilmaisemien tavoitteiden kuulemiseen. Tasapaksun tuen sijasta tukea tulisi eriyttää ja porrastaa. Toimintatavoista tulisi korostaa vuorokausirytmien ylläpitoa ja ruokailun kehittämistä. Rautilan toiminnan kannalta merkittävää on yhteistyö ulkopuolisten tahojen kanssa: mitä parempi ymmärrys sidosryhmillä on talon toiminnasta, sitä paremmin talo voi toimia. Parhaimmillaan Rautilaan voisi ohjautua asiakkaita monen eri tahon lähettämänä – nyt ohjaavana tahona on useimmiten sosiaalitoimi.

Toimintatapojen muutoksen osalta olennaista on taloudellisten resurssien näköpiirissä oleva supistuminen. Työntekijäresurssit tulisi jatkossa kohdentaa täsmällisemmin. Ruuanlaitossa ja muussakin toiminnassa tulisi tukea yksilöllistämistä – sen sijaan, että toimitaan yhdessä, pyritään toimimaan itsenäisesti.

<p>A. Vahvista</p> <ul style="list-style-type: none">* Arjen aapinen: kuullut omat tavoitteet, halut, toiveet, eri välineet – aarrearkku tms. Hoitosuunnitelma arjen käyttöteorianaa.* Henkilökohtainen mainostus: oppilashuoltoryhmä, lasten ja nuorten psyk.poli, tiedotus => ”jokainen on yksikkönsä mainos”.* Asuinalueuuden tekeminen näkyväksi, Viikaistenkadun asiakkaiden kanssa tehtävä työ kirjataan ja tiedotetaan kaupungille ja RAY:lle => huolimatta asuinalueesta voi selvitä	<p>B. Poista</p> <ul style="list-style-type: none">* ”Tasapaksu tuki” => siirrytään yksilöllinen tukeen ja porrastetaan tukea Rautiolassa enemmän kuin nyt. Nyt arjessa kaikkia ohjataan samalla tavalla.* Harha, että Rautilaan voi tulla vain sosiaalitoimen kautta: kuka ohjaa muista paikoista ja mitä ne muut paikat ovat? => Rekrytointi tapahtuu epävirallisia mekanismeja käyttäen.* Epävarmuus siitä tehdäänkö asioita oikein vai väärin: vaarallista poistaa? Vaikuttavatko uudet henkilöt ja projektin loppuminen tilanteeseen? Ikärajan tarkastelu 16–30 v - eri tarpeet
<p>C. Korosta</p> <ul style="list-style-type: none">* Vuorokausirytmii* Ruokailun kehittäminen* Palvelusuunnitelma lähemmäs arkea* Aktiivinen kontaktinotto asukkaisiin* Talosta ulospäin suuntautuminen: verkostot	<p>D. Supista</p> <ul style="list-style-type: none">* Työntekijäresurssit => vähenevät resurssit tulisi kohdentaa tarkemmin* Yhteinen ravitsemus: => ruuanlaiton tulisi tapahtua omassa asunnossa* Palvelusuunnitelman supistaminen ongelmakohtiin: => yksilöllistämisen, konkreettiset pienet tavoitteet

* Korostetaan oikeita asioita rahoittajan suuntaan: säästö (lastensuojelu)	
--	--

5.6. Johtopäätökset sidosryhmien arvioinnista

Sidosryhmien edustajien käymät keskustelut paljastavat jännitteet yhteisöllisen toiminnan ja yksilökeskeisen toiminnan välillä. Jännite näkyy esimerkiksi ehdotuksissa, joissa yhdessä laitettu ruoka tulisi korvata asukkaan yksin omassa asunnossaan tekemällä ruualla. Asiakkaiden palaute puolestaan korosti yhteisöllisen tekemisen merkitystä oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Oppiminen ja kehittyminen ovat usein sidoksissa yhteisöön ja yhteisössä tapahtuvia.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että Rautilassa ryhmää hoitomuotona ja asumisen tukimuotona ei täysimittaisesti osata käyttää hyväksi. Saattaa olla, että Rautilan kannattaisi verrata omaa toimintaansa esimerkiksi Myllyhoitoyhdistyksen toimintatapoihin.

Rautilan tukitaloon rekrytointi on prosessikuvauksen näkökulmasta selkeää. Käytännössä tukitaloon on kuitenkin rekrytoiduttu myös muita reittejä. Asiakkaiksi valikoituvien tulee olla alle 30 v. eikä heillä pitäisi olla akuuttia päihde- tai mielenterveysongelmaa. Aineiston perusteella Rautila toimii noin neljännekselle asiakkaista hoidon tarpeen arviointipaikkana. Vasta Rautilassa asiakkaiden todellinen tilanne ja tarpeet paljastuvat. Arvioinnin välineenä toimivat arjen hallinta ja kyky sopeutua Tukitalon toimintaan ja sääntöihin.

Sidosryhmien arvioinnin perusteella näyttää siltä, että palvelusuunnitelma on eräänlainen julkiarvo. Se on ikään kuin kulissi ulkopuolisia varten, jonka merkitys asiakkaiden arjessa on vähäinen. Palvelusuunnitelman käyttöarvo arjessa näyttää kuitenkin olevan epäselvä osalla asiakkaita ja sidosryhmiä. Osin arviot kytkeytyvät historialliseen kehitykseen. Epäilemättä palvelusuunnitelma arjen työkaluna on kehittynyt ja laadullisesti parantunut. Haastatelluilla on kuitenkin valtaosaltaan kokemuksia varhaisista palvelusuunnitelmista ja siten kommentit ovat kriittisempiä, kuin nykytila ehkä antaisi aiheita.

Asumisprosessin kokonaisuuden näkökulmasta Rautilan tukitalon tulisi pyrkiä nykyistä selkeämmin rauhoittamaan asumisprosessin alku yhteisöön kiinnittymiseen, tavoitteiden miettimiseen ja mahdollisen hoidon tarpeen arvioimiseen. Prosessin keskivaiheilla palvelusuunnitelman tavoitteita tulisi ehkä vielä nykyistä tarkemmin miettiä toimintatapojen kautta. Vastaavasti prosessin lopun näkökulmasta voisi olla hyödyllistä määritellä asumiselle enimmäispituus.

Rautilan tukitalo saattaisi hyötyä hoito- tai asumisfilosofian tarkemmasta määrittelystä. Mitä ja miksi tehdään? Millaiset arvot ohjaavat työtä. Filosofiaa kannattaisi verrata muihin tuettua asumista ja päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kanssa työtä toteuttaviin yhteisöihin. Filosofia mahdollistaisi poikkeavien tilanteiden käsittelyn ja oman toiminnan arvioinnin. Samalla työntekijöille syntyisi jaettu merkityksiä toimintatavoista ja toivotuista seurauksista.

6. Yhteenveto arvioinnin tuloksista

6.1. Rautilan vahvuudet ja onnistumiset

<i>Ilmiö</i>	<i>Keskeiset havainnot</i>
Tulokset	Noin 50 % hyötyy Rautilasta siirtyen satelliittiin tai itsenäiseen asumiseen.
Omaisten ja asiakkaiden elämäntilanteen paraneminen	Noin 25 % ohjautuu intensiivisempiin hoitopaikkoihin. Mahdollisuus asua Rautilan tukitalossa tai satelliitissa on ollut haastatelluille vanhemmille merkittävä helpotus. Useimmille haastatelluille asiakkaille Rautila on ollut aikanaan ainoa mahdollisuus saada katto pänsä päälle.
Sidosryhmäyhteistyö	Rautilan tukitalo on pystynyt luomaan yhteistyösuhteet eri tahoihin, jotka sidosryhmien, asiakkaiden ja omaisten näkökulmasta toimivat hyvin.
Päivärytminen normalisoiminen	Lähes kaikki asiakkaat hyötyivät säännöllisestä päivärytmistä ja siihen tukemisesta.
Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen	Henkilökunnan arvioiden mukaan suuri osa asukkaista hyötyi hygienian tukemisesta.
Ravitsemus: yhteinen ruuanlaitto	Sekä henkilökunnan että asukkaiden mielestä yhteinen ruuanlaitto tuki asiakkaiden ja koko yhteisön toimintaa merkittävästi.
Virallisten asioiden kuntoon saattaminen	Rautilan tuki viranomaisasioiden hoidossa on ollut sekä henkilökunnan että asiakkaiden näkökulmasta yksi kaikkien tuloksellisimpia toimintatapoja.
Raha-asioiden hoidossa tukeminen	Rautilan tuki raha-asioiden hoidossa on ollut merkittävää. Peräti puolet Rautilan asukkaista on ollut edunvalvonnan piirissä.
Ohjaajien kanssa käydyt keskustelut	Työntekijöiden arvioiden ja asiakaspalautteen perusteella ohjaajien ja asiakkaiden väliset keskustelut näyttäytyivät merkittävänä voimavarana Rautilan työssä.
Koulutukseen ja työelämään sitoutuminen	Koulutus- tai työpaikalla on ollut asiakkaan kannalta myönteinen merkitys silloin, kun sitoutuminen on onnistunut. Vaikeudet sitoutua koulutukseen tai työhön näyttävät heijastelevan mielenterveyteen tai päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia.
Terveyden oma hoidon tuki	Henkilökunta arvioi asukkaiden hyötyvän terveyden hoidon tuesta.
Rautilan asumisympäristön rauhoittaminen	Rautilan tukitalon henkilökunta näyttää onnistuneen rauhoittamaan ainakin ajoittain koko korttelin, jossa talo sijaitsee.

6.2. Mahdolliset kehitettävät piirteet

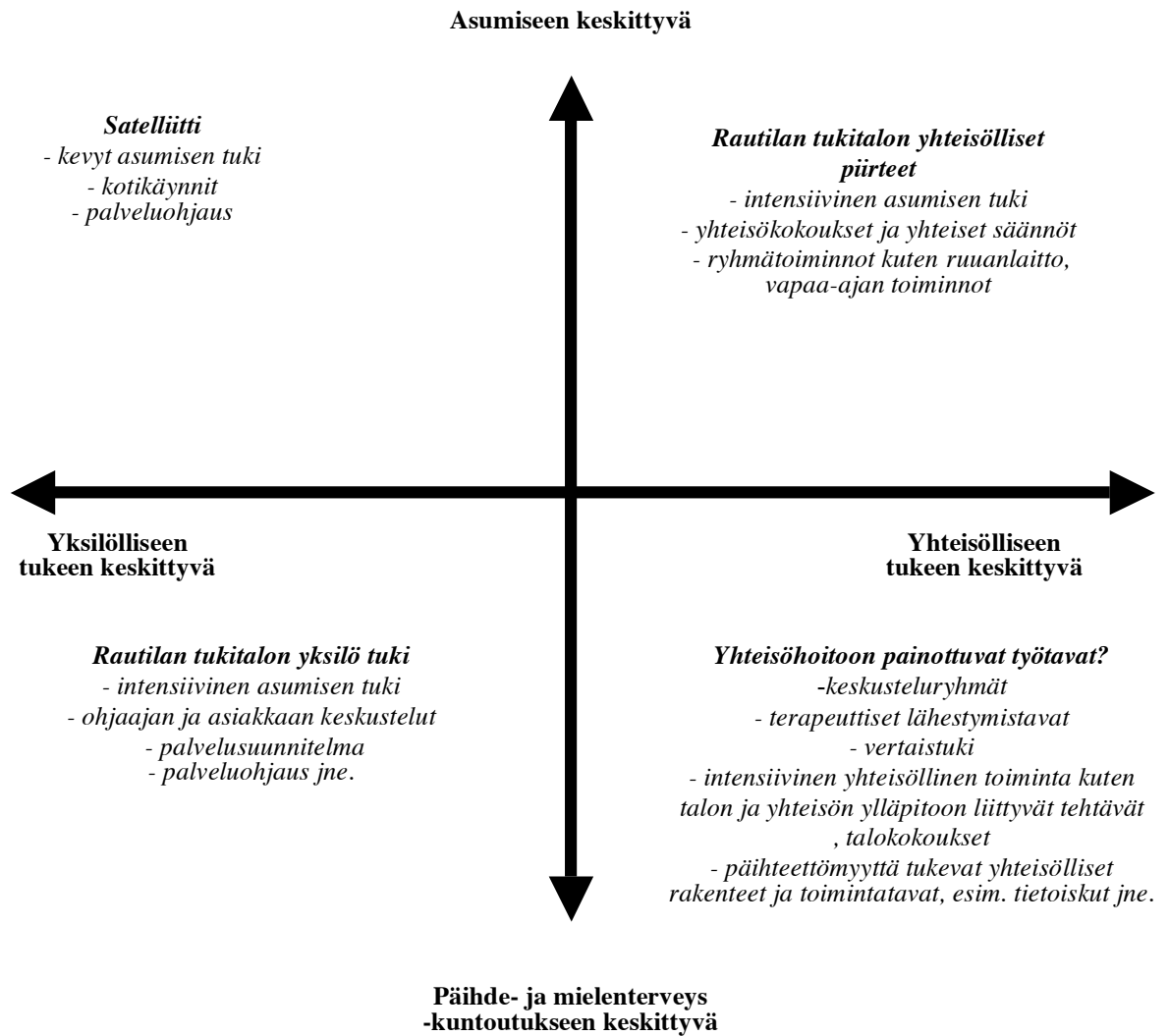
<i>Ilmiö</i>	<i>Kehitettävä asia</i>
Päihde- ja mielenterveysongelmaisten asukkaiden asuminen samassa yhteisössä	Päihdeettömyyteen tukevan ympäristön vahvistaminen. Miten auttaa päihdeettömyyteen pyrkivää asiakasta välttämään päihteitä, niiden ihannointia ja käyttöä?
Työprosessin kuvaus	Prosessin yksityiskohtaisempi mallintaminen erityisesti Rautilan tukitalossa olon osalta mahdollistaisi tavoitteellisemmän työn ja helpottaisi tulosten tunnistamista.
Asumisideologia	Työprosessiin liittyen Rautilan tukitalon asumisideologian tarkempi määrittely saattaisi auttaa tarkoituksenmukaisten toimintatapojen kulloisessakin määrittelyssä ja yhteisten merkitysten löytymisessä.
Asiakkaiden ohjautuminen Rautilaan	Asiakkaita koskevien taustatietojen tarkempi selvittäminen. Rautilaa koskevan tiedon parantaminen erityisesti Uudenkaupungin naapurikunnissa.
Palvelusuunnitelmien teko	Asiakaskuvausten perusteella varsinkin alkuvaiheen palvelusuunnitelmat jäivät merkityksettömiksi. Ilmiselvästi palvelusuunnitelmat ovat ainakin henkilökunnalle työkalu, jonka avulla asumista tavoitteellistetaan. Haasteeksi jää ylittää palvelusuunnitelman välinearvo asunnon hankinnassa (asiakas suostuu muodollisesti mihin vain hädässään) ja toisaalta jaksaa täsmentää ja konkretisoida suunnitelmia varsinkin asumisen loppuvaiheessa, jolloin tavoitteista näyttää tulevan asiakkaille uudella tavalla merkittäviä.
Asumisen alkuvaihe arviointijaksona	Rautilassa tulisi nykyistä selkeämmin rauhoittaa asumisprosessin alku yhteisöön kiinnittymiseen, tavoitteiden miettimiseen ja mahdollisen hoidon tarpeen arvioimiseen. Samalla tulisi miettiä, kuinka kauan siedetään motivoitumatonta asiakasta?
Liikunta ja muut harrastukset	Jotkut haastatelluista olivat löytäneet liikunnasta tärkeän sisällön elämäänsä. Sidosryhmien arviot ja joidenkin haastateltavien pohdinnat antavat olettaa, että varsinkin asumisjakson loppupuolella johonkin harrastukseen kiinnittyminen voisi olla merkittävä itsenäistymiseen tukeva elementti.
Sääntöjen ylläpito ja niiden hyväksikäyttö asiakastyössä	Rautilan on historia kuvaa sääntöjen merkitystä ihmisiä tukevana rakenteena. Asiakaspalautteen mukaan sääntöjen toteutumiseen voisi puuttua mikrotasolla vieläkin tiukemmin ja sen kautta ehkä rakentaa vuorovaikutustilanteita yksittäisten asiakkaiden ja ehkä koko yhteisönkin kesken?
Päihdeettömyyden hallinta	Rautila sijaitsee tarkoituksellisesti päihdeettömyyden kannalta hankalassa ympäristössä. Rautilan haasteena näyttää olevan edelleen kehittää päihdeettömyyttä

Vertaistuki	<p>tukevia toimintatapoja.</p> <p>Asiakaskuvauksissa viittaukset vertaistukeen olivat vähäisiä. Spontaani tarinointi muiden asiakkaiden kanssa näyttäytyi päihdekokemusten kertomisena ja vertailuna. Vertaistuen käytöstä erityisesti päihdekuntoutuksessa on lukuisia esimerkkejä. Rautilalla voisi olla mahdollisuuksia kehittää toimintaansa tältä osin systemaattisemmaksi.</p>
Yhteistyö erityisesti mielenterveyspalveluiden kanssa	<p>Hyvin toimivat yhteistyösuhteet vaativat jatkuvaa huolenpitoa ja erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Rautilaa näyttää vaivaavan jonkin asteinen uskottavuuden puute.</p>

Rautilan tukitalo satelliitteineen on valintojen edessä. Projektin vakinaistumiseen liittyy jonkin asteinen voimavarojen supistuminen. Rautilan tukitalo joutuu valitsemaan mihin se keskittyy ja miten se yhteisönä toimii resurssien supistuessa. Käytössä olevan aineiston pohjalta näyttää siltä, että valinnat tulevat liittymään kahden jännitteen ratkaisemiseen:

1. Rautilan tukitalo voidaan nähdä tuetun asumisen yksikkönä tai hoitavana ja kuntouttavana yksikkönä. Näiden ääripäiden välillä on luonnollisesti paljon välimuotoja.
2. Rautilan tukitalo voidaan nähdä yksilöiden tukemiseen tai yhteisölliseen työskentelyyn keskittyvänä. Näidenkin välillä on välimuotoja mahdollisuuksia sovittaa yhteen toimintatapoja.

Valintojen kenttää voi kuvata esimerkin omaisesti seuraavalla kuviolla:

7. Lähteitä

Julkaisemattomat lähteet:

Asiakasprosessin kuvaukset vuodelta 2005 (joukossa 2004 aloittaneita ja niitä, joiden asuminen on jatkunut vuoden 2006 puolelle). Henkilökunta laati asiakasprosessin kuvaukset itsearviointina Tukitalon päiväkirjamerkintöjen perusteella.

Asukkaiden haastattelut tammikuussa 2007. 15 kpl n. 30 min mittaista teemahaastattelua.

Kysely Rautila-projektiin liittyen/elokuu 2006 (sidosryhmät, neljä vastausta)

Omaisten haastattelut tammikuussa 2007. 5 kpl n. 30 min mittaisia teemahaastatteluja.

Rautilan esittelyaineisto 12/2006. Kalvosarja ja tilastokooste Rautila-projektin toiminnasta 2003-2007.

Rautilan arviointiverstas sidosryhmien edustajille, maaliskuu 2007.